

Ὁ ὉΣΙΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ

ἘΤΗΣΙΑ ἘΚΔΟΣΙΣ ΤΗΣ ἹΕΡᾶΣ ΚΟΙΝΟΒΙΑΚΗΣ
ΜΟΝΗΣ ὉΣΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ἈΓΙΟΥ ὌΡΟΥΣ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β' ἜΤΟΣ 1990-ΧΑΡΙΘΜ. 15-16

Εἰς δόξαν τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ καὶ τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, Ἐφόρου τοῦ Ἀγιωνύμου Ὁρους. Εἰς κοινήν ἀπάντων τῶν Ὁρθοδόξων ὠφέλειαν.

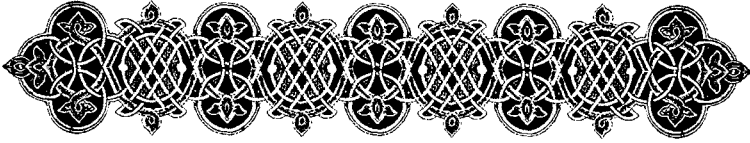
*

Περιέχον κείμενα Ὁρθοδόξου δογματικῆς καὶ ἠθικῆς διδασκαλίας, ὡς καὶ κείμενα περὶ Ὁρθοδόξου μοναχισμοῦ, νήψεως καὶ νοερᾶς προσευχῆς, κατὰ τὴν ἐν Ἀγίῳ Ὄρει παράδοσιν, δι' ὧν ἡ καρδιά τοῦ Χριστιανοῦ κατανύσσεται καὶ ἔρχεται εἰς πόθον Χριστοῦ.

*

Δαπάνη καὶ προνοία τῆς Ἱερᾶς ταύτης Μονῆς καὶ συνεργασία καὶ ἐτέρων εὐλαβῶν λογίων ἀγιορειτῶν Πατέρων.

ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ ΤΗΣ Α.Θ.Π.
ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ
κ.κ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΣΤΟ ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ

Στις 8.9.1990 ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ. κ. Δημήτριος, συνοδευόμενος ἀπὸ μέλη τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ἐπεσκέφθη τὸ Ἁγιώνυμον Ὅρος.

Σταθμὸς στὴν ἱστορία τοῦ Ἁγίου Ὁρους. Ἰδιαίτερη εὐλογία γιὰ μᾶς τοὺς ταπεινοὺς μοναχοὺς. Ἡ Σεπτὴ Κορυφὴ τῆς Ἐκκλησίας ὡς ὄρνις ἐπὶ τὰ νοσσία ἐαυτῆς. Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης, ὁ Ἐπίσκοπός μας, ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν.

Θά ἐφθανε μόνον ἡ παρουσία του νὰ πληρώσῃ εὐφροσύνης τὶς καρδιές μας. Πολλῶ μᾶλλον πού τὸν εἶδαμε προσευχόμενον, λειτουργοῦντα καὶ ἀγιάζοντα ἡμᾶς. Καὶ ἀκόμη περισσότερο πού ἡ Πατρικὴ του καρδιά δὲν ἔπαυσε νὰ ἐρεῦνεται λόγους νοουθεσίας καὶ παρακλήσεως.

Οἱ λατρευτικὲς συνάξεις στὸν πάνσεπτο Ναὸ τοῦ Πρωτάτου θύμισαν ἀρχαῖες ἡμέρες δόξης.

Οἱ ἰδιαίτερες συνάξεις τοῦ Πατριάρχου μὲ τὶς Ἀδελφότητες τῶν Ἱερῶν Μονῶν φανέρωσαν τὸν πνευματικὸ πλοῦτο τῆς ἀσκητικῆς φυσιογνωμίας τοῦ Παναγιωτάτου. Μὲ λόγους γεμάτους σοφία, πνευματικὴ γνώσι καὶ πείρα παρηγόρησε, στήριξε καὶ ἐνουθέτησε τοὺς μοναχοὺς στὴν καθημερινή τους ἀσκητικὴ βιοτιή. Ὡς γνήσιος πατήρ, ὡς φιλόστοργος ποιμὴν, ὡς ἀληθὴς ἀσκητῆς.

Στις 14.9.1990 ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικός Πατριάρχης ἐγκατέλειπε τὸ Ἅγιον Ὅρος ἀφήνοντας πίσω του καλὰ ἐντυπωμένη τὴν ὀσιακὴ μορφή στὴ συνείδησι

τῶν ἀγιορειπῶν πατέρων· ἀφήνοντας τὴν εὐλογία του καὶ τὴν εὐχὴ του στὰ ἐν Κυρίῳ τέκνα του· ἀφήνοντας τὴν ἐλπίδα ὅτι δὲν θὰ παύσῃ προσευχόμενος ὑπὲρ τῶν ἐν Ἁγίῳ Ὁρει ἐνασκουμένων πατέρων καὶ ἀδελφῶν ἡμῶν.

Καὶ αὐτοὶ τὸν κατευόδωναν ψάλλοντες: «Τὸν Δεσπότην καὶ Ἀρχιερέα ἡμῶν Κύριε φύλαπτε εἰς πολλὰ ἔτη».

Εἰς ἀνάμνησιν τοῦ ἱστορικοῦ γεγονότος τῆς ἐπισκέψεως τοῦ Πατριάρχου δημοσιεύουμε τὴν ὁμιλία τοῦ Παναγιωτάτου κατὰ τὴν ἱερὰ παράκλησι σὸν πάνσεπο Ναὸ τοῦ Πρωτάτου, καθὼς καὶ τὴν ἀντιφώνησι τοῦ Πανοσιολογιωτάτου Καθηγουμένου τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἰβήρων κατὰ τὴν ἐπίσκεψι τοῦ Πατριάρχου εἰς αὐτήν.

ΤΗΣ ΑΥΤΟΥ ΘΕΙΟΤΑΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΟΤΗΤΟΣ
ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ κ.κ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΟΜΙΛΙΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΙΕΡΑΝ ΠΑΡΑΚΛΗΣΙΝ
ΕΝ ΤΩ ΙΕΡΩ ΝΑΩ ΤΟΥ ΠΡΩΤΑΤΟΥ
(27/14 Σεπτεμβρίου 1990)

Ενεπληρώθη, χάριτι Θεοῦ, ἑπταήμερον ὅλον ἀπό τῆς ἀφίξεως ἡμῶν εἰς τόν Ἱερόν τοῦτον Τόπον, καί αἱ συγκινήσεις τὰς ὁποίας ἐδοκιμάσαμεν κατὰ τό εὐλογημένον τοῦτο διάστημα, ὑπῆρξαν τόσον πολλαί καί ποικίλαι, ὥστε νομίζει τις ὅτι διῆλθεν ἐνταῦθα ὀλόκληρον τήν ζωήν, ὅπως ἀκριβῶς ἐντός τῆς Βιβλικῆς Ἑπταμέρου ἀνελίχθησαν ἐνιαίως ὅλα τὰ θαυμάσια τῆς Δημιουργίας.

Ἀπερχόμεθα μετὰ τῶν συνοδευόντων ἡμᾶς, ἀφοῦ ἐγνωρίσαμεν ἐκ τοῦ σύνεγγυς τόν ἱερόν ρυθμόν τοῦ ἐνταῦθα λειτουργικοῦ χρόνου, ὅστις εἶναι ἐμφανῶς διάφορος τοῦ ἐν τῷ κόσμῳ. Ὁ λειτουργικός χρόνος ἐνταῦθα δέν περιορίζεται, ὡς γνωστόν, μόνον εἰς τὰς ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ ἀκολουθίας, ἀλλά καλύπτει ὀλόκληρον τό εἰκοσιτετράωρον, τό μή ἐπιδεχόμενον «ἀποδεκατισμόν», διότι καί ὁ Μοναχός καθ' ἑαυτόν ἔχει ἀφιερωθῆ «ἀμερίστῳ καρδίᾳ» εἰς τόν Κύριον, δηλαδή ὀλοσχερῶς.

Ἐδεήθημεν μετὰ τῶν ἐνταῦθα ἀσκουμένων Πατέρων ἐνώπιον τῆς ἱερᾶς Εἰκόνος τοῦ «Ἄξιόν Ἔστιν», τῆς Πορταΐτισης, καί τῶν λοιπῶν κατὰ ἐπί μέρους Μονάς σεπῶν εἰκόνων τῆς πολιούχου τοῦ Ἁθω Κυρίας Θεοτόκου, βέβαιοι ὄντες ὅτι δέν θά στερήσῃ ἡμᾶς τῶν μπρικῶν Αὐτῆς πρεσβειῶν, ἃς ἐπεκαλέσθημεν ἐκτενῶς οὐχί μόνον ὑπέρ ἑαυτῶν καί τῶν «ἐντειλαμένων ἡμῖν τοῖς ἀναξίσις εὐχεσθαί

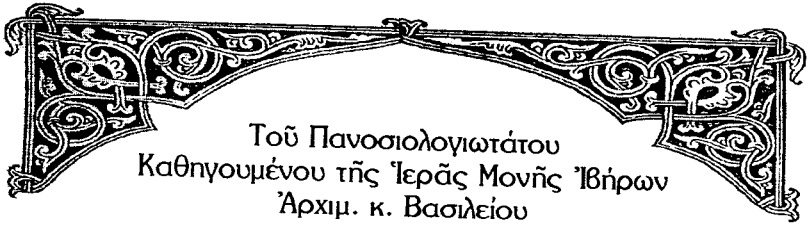
ὑπέρ αὐτῶν», ἀλλά καί «ὑπέρ πάσης ψυχῆς θλιβομένης τε καί καταπονουμένης».

Ἐάν εἰς τόν κόσμον μᾶς ἐρωτήσουν πῶς εἶδομεν τό Ὅρος, θά εἰπῶμεν ὅτι ἡ ἀπάντησις ἔχει δοθῆ ἀπό αἰῶνων, διότι τό Ὅρος μένει ἀναλλοίωτον: «τοῖς ἐρημικοῖς ἡ ζωή μακαρία ἐστί, θεϊκῶ ἔρωτι περουμένοις».

Αὐτόν τόν «θεϊκόν ἔρωτα» καί τήν «μακαρίαν ζωήν», πού τά ἐλπισμόνησεν ὁ κόσμος μακράν τοῦ Θεοῦ, θά βεβαιώσωμεν ὅτι τά διδάσκει ἀκόμη καί σήμερον τό Ἅγιον Ὅρος. Καί θά τά διδάσκη μέχρι συντελείας τοῦ αἵωνος, διότι ἐνταῦθα ὁ χρόνος εἶναι ἄτημος. Καί οἱ κοσμικοί χαιρετισμοί, οἵτινες τόν κατατέμνου εἰς *πρωϊαν*, *μεσημβριαν*, *ἐσπέρας* καί *νύκτα*, συναιροῦνται λειτουργικῶς εἰς τόν μονολεκτικόν ἀλλαγαμόν τοῦ «Εὐλόγησον», πού εἶναι συνεχῆς εὐχαριστία.

Εἶθε νά στερεώνη ὁ Θεός «ἐπί τήν πέτραν τῶν ἐντολῶν Του» τά ἐνταῦθα ἱερά Σκηνώματα εἰς αἶωνα αἵωνος πρός παρηγορίαν καί σωτηρίαν τοῦ κόσμου παντός. Ἀμήν.

Τοῦ Πανοσιολογιωτάτου
Καθηγουμένου τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἰβήρων
Ἄρχιμ. κ. Βασιλείου

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΗ
ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ κ.κ. ΔΗΜΗΤΡΙΟ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΤΟΥ ΣΤΗΝ Ι. ΜΟΝΗ, 11.9.1990

Παναγιώτατε Πάτερ καὶ Δέσποτα,

Εχομε δεχθῆ στή Μονή μας πολλούς ἀρχιερεῖς. Δέν ἔχομε δεχθῆ ποτέ τόν ἐπίσκοπό μας, τόν Οἰκου-
μενικό Πατριάρχη. Ἡ εὐλογία καί ἡ χαρά τοῦ Ἁγίου
Ὁρους εἶναι πάρα πολύ μεγάλη, ἀκριβῶς διότι ἔχομε
αὐτή τήν εὐκαιρία νά δεχόμεσθε τόν δικό μας
ἐπίσκοπο, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης.
Καί ὁ σημερινός Πατριάρχης, ὁ Δημήτριος, εἶναι ὁ πατέρας
μας καί τό νοιώθουμε καί τό ζήσαμε ἀπό τήν πρώτη στιγμή
πού ἤλθατε στό Ἅγιον Ὅρος.

Στόν πάνσεπτο ναό τοῦ Πρωτάτου, πρῖν διαβάσετε τήν
ἀντιφώνηση τήν ἐπίσημη "ἀπό διφθέρας" —ὅπως συνήθως
καί ὀρθῶς γίνεται—, εἶπατε δυό λόγια δικά σας. Καί αὐτά
τά δυό λόγια, τά δικά σας, εἶπαν ὅλα τά ἄρρητα μυστήρια
τῆς μοναχικῆς καί τῆς πνευματικῆς ζωῆς μέσα στήν Ἐκ-
κλησία. Ὅταν ὁ προσλαλήσας πρὸς Ὑμᾶς Καθηγούμενος
τῆς Μεγίστης Λαύρας μίλησε γιά τόν κτίτορα τοῦ Πατριαρχι-
κοῦ Οἴκου, Ἔσεῖς εἶπατε ὅτι ἐσεῖς οἱ Ἄγιορεῖτες εἶστε οἱ
κτίτορες τοῦ Πατριαρχικοῦ Οἴκου, διότι εἶχατε τήν καλωσύ-
νη, ὅταν ἤλθα στήν Ἀθήνα, νά φέρετε τήν θαυματουργή
εἰκόνα τῆς Παναγίας τοῦ "Ἄξιόν Ἔστιν". Κι ἐγώ, εἶπατε,
δηλαδή Σεῖς ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης, προσκυνήσατε

τήν Παναγία καί παρακαλέσατε Αὐτή νά βοηθήσει νά κτισθεῖ ὁ Πατριαρχικός Οἶκος.

Ἔτσι φθάσατε στό ἀψαυστα θεμέλια τῆς ζωῆς. Ἐσεῖς ἐκεῖνη τή στιγμή δέν ἤσαστε ἀπλῶς ὁ πατέρας μας, ἀλλ' ἤσαστε τό ὑπόδειγμα τῶν Μοναχῶν, ἤσαστε —κατά μίμηση τῆς Παρθένου— ὁ ἀληθινός ἄνθρωπος. Ὅπως ἡ Παρθένος ἔδωσε τόν ἑαυτό της στόν Θεό κι ἔφτασε στή στιγμή νά ἀπαντήσῃ στόν ἀρχαγγελικό ἀσπασμό: "Γένοιτό μοι κατά τό ρῆμα σου", κι Ἐσεῖς προσπέσατε στήν Παναγία κι ὁ Οἶκος ἐκτίσθη. Ἔτσι κτίζονται οἱ οἴκοι τῆς Ἐκκλησίας καί ἔτσι ὠκοδομήθη ὁ Οἶκος τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ γαστρὶ τῆς Μητρός Αὐτοῦ τῆς Ἀειπαρθένου καί Θεοτόκου, τῆς Πλατυτέρας τῶν Οὐρανῶν. Κι ἔτσι κτίζεται ἡ ζωή καθενός Μοναχοῦ· ἔτσι κτίζεται ἡ ζωή τοῦ Ἁγίου Ὄρους· ἔτσι κτίζεται καί ἡ δική μας Μονή.

Ὅποτε, μέ αὐτά πού εἶπατε πέρα ἀπό τή διφθέρα, δεῖξατε ὅτι ἤσαστε μαζί μας πρὶν ἔλθετε· καί θά μείνετε στό Ἅγιον Ὄρος, ἀφοῦ παρέλθετε ἀπό τή γῆ· διότι, ἐφ' ὅσον Ἐσεῖς γνωρίζετε καί ζεῖτε, ὅπως ζεῖ ἡ Παναγία καί ὅπως ζοῦν οἱ μεγάλοι Ἅγιοι, δηλαδή μέ τό νά πεθαίνουν, δίδετε μαρτυρία τῆς αἰωνίου ζωῆς. Ἀκριβῶς γι' αὐτό σᾶς εὐχαριστοῦμε. Καί δέ θέλουμε νά ποῦμε τίποτε ἄλλο, διότι εἶναι ἀδύνατον νά ἐκφραστοῦν τά ἀνέκφραστα.

Ὅπως καταλαβαίνετε, ἐρχόμενος στό Ἅγιον Ὄρος, ἔρχεστε στό σπίτι σας· καί ἐρχόμενος στή Μονή τῶν Ἰβήρων, ἔρχεστε στή Μονή τῆς Παναγίας· ἔρχεστε εἰς τά ἴδια· καί γνωρίζομε Ἐσᾶς, τόν πατέρα μας, πού σᾶς εἶχαμε μαζί μας πρὶν ἔλθετε καί πού δέ θά μᾶς ἐγκαταλείψετε, κι ὅταν φύγετε. Ἀκριβῶς διότι, ὅπως ὁ Κύριος στή Μεταμόρφωση παρεγύμνωσε ἐν χρόνῳ μικρῶ καί ἀπό τήν ἄκτιστη Χάρη, ἔτσι κι Ἐσεῖς μέ τά λίγα δικά σας λόγια καί τίς φράσεις μᾶς παρουσιάσατε τήν Χάρη, ἡ ὁποία μένει, σώζει τόν ἄνθρωπο, οἰκοδομεῖ τόν καινὸ ἄνθρωπο καί εἶναι παρηγορία γιά ὅλους.

Εὐχθηῖτε, πατέρα μας καί Οἰκουμενικέ Πατριάρχα —καί εἴσθε Οἰκουμενικός Πατριάρχης ὄντως, ἐπειδὴ ζεῖτε μέ τα-

πείνωση, ζείτε για τούς άλλους και δίδετε τιμή στους άλλους, λέτε ότι άλλοι είναι οι κίπορες και όχι Έσείς· είναι ή ταπείνωσή σας αυτή που έκτισε τόν Οίκο και αυτή που συγκροτεί τήν Έκκλησία— προσευχηθήτε παρακαλοῦμε, κι ἐμεῖς ὡς Μοναχοί νά συνεχίσουμε τό ἴδιο ἦθος τό δικό σας. Τότε δέ θά ὑπάρχει καμμιά δυσκολία· καί ἂν ὑφάρξουν δυσκολίες, πρό παντός οἱ μεγάλες καί οἱ μέγιστες καί ὁ ἴδιος ὁ θάνατος, θά εἶναι εὐλογία γιά μᾶς. Διότι αὐτό πού ἔχει ἡ Έκκλησία καί πού Σεῖς, ὡς Οἰκουμενικός ὄντως Πατριάρχης δίδετε, εἶναι αὐτή ἡ λίγη δύναμις, ἡ λίγη χαρά πού νικά τόν θάνατο.

Σᾶς εὐχαριστοῦμε πολύ.

Στις 27. 1. 1990 στην Ίερά Μονή μας ετελέσθη τό ἐτήσιο μνημόσυνο τοῦ ἀειμνήστου ἱεραποστόλου τοῦ Ζαΐρ, Ίερομονάχου Κοσμᾶ Γρηγοριάτου. Παρευρέθησαν προσκεκλημένοι τῆς Μονῆς ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Κεντρώας Ἀφρικῆς κ. Τιμόθεος, ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Ροδοστόλου κ. Χρυσόστομος, οἱ συγγενεῖς τοῦ μακαριστοῦ π. Κοσμᾶ, ἐκπρόσωποι τῶν Ίεραποστολικῶν Σωματείων, Μοναχοὶ ἀπό τίς Ίερές Μονές τοῦ Ἁγίου Ὁρους καί πλῆθος πιστῶν πού ἀγαποῦσαν τόν π. Κοσμᾶ καί ἀγωνίζονται διαφοροτρόπως γιά τήν Ίεραποστολή στό ἔθνη.

Οἱ πρόκριτοι τῶν παρευρεθέντων ὠμίλησαν γιά τήν προσωπικότητα, τό ἔργο καί τήν πρόωρη ἐκδημία τοῦ μακαριστοῦ π. Κοσμᾶ. Ἐπίσης ἀντάλλαξαν ἀπόψεις γιά τό μέλλον τῆς Ίεραποστολῆς, ἓνα θέμα πού ἰδιαίτερα ἀπασχόλησε καί τόν ἀειμνήστο π. Κοσμᾶ, ὥστε νά μᾶς ἀφήση τόν προβληματισμό καί τήν ἐμπειρία του στό ἔργο του «Σκέψεις περί Ίεραποστολῆς μέσα ἀπό τήν πράξη».

Στή συνέχεια παραθέτουμε τήν ὁμιλία τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Ροδοστόλου κ. Χρυσοστόμου.

ΜΝΗΜΗ π. ΚΟΣΜΑ ΓΡΗΓΟΡΙΑΤΟΥ

«Γινώσκεις δὲ ὑμᾶς βούλομαι, ἀδελφοί, ὅτι τὰ κατ' ἐμέ μᾶλλον εἰς προκοπὴν τοῦ εὐαγγελίου ἐλήλυθεν»

(Φιλ. 1,12)

Ἅγιε Καθηγούμενε,
Ὄταν μέ προτρέψατε νά πῶ κι ἐγώ δυό λόγια μετά ἀπό τή δική σας εισαγωγική καί τήν τοῦ Ἁγίου Κεντρώας ἐμπνευσμένη ὁμιλία, διεπίστωσα ὅτι βρισκόμουν σέ πιεστικές ἀπό ἀπόψεως χρόνου συνθήκες (παρατάσεις τῆς ἱερᾶς ἀκολουθίας - Θ. Λειτουργίας, τό πλοιάριο στόν ἄρσανᾶ σας προέτρεπε συντομία, οἱ προσκυνηταί πρό τοῦ φόβου νά ματαιωθῆ ἢ ἀναχώρησις των οὔτε διάθεσι γιά περαιτέρω ἀκρόασι εἶχαν οὔτε πρόσθετη χρονοτριβή ἐπέτρεπαν)· γι' αὐτό χαιρετίσας τότε ἀπλῶς τήν σεπτῆ ἐτήσιο μνήμη τῆς ἀφ' ἡμῶν «ἀρπαγῆς» (Σοφ. Σ. 4,11) τοῦ π. Κοσμά, ὑπεσχέθη νά σᾶς δώσω γραπτῶς τίς σκέψεις πού εἶχα κατά νοῦν νά ἐκθέσω. Καί νομίζω πῶς καλλίτερα πού ἦρθαν ἔτσι τὰ πράγματα, διότι ἐπειγόμενος καί προχειρολογῶν, θά ἀδικοῦσα τήν πολυσύνθετη σέ χαρίσματα καί ἱκανότητες καί ἀκάθεκτη σέ ὁρμή καί δράση προσωπικότητα καί τό ὄλο ἔργο τοῦ ἀειμνήστου· καί κάτι τέτοιο οἱ πατέρες δέν θά μοῦ τό συγχωροῦσαν, οἱ δέ προσκυνηταί ἀδελφοί φεύγοντες ἀπογοητευμένοι δικαίως θά μέ ἐλεεινολογοῦσαν.

Ἴδού λοιπόν τί περίπου θά ἔλεγα τότε, καί ἂν τά κρίνετε ἄξια ἀναγνώσεως καί ὑπό ἄλλων καταχωρίσατέ τα στό ὠραῖο καί ψυχοφελές περιοδικό σας. Ἄλλοιῶς «ἐάσατε αὐτά φθινύθειν» (Ὅμ. Ἰλ.). Ἄλλωστε ὄλοι ξέρουμε πῶς οἱ Ἕλληνες δέν πεινοῦν, εἶναι χορτάτοι ἀπό λόγια. Στήν Ἀφρική οἱ ἀδελφοί μας διακατέχονται ἀπό «λιμόν τοῦ ἀκοῦσαι λόγον Κυρίου» (Ἄμ. 8,11) καί δυστυχῶς συγχρόνως «λειπόμενοι ὡς τῆς ἐφημέρου τροφῆς» (Ἰακ. 2,16). Ἐδῶ καί σ' ὅλη τή χώρα μας κάθε μέρα δοξολογοῦμε τόν Κύριο διότι «ἀπό καρποῦ σίτου, οἴνου καί ἐλαίου ἐνεπλήσθημεν» (Εὐχή τραπ.) καί εὐλογοῦμε «τά περισσεύματα τῶν κλασμάτων» (αὐτόθι). Ἐκεῖ τό «κτῆσαι ἡμᾶς. . . ἀντί ἄρτων» (Γεν. 47,19) δέν εἶναι ἀπό τά ἅπαξ λεγόμενα, ἀλλά καθημερινή θλιβερά διαπίστωση. Ὅσο δέ γιά «ἄρτον οὐράνιον καί ποτήριον ζωῆς» (θ. λειτ. προηγ.) —πού εἶναι καί τά κυριώτερα— ἄς μή μιλάμε καλ-λίτερα. . .

Ὁ ἀείμνηστος π. Κοσμᾶς Γρηγοριάτης, ὡς λαϊκός Ἰωάννης Ἀσλανίδης, ἔκανε ἓνα σύντομο πέρασμα ἀπό τό Ἅγιον Ὅρος καί μάλιστα ἀπό τίς Καρυές, ὅταν ἐπιστατοῦσε καί μοχθοῦσε στήν δόμησι τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τοῦ ἀγίου Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου. Τότε εὗρισκε τήν εὐκαιρία νά μ' ἐπισκέπτεται στήν Ἀθωνιάδα γιά πνευματική συζήτησι, στήν ὁποία μ' ἐμπιστευόταν τίς σκέψεις του γιά προσφορά πρὸς τόν πλησίον, γιά σχεδιασμούς δράσεως, γιά διορθώσεις κακῶς ἐχόντων κ. λ. π. Δέν ντρέπομαι νά ὁμολογήσω ὅτι δέν μ' εὗρισκε σύμφωνο σέ ὅλα. Καί πῶς θά μπορούσε νά βρῆ σύμφωνο ἓνα θαυμαστή μέν καί ἐπαινέτη τῶν ἐν κόσμῳ ἐργατῶν τοῦ Εὐαγγελίου, ἐκ νεότητος ὁμως ἀμετανόητο ἐραστή τῆς ἀγιορειτικῆς μοναστικῆς βιοτῆς καί ἰδεολογίας; Ἐπέμενε στίς ἀπόψεις του, ὑπεστήριζα τίς θέσεις μου. Μπορούσαμε ὁμως μέ ἀλληλοεκτίμησι νά συζητᾶμε ἄνετα· ἴσως ἐπειδή μᾶς συνέδεε καί κάποια κατὰ κόσμον καί σάρκα συγγένεια (β' ἐξάδελφοι ἐξ ἀγγιστείας).

Μετά ταῦτα ἀκολούθησε ἡ πνευματική του συγγένεια μέ τήν Ἱ. Μονή Γρηγορίου· ἐπέστη δέ καί ἡ στιγμή τῆς ὑπό τῆς ἐλαχιστότητός μου, ὅπως ὁ Κύριος ὠκονόμησε, εἰς διάκονο καί πρεσβύτερο χειροτονίας του. Καί ὅλα αὐτά κάπως ἐν σπουδῇ καί βία, καθ' ὅσον ὁ ἴδιος ἠσθάνετο «ζέων τῷ πνεύματι» (Πράξ. 18,25) καί «πτεροφυεῖς ὡς ἀετός» (Ἦσ. 40,31), οἱ ἱεραποστολικῶς προγραμματίζοντες καί δρῶντες ἐπείγοντο καί ἡ προσφιλῆς του Κεντρώα Ἀφρική — ἐπαρχία ἐμπειπιστευμένη στήν ποιμαντική εὐθύνη τοῦ ἀγαπητοῦ καί ὁμογαλάκτου ἐν σπουδαῖς κατά Χάλκην ἀδελφοῦ Σεβασμιωτάτου κ. Τιμοθέου— τόν ἀνέμενε.

Νομίζω πῶς δέν εἶναι λίγοι ἐκεῖνοι πού γνωρίζουν ὅτι ἄλλος ὑπό παραγόντων προωρίζετο νά χειροτονήσῃ τόν π. Κοσμᾶ καί τό ἐπιθυμοῦσαν πολύ. Καί ἄς ἐγίνετο· οὐδείς φθόνος. Πολλῶ μᾶλλον ἐφ' ὅσον, ὅπως ὅλοι οἱ ἀγιορεῖτες γνωρίζουν, ὁ ταπεινός Ροδοστόλου ἀφ' ὑπάρξεώς του ὡς ἐπισκόπου μέ τήν βοήθεια τοῦ Θεοῦ οὔτε πρόθυμος εἶναι οὔτε εὐκολος σέ χειροτονίες. Ἦταν τότε πού τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, τό ὁποῖο εἶναι ἱεροκανονικῶς ἀρμόδιο καί πνευματικῶς κυρίαρχο ἐπί τοῦ Ἁγίου Ὁρους, γιά λόγους πού αὐτό ἔκρινε καί δέν εἶναι τοῦ παρόντος, ἀπηγόρευσε ἱεροπραξίες σέ ἄλλους ἀρχιερεῖς καί ἀνέθεσε κατ' ἀποκλειστικότητα (πρός καιρόν εὐτυχῶς) τίς χειροτονίες στήν ἐλαχιστότητά μου.

Ἀλλά ὁ ὑποφαινόμενος δέν πίστεψε ποτέ οὔτε πιστεύει σέ τύχη, σέ βουλές ἀνθρώπων, σέ συμπτώσεις καί συγκυρίες. Πιστεύει σέ κελεύσεις τοῦ Θεοῦ καί στήν τά πάντα κατευθύνουσα Θεία Πρόνοια. Ἦταν ἡ Θεία Πρόνοια πού θέλησε νά συγγενέσω καί πνευματικῶς μέ τόν μακαριστό π. Κοσμᾶ καί φυσικά καί μέ τήν ἐντάξασα αὐτόν στήν ἐν Χριστῷ ἀδελφότητα αὐτῆς Ἱ. Μονῆ Γρηγορίου· καί δὴ μέ τόν Καθηγούμενό της Ἀρχιμανδρίτη π. Γεώργιο, μέ τόν ὁποῖο ἐκτοτε κοινῇ γευόμεθα τήν ψυχική εὐφροσύνη γιά ὅ,τι ἅγιο καί ὑπέροχο συμβαίνει καί τελεσιουργεῖται στήν Μάνδρα του καί

σ' ὄλο τό Ἄθωνα, κοινοί εἶναι καί οἱ στεναγμοί μας γιά ὃ,τι λυπηρό καί ἐπώδυνα στά ἐγγύς καί τά μακράν.

Πρό καιροῦ εὐρισκόμενον ἐκτός Ἁγίου Ὁρους διά λόγους ὑγείας μέ ἐπληροφόρησαν ὅτι στόν Ἐρυθρό Σταυρό ἐνοσηλεύετο ἐπίσης συννεπία κατάγματος ποδός, μεταφερθεῖς πρός τοῦτο ἐξ Ἀφρικῆς ὁ ἄλλος στῦλος τῆς ἐκεῖ ὀρθοδόξου ἱεραποστολῆς π. Χαρίτων, μέ κατάστασι καί περίπτωσι ἀσυγκρίτως χαλεπώτερη τῆς τοῦ ὑποφαινομένου. Εὐχομαι καί προσεύχομαι τώρα νά εἶναι πλήρως ὑγιής, νά στηρίξη ὁ Κύριος «τάς ἰγνύας του ὁστέοις ἅμα» καί νά διατηρῆ γερούς καί ὠραίους τούς πόδας του («ὡς ὠραῖοι οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων εἰρήνην, τῶν εὐαγγελιζομένων τά ἀγαθά», Ρωμ. 10,15), ὥστε νά δύναται πρός δόξαν Χριστοῦ νά ὀδεύη σταθερῶς, νά ποιῆ εὐθείας τάς τρίβους τῆς Κανάγκας, νά λαξεύη καί καινουργῆ ψυχάς «ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ καί πυρί» (Ματθ. 3,11)· καί πάντως νά βραδύνη πολύ, πάρα πολύ, ὁ ἱεραποστολικῶς μεριμνῶν καί δρῶν κόσμος νά τελέσῃ τό ὡς κεκοιμημένου μηνμόσυνόν του, ἐφ' ὅσον τόσο ἐπιτυχῶς καί ἀποδοτικῶς διευθύνει τόν ἐκεῖ ἱεραποστολικό τομέα ἐν ἀγαστῇ συμπνοίᾳ μέ τό ἐκεῖ ἐπιτελεῖο του καί ἐν εὐλαβεῖ ἀναφορᾷ καί συνεργασίᾳ μέ τόν οἰκεῖο ἐπίσκοπο, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ αὐτός καί ἐκεῖ ἀπό Θεοῦ τεταγμένος ποιμήν, Σεβασμιότατος κ. Τιμόθεος.

Στόν Ἐρυθρό λοιπόν καί στό προσκέφαλο τοῦ π. Χαρίτωνος εὐρίσκοντο ἄρκετοί πατέρες καί ἀδελφοί, ἐν οἷς καί ὁ πρόεδρος τοῦ Συλλόγου «Πρωτόκλητος» κ. Σίμος. Ἦτο δυνατόν νά ἀπουσίαζε; Γενομένης δέ συζητήσεως περί τοῦ π. Κοσμά καί τῶν κατ' αὐτόν, ὑπενθύμισε ὅτι ἦτο παρῶν στίς χειροτονίες του τό 1978, ἀνεφέρθη δέ καί σέ προσλαλιά μου κατά τίς ἱερές ἐκεῖνες τελεσιουργίες, καί δῆ σέ ἓνα σημεῖο: «γιά κάποια κόκκαλα πού μετέφεραν ἄγγελοι» καί ὅτι εἶχε ἐντυπωσιασθῆ τότε. . .

Ἄνασκάλεψα στά θυλάκια τῆς μνήμης μου καί βρῆκα τό σημεῖο. Ἦταν ἡ προσπάθεια νά δικαιολογήσω τήν ἄν ὄχι

αντιπαραδοσιακή για τὰ άγιορειτικά δεδομένα, τουλάχιστον άσυνήθη και «άθροον» δοκιμασία, κουρά, χειτοτονία και άποστολή στην Άφρική του π. Κοσμᾶ. Όπως δέ θά εικάζετε, ήθελα νά βρω και ένα άλλοθι για τήν δυσφορούσα κάπως συνείδησί μου πού συνετάσσετο άπόλυτα μέ τήν παναγιορειτική γνώμη, πεποιθήσι, εύχή και έπιθυμία: οί χειροτονούμενοι σ' αυτές νά είναι 100% άγιορείτες τόσο άπό πλευράς δοκιμασίας και ιεροκανονικής αναφοράς όσο και άπό άπόψεως διαμονής και διακονίας. Ήθελα όμως ταυτοχρόνως νά συσσειω και τήν έσφαλμένη επανάπαυσι στην θέσι: άρκει νά μείνης και νά πεθάνης στό Άγιον Όρος και ό Κύριος θά άποβή ίλεως εις σωτηρίαν, έφ' όσον έχουμε δεδομένες και έξασφαλισμένες τίς πρόσ τουτο και διά τουτο πρεσβεΐες τής Προστάτιδος του Ίεροϋ μας Τόπου Κυρίας Θεοτόκου, όπως τάς ύπεσχέθη στον άγιο Πέτρο τον Άθωνίτη.

Ήταν, άγαπητοί μου, κατά τό 1950, όταν μέ ζήλο νεοφωτίστου και άρχαρίου συζητούσα μέ τον μακαριστό πνευματικό μου παπα-Ευθύμιο Έσταυρωμένο (έτσι τον λέγαμε) τά των ύποσχέσεων αυτών, όταν ό άγιος εκείνος Γέροντας θέλησε νά μέ τοποθετήση όρθως:

«Πρόσεξε, είπε, και στην άκολουθία τής κουράς σου άκουσες τό «όντως καλόν έργον και μακάριον έξελέξω, άλλ' έάν και τελειώσης» (βλ. Μ. Ευχολ.). Δέν άρκει ή έκλογή του καλου και εύλογημένου έργου, αλλά βαρύνει ή τελειώσις του ή τελειώσις σου δηλαδή σ' αυτό. Καλές είναι και πράγματι προνομιακές για τούς άγιορείτας οί ύποσχέσεις τής Παναγίας μας, αλλά σέ τίποτα δέν θά μάς άφελήση ή πολυχρόνιος παραμονή και τό θάψιμό μας στον Άθωνα, αν ή ζωή μας δέν είναι καταξίωσις τής κλήσεώς μας, άγώνες και άσκησις, επίκλησις του Όνόματος του Κυρίου, και δάκρυα και ίκεσιες προς τήν Προστάτιδα του Άγίου Όρους Παναγία μας. Και επειδή νομίζω ότι πλανᾶσαι, καλά θά κάνης νά ξαναδιαβάσης τίς ύποσχέσεις Της. Δέν τίς χαρίζει άδιάφορα προς

δλους, ἀλλά «οἷς ἂν γένοιτο καλῶς καταλῦσαι τῆδε τὸν βίον». (Πῆγα, τίς βρῆκα καὶ τίς διάβασα καὶ εὐγνωμονῶ: «συστήσω δέ ἄρα καὶ τῷ Υἱῷ καὶ Θεῷ μου, οἷς ἂν γένοιτο καλῶς καταλῦσαι τῆδε τὸν βίον, τῶν αὐτοῖς ἡμαρτημένων τελείαν ἐξαιτησαμένη παρ' αὐτοῦ τὴν ἄφεσιν» (Γρηγ. Παλαμᾶ, Βίος Πέτρου τοῦ ἐν Ἄθω, P.G. 150,1005). Ἀλλοίμονό μας ἂν ἡ ἐδῶ ζωὴ μας εἶναι ξεγνοιασιά, ραθυμία καὶ οἰησις, ἐπειδὴ εἴμαστε ἀγιορεῖτες).

Ἄκου τώρα καὶ κάτι πού θά σοῦ πῶ καὶ νά τό τυπώσης βαθείᾳ στήν ψυχὴ σου. Ἔνας ἀσκητῆς χαιρόταν πολὺ γι' αὐτούς πού ἀπέθνησκαν στὸν Ἄθωνα μετὰ ἀπὸ πολλὰ χρόνια παραμονῆς καὶ ἀσκήσεως· ἐξ ἀντιθέτου ἐλυπεῖτο πολὺ γιὰ ἐκείνους πού ἐγκατέλειπαν τό Ἅγιον Ὄρος καὶ ἀπέθνησκαν ἔξω. Ἦταν μεγάλος ἀγωνιστής, γι' αὐτό ὁ Πανάγαθος Θεός θέλησε νά διορθώσῃ τὸν λογισμό του, καὶ νά πῶς ἀκριβῶς: Προσευχόμενος θερμῶς ὅπως τό συνήθιζε, ἦλθε σέ «ἀρπαγὴ» καὶ ἐβλεπε ἀγγέλους νά κουβαλοῦν ἀπ' τὸν ἔξω κόσμον κόκκαλα καὶ νά τά τοποθετοῦν εὐλαβῶς σέ κοιμητήρια Μονῶν, Σκητῶν καὶ Κελλίων· καὶ ἄλλους ἀγγέλους νά ἐκθάπτουν καὶ λαμβάνουν ἄλλα κόκκαλα ἀπὸ ἀγιορειτικά κοιμητήρια καὶ νά τά σκορπᾶνε μακριὰ ἀπ' τὸν Ἄθωνα. Τότε μέ πολλὴ ἀγωνία καὶ ψυχικὸ πόνον ζήτησε τὴν ἐξήγησι τοῦ φαινομένου καὶ ἤκουσε φωνῆς λεγούσης: «οἱ προσκομίζοντες εἰς ἐκπλήρωσιν τοῦ τῆς Γραφῆς "Συναγάγετε αὐτῷ τοὺς ὀσίους αὐτοῦ" (Ψαλμ. 49,5), οἱ δέ εἰς ἐκπλήρωσιν τοῦ "ὁ Θεὸς διεσκόρπισε ὅσα ἀνθρωπαρέσκων" (Ψαλμ. 52,6)».

Καὶ ἄλλα τέτοια μᾶς ἔλεγε ὁ εὐλογημένος, ἀλλά τότε δὲν ὑπῆρχαν μαγνητόφωνα καὶ σέ μᾶς μυαλά νά τά καταγράψουμε.

Αὐτό τό ρῆμα καὶ γιὰ τὸν προειρημένο σκοπὸ προέβαλα κατὰ τὴν χειροτονία τοῦ ἀειμνήστου π. Κοσμᾶ καὶ εὐχαριστῶ τὸν ἀγαπητὸ πρόεδρο τοῦ «Πρωτοκλήτου» πού μοῦ τό ὑπενθύμισε.

Μέ τήν σημερινή μας, ἀγαπητοί μου, ἐπιμνημόσυνη καί εὐχαριστιακή Σύναξι «ἐπισυνάγουμε» τόν τοιουτοτρόπως μέν συνδεθέντα καί συγγενέψαντα μέ τό Ἱερόν Ὅρος, δικαιοῦσαντα δέ πλήρως τήν μακράν αὐτοῦ καί ἐν κόσμῳ ἱερή καθ' ὑπακοήν καί εὐλογίαν ἀποστολή καί διακονία του, πατέρα Κοσμά Γρηγοριάτη καί μετά δέους καί νοερότητος παρακολουθοῦμε τόν ἄγγελο φύλακα ἐπί τῆς γῆς τῆς ψυχῆς καί τοῦ σώματός του νά ἐνατενίζῃ μέν τά νωπά εἰσέτι λύθρα, τάς σηπεδόνας καί τό αἷμα του, τό ὑπέρ τοῦ εὐαγγελισμοῦ τῶν ἰθαγενῶν τῆς Ἀφρικῆς ἐκχυθέν, νά μετακομίζῃ δέ καί ἀναμειγνύῃ τά ὀστά του μετά τῶν ὀστέων τῶν ἀπ' αἰῶνος «κεκοιμημένων πατέρων καί ἀδελφῶν ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ ταύτῃ».

Καί τώρα ἄς κάνουμε μιὰ ὠφέλιμη, ὅπως νομίζω, διαπίστωση: Ἔχουμε μιὰ ἀδυναμία ὅλοι μας νά οἰκειοποιούμεθα ἤ καί νά πατρωνεύουμε κάθε τι καί ὅποιονδήποτε, πού θά εἶχε ἕνα ὄνομα καί ἕνα ἔργο μεγάλο καί ἀκουστό. Καί ἀπό τήν ἄλλη μεριά ἔχουμε μεγάλη σπουδή καί εὐκολία νά ἀποποιούμεθα κάθε τι καί κάθε ἕνα πού ἡ μνήμη του ἤ ἡ συγγενεία του ἤ καί ἡ ἀπλή συνναστροφή του μ' ἐμᾶς θά μπορούσε νά ἀποβῇ δυσάρεστο ἐνθύμιο καί δυσθυμίας πρόξενος.

Φοβοῦμαι πῶς συμπεριφερόμεθα ἔτσι, εἰς μέν τήν πρώτη περίπτωσι γιά νά περιποιήσωμε στούς ἑαυτούς μας τιμὴ καί αἴγλη, εἰς δέ τήν δευτέρα γιά νά μή σπιλωθῇ τό «καλό» μας ὄνομα. Καί ὁμως ἀμφοτέρες οἱ στάσεις εἶναι ἀντιευαγγελικές, μὴ ἀντάξιες τοῦ ὀνόματος καί τῆς δωρεᾶς τοῦ χριστιανοῦ καί πάντως μακράν τοῦ χρέους μας νά δοξάζουμε τό Ὄνομα τοῦ Πατρός ἡμῶν τοῦ «ἐν τοῖς οὐρανοῖς» (Ματθ. 5, 16). Καταλαβαίνουμε λοιπόν γιατί ἀρκετοί ἐπέδειξαν ζῆλον οὐ τόν τυχόντα νά προβάλλουν τό ὅτι καί ἐκεῖ ἐθήτευσεν ὁ π. Κοσμάς καί ἀπ' ἐκεῖ ἐπέρασε· ἐκεῖ κατήχησε, ἐκεῖ ἔδρασε· καί ἐκεῖνος τόν ἐγνώρισε καί μ' ἐκεῖνον συνειργάσθη.

Ἵπολαμβάνω ὁμως ὅτι κάπως λίγο ἐκτιμήθηκε καί ὄχι ὅσο ἄξιζε προβλήθηκε τό καθ' ἡμᾶς σπουδαιότερο, πού εἶναι

τό ἐξῆς: «Ἐάν γάρ μυρίους παιδαγωγούς ἔχητε ἐν Χριστῷ, ἀλλ' οὐ πολλούς πατέρας· ἐν γάρ Χριστῷ Ἰησοῦ» (Α' Κορ. 4,15) ὁ Ἦγουμένος τῆς Ἱ. Μονῆς Γρηγορίου π. Γεώργιος διὰ μοναχικῆς κουρᾶς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ καθωσίωσε, ἀνέλαβε, ἐγέννησε. Καί ὅτι ὁ π. Γεώργιος, ἐξ ἀποφάσεως τῆς ὑπ' αὐτόν Γεροντικῆς Συνάξεως καί ἀδελφότητος, δι' ἱεροσφραγίστου Γράμματος πρὸς χειροτονίαν ἐνήργησε καί πρὸς τὸν Ἅγιον Κεντρῶας Ἀφρικῆς «ἀπέστειλεν» (Ματθ. 10,5 Λουκ. 9,2), γιὰ νὰ ἔχωμε ἔκτοτε —καί ἄλλοι ἀσφαλῶς πολλοί— ἀλλά κυρίως σύντρεις ἐμεῖς πλείονα τῶν ἄλλων τὴν χαρὰ καί τὴν ἐν Κυρίῳ ἐγκαύχησι διὰ τὰ ἐν Ἀφρικῇ ὑπ' αὐτοῦ ἐπιτελούμενα, καί ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἀγγέλματος τοῦ βιαίου θανάτου του καί σήμερα ἀκόμη πού ἄγομε τό ἐτήσιο μνημόσυνό του, τό ὀδυνηρό προνόμιο οἱ πόνοι μας οἱ πατρικοὶ νὰ εἶναι ὀδυνηρότεροι τῶν ἄλλων καί τὰ δάκρυά μας κοινὰ καί θερμότερα. Πόσο εὐκόλα ἀλήθεια σ' αὐτόν τὸν πρόσκαιρο κόσμον σφάλλομε καί πῶς οἱ χαρές μας διαδέχονται τίς λύπες καί πόσο ἀναμιξ εἶναι ζυωμένες ἢ ἡδονὴ μέ τὴν ὀδύνη. . .

Ἄλλὰ «οὐ θέλομεν ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, περὶ τῶν κεκοιμημένων, ἵνα μὴ λυπῆσθε καθὼς καί οἱ λοιποὶ οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα» (Α' Θεσ. 4,13). Ἄπ' ἐναντίας μάλιστα. Ἡ λύπη μας αὐτὴ πού εἶναι καθαρῶς πάθος γήινο καί ἀνθρώπινη ἀδυναμία πρέπει νὰ μεταστραφῇ σέ χαρὰ. Χαρὰ ἐπ' ἐλπίδι ἀναστάσεως καί συνδιαιωσίσεως μετὰ τοῦ Ἰησοῦ, τοῦ καταπατήσαντος τὸν θάνατον καί τὸν τό κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου· ἀφοῦ κοινὴ εἶναι ἡ πίστις μας σέ κοινὴ ἐν Χριστῷ ἀνάστασι· σέ δογματικὴς ἀλήθειες δηλαδή, πού πρέπει διαρκῶς νὰ συνέχουν τό ἐσώτερό μας εἶναι καί πού ὡς ἐξ ἀφορμῆς ἐκ θανάτων, τάφων, κοιμητηρίων καί μνημοσύνων, ὡς τό παρόν, θὰ πρέπει νὰ ἐξαιρώμεθα ὑπεράνω τῆς χθαμαλότητος τῶν γήινων καί νὰ ἐξικνούμεθα ψυχικῶς καί νοερῶς ἐπέκεινα αὐτῶν, ἐπέκεινα τῆς ζωῆς αὐτῆς τῆς ἐπικήρου· στόν οὐρανό, ἀφοῦ «ἡμῶν τό πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει» (Φιλ. 3,20).

Θά εἴμεθα ἄξιοι θρήνων, ἐάν οἱ ὅλες ἐλπίδες καί ἀφοσιώσεις μας στόν Χριστό περιωρίζοντο καί ἐξηντιλοῦντο μόνο σ' αὐτή τήν ζωή. «Εἰ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ ἡλπικότες ἐσμέν ἐν Χριστῷ μόνον, ἐλεινότεροι πάντων ἀνθρώπων ἐσμέν» (Α' Κορ. 15,19). Καί ἀλήθεια ποιό νόημα θά εἶχε τό ἐνδιαφέρον καί οἱ συνάξεις μας γιά τούς νεκρούς, ἐάν δέν πιστεύαμε σέ ἀνάστασι; «Ἐπεὶ τί ποιήσουσιν οἱ βαπτιζόμενοι ὑπέρ τῶν νεκρῶν, εἰ ὅλως νεκροί οὐκ ἐγείρονται; » (αὐτ. 15,29). Πιστεύουμε ὁμως «εἰς ἓνα Κύριον. . . ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς Γραφάς» (Σ. Π) καί πιστεύουμε ὅτι «τό σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν (θά ἀποβῆ) σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ» (Φιλ. 3,21), ὅποτε οἱ ιδιότητες τῆς φθαρτότητος καί τῆς θνητότητος θά ἐκλείψουν διά παντός γιά νά ἀκολουθήσουν εἰς τούς αἰῶνας ἡ ἀφθαρσία καί ἡ ἀθανασία. «Δεῖ γάρ τό φθαρτόν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν καί τό θνητόν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν» (Α' Κορ. 15,53). Τώρα λοιπόν οἱ τάφοι καί τά κοιμητήρια θά πρέπει νά ἐκλαμβάνονται καί θεωρῶνται ὄχι τόποι θρήνων καί ὄδυρμῶν, ἀλλά σκάμματα καί ἀγροί σπορᾶς. «Σπείρεται σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν» (αὐτ. 15,44). «Ἀμήν, ἀμήν λέγω ὑμῖν, ἐάν μή ὁ κόκκος τοῦ σίτου πεσῶν εἰς τήν γῆν ἀποθάνῃ, αὐτός μόνος μένει· ἐάν δέ ἀποθάνῃ, πολύν καρπὸν φέρει» (Ἰω. 12,24).

Καί ὁ μέν π. Κοσμᾶς ὡς ὁ εὐαγγελικός κόκκος τοῦ σίτου σπάρθηκε στή γῆ τῆς Ἀφρικῆς, γιά τήν πνευματική ἐκχέρσωσι, γονιμότητα καί καρποφορία τῆς ὁποίας σέ κόπους, ἰδρώτα καί αἷμα καθόλου δέν τσιγκουνεύτηκε. Καί τώρα ἐμεῖς διαπιστώνουμε καί θά διαπιστώνουμε ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ δαφιλεῖς τούς καρπούς τῆς ἐκεῖ, ἐπ' ἀγαθῶ τῶν ἰθαγενῶν καί πρὸς δόξαν τοῦ Θεοῦ καί τῆς Ἐκκλησίας Του, πολλῆς καί ἀφειδοῦς γεωργίας του καί ἐν τέλει σπορᾶς καί τοῦ κεκτηκότος σώματός του. . . («ὁ σπείρων φειδομένως φειδομένως καί θερίσει, ὁ σπείρων ἐπ' εὐλογίαις ἐπ' εὐλογίαις καί θερίσει» (Β' Κορ. 9,6)).

Θά ἐπιτρέψετε ὁμως, ἀγαπητοί μου, καί μία σύντομη, φευγαλέα, ἀλλά πολύ χαρακτηριστική ἀναφορά στόν τρόπο σκέψεως, ἀποδοχῆς καί βιώσεως τῆς ἐν Ἀφρικῇ ἱεραποστολῆς τοῦ π. Κοσμᾶ Γρηγοριάτου:

Κατά τήν πρό τετραετίας μετάβασί μας, μετά τῶν ἀγιορειτῶν ἱερομονάχων Νικηφόρου Μικραγιαννανίτου καί Ναθαναήλ Λαυριώτου (διακόνου τότε), στήν θεόσωστο ἐπαρχία τοῦ Ἁγίου Κεντρώας Ἀφρικῆς, γιά νά γνωρίσωμε τοὺς ἐκεῖ ἀγῶνας καί τίς προσπάθειες τῶν εὐλογημένων συνεργατῶν του, διαπιστώσαμε πόσο ἐνέπνεε καί ἐνθουσίαζε τόν π. Κοσμᾶ τό ἔργο, τό τέλος καί ὁ τάφος τοῦ πρώτου ἐν Ἀφρικῇ θανόντος ἑλληνορθόξου κληρικοῦ, ἀειμνήστου π. Χρυσόστομου Παπασαραντοπούλου. «Θέλει πολλή ἀγάπη καί συμπάραστασι ὁ ἰθαγενής γιά νά σ' ἐμπιστευθῆ (μᾶς ἔλεγε). Καί γιά νά πιστέψῃ στίς ἀλήθειες πού τοῦ προσφέρεις, πρέπει νά κοπιᾶσῃς πολύ γι' αὐτόν καί νά τοῦ ἀφήσῃς καί τά κόκκαλά σου, ὅπως ἔκανε ὁ π. Χρυσόστομος».

Καί συνεπέστατος ὅπως ἦταν σ' ὅλα καί στήν ρήτρα τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου: «θεωρία βίου ἐπίβασις», τόν μιμήθηκε. Ὡστε ὁ τάφος του τώρα στό Κολουέζι, ὅπως ἐκεῖνου στήν Κανάγκα, νά ἀποτελῆ σύμβολο θυσίας καί ἀγάπης πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς τόσο τοὺς ἐγγύς ὅσο καί τοὺς μακράν, συγκίνησι καί βίωμα ὀρθοδόξου πίστεως αὐτῶν καί συνεχῆ προτροπή γιά ἀπόταξι τοῦ σατανᾶ καί σύνταξι τῷ Χριστῷ· προτροπή γιά μιᾶ ἐνάρετη ζωὴ καί τέλος γιά προσδοκία εἰς «ἀνάστασιν νεκρῶν καί ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος».

Ἀλλά τό τέλος καί ὁ τάφος τοῦ π. Κοσμᾶ στήν Ἀφρικῇ καί τό πρῶτο τοῦτο ἐτήσιο μνημόσυνο, τόσο στήν Θεσσαλονίκη πρό ἡμερῶν ἀπό τοὺς προσφιλεῖς συγγενεῖς καί ὁμοιδεάτας του ἐν κόσμῳ ὅσο καί ἐδῶ σήμερα ἀπ' τοὺς κατά πνεῦμα καί κουρά ἀδελφούς καί πατέρας, ὡθεὶ σέ πολλοὺς προβληματισμούς, σηματοδοτεῖ πολλοὺς ἱεραποστολικούς δρόμους, ὑπενθυμίζει τά δικά μας χρέη καί προτρέπει σέ πολύ ὑπεύθυνες ἐν φόβῳ Θεοῦ καί ἐν τάχει πρωτοβουλίες, διότι

«τοῦ πολέμου οἱ καιροὶ οὐ μενετοί» (Θουκ.)· «παράγει γάρ τό σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου» (Α' Κορ. 7,31) καί οἱ ἀβάπτιστοι ἀρκετά ἑκατομμύρια.

Οἱ ἀπανταχοῦ γῆς καί ὀρθοδοξίας ιεράρχαι καί δῆ ὁ παριστάμενος καί πολλά πρὸς τοῦτο μοχθῶν καί ἀλγῶν Ἅγιος Κεντρώας Ἀφρικῆς· ὁ βαρυνόμενος μέ τὴν τόσο τιμῶσαν αὐτόν εὐθύνην τῆς διαδοχῆς τοῦ π. Κοσμᾶ καί τοῦ ἔργου του —περὶ τῶν ὁποίων ὡς γνωστόν ἀμέσως ἐφρόντισε— ἅγιος Καθηγούμενος τῆς Ἱ. Μονῆς Γρηγορίου· καί θά εὐχόμεν καί ὄλοι οἱ ἄλλοι Ἑγούμενοι, Προϊστάμενοι καί ἐξαρτηματικοὶ ἀδελφοὶ τῆς ἀθωνίτιδος χερσονήσου· τὰ ἐν κόσμῳ εὐαγῆ Ἱδρύματα καί ἄλλοι παράγοντες καί εὐεργέται καί ἡ πολυτιμος εὐλάβεια τοῦ περιουσίου ὀρθοδόξου λαοῦ, ἃς συσκεφθοῦν, ἃς προγραμματίσουν· ἃς σπεύσουν εἰς βοήθειαν συνισταμένην κυρίως εἰς ἄ ξ ι α κ α τ ἄ π ἄ ν τ α πρόσωπα, εἰς προσευχὴν πυρίνην, εἰς ὀβολοὺς τόσον κατὰ δύναμιν καί ἔχειν ὅσον καί εἰς ἕξ «ὕστερήσεως», ὡς τὰ «λεπτά δύο» τῆς χήρας τοῦ Εὐαγγελίου (Μάρκ. 12,42). Θά εἶναι πρὸς δόξαν Θεοῦ, θά εἶναι πρὸς σωτηρίαν ψυχῶν καί τῶν ψυχῶν των, θά εἶναι καί «εἰς τιμὴν καί μνήμην τοῦ περὶ οὗ τό μνημόσυνον τοῦτο τελεῖται».

Σὺ δέ πάντως, δοῦλε ἀγαθὴ καί πιστὴ καί ἐν Κυρίῳ ἀγαπητὴ καί περιπόθητε πάτερ Κοσμᾶ, τέρπου καί ἀγάλλου καί ἀπολάμβανε τῆς χαρᾶς τοῦ Κυρίου σου.

Αἰωνία σου ἡ μνήμη καί καλὴ ἀντάμωσις.

† ὁ Ροδοστόλου Χρυσόστομος

ΕΦΡΤΙΑ ΜΗΝΥΜΑΤΑ

Άγιον Πάσχα 1990

ΔΙΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ Ο ΣΤΑΥΡΟΣ ΚΑΙ Η ΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

Εύρισκόμεθα μέσα στην άγιω-
τάτη ατμόσφαιρα τών άχράντων
παθών και τής λαμπροφόρου άνα-
στάσεως του Κυρίου μας Ίησού Χρι-
στού. Άκολουθώντας τήν πορεία τής
Εκκλησίας προς μέθεξιν του μυστη-
ρίου τής κενώσεως και τής προς ήμās άκαταλήπτου αγάπης
του Θεού, αναλογιζόμεθα τό πόσο άραγε συνειδητά άπο-
δεχόμεθα όλοι μας τά νοήματα τών ένδόξων αύτών ήμερών,
πρώτα ό καθένας μας προσωπικά στην ζωή του, και κατόπι
ώς έθνος και λαός χριστιανικός, όρθόδοξος.

Προετοιμασία για τήν ύποδοχή και προσκύνησι τών σω-
τηρίων αύτών γεγονότων δέν νοείται χωρίς μετάνοια.

Σύμφωνα μέ τήν διδασκαλία τών Άγίων Πατέρων μετάνοια
είναι ή άλλαγή του νοϋ, άπόφρασις για διόρθωσι τών έσφαλ-
μένων, πού ύποδαυλίζεται άπό τήν πληροφορία και τήν νύξι
τής καρδιάς ότι έλυπήσαμε τόν Θεό μέ τήν ζωή μας. Μετάνοια
σημαίνει σταύρωσις του παλαιοϋ έαυτοϋ μας και άνάστασις
έν καινότητι ζωής τής έν Χριστῷ Ίησού. Είναι μέ άλλα λόγια
ή οϋσία τής χριστιανικής ζωής.

Μετάνοια έχει ό Χριστιανός πού κατανοεί τά λάθη και τίς
άμαρτίες του και άποφασίζει μέ τήν Χάρι του Θεού νά άρχισή
άγώνα για τήν έπιστροφή.

Μετάνοια έχει ὁ ἄνθρωπος πού ἀποφεύγει τίς φίλαυτες πράξεις, τίς παράνομες ἡδονές καί τίς αἰτίες πού προσξενοῦν καί αὐξάνουν τά πάθη καί τίς ἀδυναμίες του, καί προσπαθεῖ κατά τό δυνατόν νά ζῆ καθαρή ζωή πού ἀναπαύει τόν Θεό.

Μετάνοια έχει ὁ Χριστιανός πού πρωτίστως ἔχει τόν νοῦ του στόν οὐρανό, σκέπτεται τόν θάνατο, τήν μέλλουσα κρίσι καί τήν ἀπολογία τῶν πράξεών του, καί ὅλα αὐτά ἐπηρεάζουν θετικά τήν ζωή του, τήν συμπεριφορά του καί τίς ἀσχολίες του.

Μετάνοια ἔχει ὁ ἄνθρωπος πού δέν ἀδιαφορεῖ γιά τόν συνάνθρωπό του καί τό κοινωνικό σύνολο, ἀλλά κατά τήν ἐντολή τοῦ Ἀποστόλου δέν ζητεῖ τό δικό του συμφέρον ἀλλά "τό τοῦ ἐτέρου" προσφέροντας ἔτσι προσφορά ἀγάπης καί φιλαδελφίας στόν πλησίον του.

Εἶναι ἀλήθεια ὁμορφή ἡ ζωή τοῦ μετανουῦντος ἀνθρώπου. Ἡ χαρά τοῦ Θεοῦ βασιλεύει μέσα του. Δέν μεταμελεῖται ἐγωστικά γιά τά λάθη του, σάν τόν Ἰούδα, ἀλλά ὅπως ὁ ἀπόστολος Πέτρος καί οἱ λοιποὶ Ἅγιοι πενθεῖ τό χαροποιόν καί λυτρωτικό πένθος τῆς ἐλπίδος καί τῆς ἀναστάσεως.

Ἐτσι ἡ ψυχὴ τοῦ πιστοῦ πού μετανοεῖ γίνεται δεκτικὴ στήν Χάρι τοῦ Θεοῦ. Λαμβάνει τόν θεῖο φωτισμό, τήν θεία γνῶσι, θεῖες δωρεές. Γι' αὐτό οἱ μετανουῦντες ἄνθρωποι εἶναι χαριτωμένοι, εἰρηνικοί, πρᾶοι, ἀναστάσιμοι, γεμᾶτοι μέ τούς καρπούς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Τά ἔργα τους ἀκολουθοῦν τήν ἐσωτερική ζωή τους. Ὁ πολιτισμός τῆς Παραδόσεως τῶν Πατέρων μας ἦταν πολιτισμός ὀρθόδοξος, τῆς μετανοίας. Ἀπέπνεε τήν εὐωδία τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ.

Ἀντιθέτως ὁ σημερινός πολιτισμός τῶν ἀμετανοητῶν ἀνθρώπων, πού εἶναι πολιτισμός σκληρόκαρδων ψυχῶν, ἀναδύει τήν δυσσομία τοῦ ἐγωισμοῦ, τῆς ἐμπαθείας, τῆς μισαδελφίας. Δέν ἀναπαύει οὐσιαστικά τόν ἄνθρωπο, διότι δέν ἔχει τήν Χάρι τοῦ Θεοῦ.

* * *

Αισθανόμεθα όλοι μας ότι είναι ανάγκη νά γίνη κάτι μεγάλο γιά νά όρθοποδήσουμε σάν έθνος και λαός. Μιά άλλαγή.

Δέν υπάρχει όμως πιό έπαναστατική και ριζική άλλαγή από τήν μετάνοια. Στόν καθένα μας πρώτα και σέ όλους μας σάν σύνολο έπειτα.

Είναι ανάγκη νά μετανοήσουμε:

- Γιά νά κρατήσουμε τήν Χάρι του Θεού.

- Γιά νά φυλάξουμε τήν σκέπη τής Παναγίας, τής φοβεράς Προστασίας, στό έθνος μας.

- Γιά νά αγιάζονται οι άθάνατες ψυχές μας.

- Γιά νά αφήσουμε ιερά παρακαταθήκη άγίας επιγείου ζωής, αλλά και έλπίδα αιώνιου μακαριότητας στις έπερχόμενες γενεές, γιά τις όποιες έχουμε μεγάλη ευθύνη.

- Γιά νά διατηρήσουμε τήν έλληνορθόδοξο ταυτότητα του λαού μας, πού έζησε τόσους αιώνες πιστός στόν Θεό και στήν Έκκλησία.

Τέλος είναι αναγκαίο νά αποκτήσουμε τήν μετάνοια, πού περιμένει ό Θεός από έμάς, προκειμένου σωστά και χωρίς βλαπτικές συνέπειες νά αντιμετώπισουμε τήν επικείμενη ένωση μας μέ τήν Ευρώπη.

"Έχουμε άντισώματα, όπλα άγια, γιά νά κρατήσουμε όσα οι όρθόδοξοι πρόγονοί μας μάς παρέδωσαν, αλλά και παράλληλα γιά νά προσφέρουμε στους άγνοούντας αυτά Ευρωπαίους έταίρους μας. Η μετάνοια είναι τό πρώτο και κυριώτερο όπλο και άντίσώμα μας και προσφορά μας.

Καιρός υπάρχει άκόμη. "Έως καιρόν κεκτημένοι" άς πενήθουμε γιά τά πεπραγμένα μας. Άς καταργήσουμε όσα άντίθετα νομοθετήματα έχουν θεσπισθεί.

Ξένοι ήγέτες άρνούνται νά υπογράψουν νόμο υπέρ τών άμβλώσεων. Άς φροντίσουμε έμεις οι όρθόδοξοι Έλληνες νά άποσύρουμε τόν άδικο αυτό και άντιευαγγελικό νόμο, πού άρχοντες του λαού μας ένομοθέτησαν. Θά γίνουμε έτσι έμπράκτως κήρυκες ειλικρινούς μετανοίας σέ πολλούς λαούς. Θά ευαρεστήσουμε πολύ τόν Θεό μέ αυτή μας τήν πράξη, τόν Θεό πού τόσο έλυπήσαμε και λυπούμε μέ τόν έπάρατο αυτόν νόμο.

Νά ἐδραιώσουμε τήν παιδεία μας στήν πίστι τῶν Πατέρων, στήν πίστι τοῦ Θεανθρώπου Χριστοῦ, κατά τά ὀρθόδοξα πρότυπα τοῦ λαοῦ μας.

Μέ πνεῦμα θυσίας καί ἀγάπης ἄς μειώσουμε τήν ἀλόγιστη ὑπέρ-κατανάλωσι ἀποφεύγοντας τήν πολυτέλεια καί σπατάλη, ἐπιτυγχάνοντας ἔτσι καί ἀνάκαμψι τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας.

Ἄς συσπειρωθοῦμε σέ συνεργασία μέ ὅλους τοὺς ἀδελφούς μας σώζοντας τήν ἐνότητα καί τήν ὁμόνοια καί ἀπομακρύνοντας τόν καταστρεπτικό διχασμό, ὁ ὁποῖος ἐπιφέρει ἀποδυνάμωσι καί διάλυσι.

Μόνο ἔτσι θά ἐλπίζουμε ἀνάστασι.

Μόνο ἔτσι θά δοῦμε κάτι καλό καί μεγάλο σ' αὐτόν τόν ταλαιπωρημένο τόπο μας.

Μόνο ἔτσι θά δώσουμε χαρά ἀληθινή στίς ψυχές μας, θά γίνουμε χρήσιμοι γιά τόν κόσμο.

Μόνο ἔτσι θά στηρίξουμε τό ἔθνος καί τόν λαό μας, πού εὔρσκεται σέ κρίσιμο καμπή, καί δέν θά καταρρεύσῃ.

Μόνο διά τῆς μετανοίας θά ψάλλουμε ἀξίως τά λόγια τῆς Ἐκκλησίας: "Προσκυνοῦμέν σου τά πάθη Χριστέ, δεῖξον ἡμῖν καί τήν ἐνδοξόν σου ἀνάστασιν".

ΧΡΙΣΤΟΣ ΑΝΕΣΤΗ! ΑΛΗΘΩΣ ΑΝΕΣΤΗ!

Χριστούγεννα 1989

Η ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΚΑΙ Ο ΑΤΟΜΙΚΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Εορτάζουμε και πάλι την Γέννησι του Κυρίου μας σε ατμόσφαιρα άνησυχίας για την πορεία της κοινωνίας μας. Επισημαίνεται όχι μόνο από θεολόγους αλλά και κοινωνιολόγους ότι περνούμε βαθειά πνευματική κρίσι και άσθeneia. Κύριο σύμπτωμα της άσθeneias αυτής είναι ο ατομικισμός.

Εκδηλώσεις του ατομικισμού δέν είναι μόνο ή αύξησις της έγκληματικότητας, ή διάδοσις και προσφορά ναρκωτικών άκόμη και σε μικρά παιδιά, χάριν άθεμίτου πλουτισμού, οι καταχρήσεις δημοσίου χρήματος, ή μετάδοσις από τηλεοπτικούς σταθμούς προγραμμάτων που μουσύν την νεολαία άκόμη και στίς παρά φύσιν άσέλεγειες. Είναι και ή διεκδίκησις από πολλούς τών «άτομικών δικαιωμάτων» χωρίς παράλληλη έκπληρωσι τών καθηκόντων και υποχρεώσεών τους στό κοινωνικό σύνολο. Θέλουν νά λαμβάνουν χωρίς νά κοπιάζουν και νά προσφέρουν.

Δείγμα άκράτου ατομικισμού είναι και ή έγκατάλειψις άβοηθήτων συνανθρώπων μας που κινδυνεύει ή ζωή των. Θά αναφέρω δύο περιστατικά, όπως έγράφησαν στίς έφημερίδες:

«Στίς 11 'Ιουλίου και ώρα 6.45 στό 307ο χιλιόμετρο της έθνικής οδοϋ 'Αθηνών-Θεσσαλονίκης, έξω από τό 'Αερινό Μαγνησίας, ένα τροχαίο συγκλόνησε τόν λαό της 'Αλμωπίας Πέλλης και έβύθισε στό πένθος την μικρή Πιπεριά. Τραγικό πρόσωπο ο 27χρονος σύζυγος και πατέρας Π.Σ., μόνος, άβοήθητος και τραυματισμένος άνέσυρε από τά συντρίμμια του αυτοκινήτου του την 23χρονη σύζυγό του Ε., τό ήδη νεκρό 14μνηο άγγελούδι τους, την νύφη του Ν. με την 3χρονη κορούλα της, αντιμετωπίζοντας την έγκληματική άδιαφορία τών περα-

στικῶν. Ὁ ἀτυχος νέος στάθηκε στήν μέση τοῦ δρόμου μέ ἀπλωμένα χέρια παρακαλώντας νά σταματήσει ἓνας ἀνθρωπος γιά νά μεταφέρει τούς τραυματίες στό νοσοκομεῖο. Φαίνεται ὅμως ὅτι στήν χώρα μας δέν υπάρχουν πιά ἀνθρωποι... »("Μακεδονία" 27-7-1989).

Στήν ἴδια ἐφημερίδα πρόσφατα πάλι διαβάσαμε γιά ἔξι νέους πού, ἐνῶ ἔκαναν ἀπό κοινοῦ χρῆσι ἡρωΐνης, ὅταν ὁ ἓνας ἀπό αὐτούς ἔπεσε σέ κῶμα, ἐγκαταλείφθηκε ἀβοήθητος ἀπό τούς συντρόφους του καί ἀπέθανε ("Μακεδονία" 9-12-1989).

* * *

Γιά τήν ὑπέρβασι τοῦ ἀτομικισμοῦ πού διαλύει τήν κοινωνία μας προτείνονται διάφορα μέτρα, ὅπως ἡ σωστή κοινωνική ἀγωγή τῆς νεολαίας καί ἄλλα. Χωρίς νά ὑποτιμοῦμε τήν σημασία τους θεωροῦμε τά μέτρα αὐτά ὡς ἀνεπαρκῆ, ἀφοῦ δέν λαμβάνουν ὑπ' ὄψιν τά βαθύτερα πνευματικά αἷτια τοῦ ἀτομικισμοῦ.

Ὁ ἀτομικισμός εἶναι ἔκφρασις τῆς φιλαυτίας τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τήν πηγή κάθε κακίας, ἀμαρτίας καί πνευματικῆς νόσου. Πάσχοντας ὁ ἀνθρωπος ἀνιάτα ἀπό αὐτήν τήν ἀρρώστεια δέν μπορούσε νά αὐτοθεραπευθῆ.

Γιά νά μᾶς θεραπεύσει ἀπό τήν φιλαυτία, πού μᾶς χωρίζει ἀπό τόν Θεό καί τόν συνάνθρωπό μας, σαρκώνεται ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεός ἀπό ἀπειρη ἀγάπη γιά τά πλάσματά Του «ἐξίσταται ἑαυτοῦ», γιά νά τά συναντήσει καί νά τά εὐεργετήσει.

Ἄλλά ἄς ἀκούσωμε τόν ἅγιο Νικόδημο τόν Ἄγιορείτη πού ἀναφέρεται στό ζήτημα αὐτό: «Κατά ἀλήθειαν ἐδῶ πρέπει νά εἰπῆ τινάς ἐκείνον τόν ὅσον τολμηρόν ἀλλά καί τόσον ἀληθινόν λόγον, ὅπου εἶπε τό πετεινόν τοῦ οὐρανοῦ, ὁ Ἄρεοπαγίτης Διονύσιος· ὅτι δηλαδή ὁ Θεός ἐβγαίνει ἔξω τοῦ ἑαυτοῦ του ἀπό τήν ὑπερβολικήν ἀγάπην καί ἔρωτα, ὅπου ἔχει πρὸς τά κτίσματά του καί μάλιστα πρὸς ἐσένα τόν ἀνθρωπο· καί ἀπό ἐκεῖ ὅπου εἶναι ὑπεράνω πάντων, συγκαταβαίνει πρὸς ταῦτα τά χαμηλά καί κατώτατα διά νά μεταδώσει εἰς αὐτά τήν ἀγαθότητά του... Καί τοῦτο γίνεται φανερόν, τόσον ἀπό

τήν δημιουργίαν τοῦ παντός... ὅσον καί ἀπό τήν ἔνσαρκον οἰκονομίαν... (Πνευματικά Γυμνάσματα, Μελέτη ΙΘ').

Ἡ ὀλη ἡ ἐν σαρκί ζωὴ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τήν σύλληψι καί γέννησί Του μέχρι τόν σταυρικό Του θάνατο, τήν ἀνάστασι καί τήν ἀνάληψί Του μαρτυροῦν τήν θεία φιλανθρωπία.

Δέν φανερώνει τόσο τήν δύναμι τοῦ Θεοῦ ἢ θαυμάσια δημιουργία Του, κατὰ τόν Μ. Βασίλειο, «ὅσο τό δυνηθῆναι τόν Θεόν τόν ἀχώρητον ἀπαθῶς διὰ σαρκός συμπλακῆναι τῷ θανάτῳ, ἵνα ἡμῖν τῷ ἰδίῳ πάθει τήν ἀπάθειαν χαρίσῃται» (Περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, η). Τήν συγκατάβασι αὐτὴ χαρακτηρίζει ὁ ἅγιος Διονύσιος ὁ Ἄρεοπαγίτης «ἀπειροδύναμον ἀγαθότητα τῆς θεαρχικῆς ἀσθενείας» (Περὶ Θείων Ὄνομάτων, γ').

Χωρὶς αὐτὴ τήν φιλάνθρωπο ἐξοδο τοῦ Θεοῦ πῶς θά μπορούσε ὁ ἀτομικιστὴς ἄνθρωπος νά σπάσῃ τόν κλοιό τοῦ ἰδικοῦ του ἀτομικισμοῦ, νά βγῆ ἀπ' αὐτόν καί ἀγαπητικά νά συναντήσῃ τόν Θεό του, τόν συνάνθρωπό του καί τήν κτίσι ὀλόκληρη;

* * *

Ὁ Θεός μέ τήν ἐνανθρώπησι τοῦ Υἱοῦ Του ἀνοίγει τήν πατρική Του ἀγκαλιά καί τρέχει σ' ἡμᾶς.

Πῶς μπορούμε ἡμεῖς νά μὴ ἀνταποκριθοῦμε στήν ἰδική Του ἀγάπη;

Πῶς μπορούμε νά πιστεύουμε σέ ἕνα φιλάνθρωπο Θεό χωρὶς νά συμμεριζώμεθα τήν φιλάνθρωπία Του;

Πῶς μπορούμε νά ἀγαπᾶμε τόν Θεό ὡς πατέρα μας χωρὶς νά ἀγαποῦμε τούς συνανθρώπους μας ὡς ἀδελφούς μας;

Πῶς μπορεῖ νά εἴμεθα βαπτισμένοι στό Ὄνομα τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ τῆς ἀγάπης καί συγχρόνως νά μὴ ἀπαρνοῦμεθα τόν ἐγωιστικό ἀτομικισμό μας;

Ἀκόμη καί γιὰ τόν Χριστιανό ἄνθρωπο εἶναι δύσκολο νά ξεπεράσῃ τόν ἀτομικισμό του. Χρειάζεται συνεχῆ ἀγώνα καί βοήθεια ἀπὸ τήν θεία Χάρι. Γιὰ τόν ἄνθρωπο πού δέν πιστεύει στὸν φιλάνθρωπο Θεό τό ἐγχείρημα εἶναι ἀδύνατο.

Πῶς μπορεῖ νά ἐκφράσῃ ἀληθινὴ φιλάνθρωπία ὁ ἄνθρωπος πού δέν αἰσθάνθηκε τήν φιλάνθρωπία τοῦ Θεοῦ Πατρός; Ἐχει

εϋστοχα τονισθῆ ὅτι τὰ ἀντικοινωνικά ἄτομα δέν ἔχουν ἐπαρκῶς ἀγαπηθῆ στήν ζωή τους.

Ὁ Θεός πρῶτος μᾶς προσφέρει τήν ἀγάπη Του, γιά νά μπορέσουμε καί ἐμεῖς νά Τόν ἀγαπήσουμε καί νά ἀγαπήσουμε ἀλλήλους.

Σέ κάθε Θεία Λειτουργία ἀνανεώνεται ἡ προσφορά τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ: «Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καί ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καί Πατρός καί ἡ κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, εἶη μετά πάντων ὑμῶν».

Δεχόμενοι ἐμεῖς τήν Τριαδική ἀγάπη ὡς χάρι καί δωρεά, μπορούμε νά ὑψώσουμε τίς καρδιές μας πρὸς τόν Θεό: «Ἄνω σχῶμεν τάς καρδίας». Μποροῦμε νά Τόν εὐχαριστήσουμε: «Εὐχαριστήσωμεν τῷ Κυρίῳ», καί μπορούμε νά «ἀγαπήσωμεν ἀλλήλους».

Οἱ Ἅγιοι τῆς πίστεώς μας εἶχαν τήν τελεία ἀγάπη πρὸς τόν Θεό καί τούς ἀνθρώπους, γιατί ἐβίωναν σέ βάθος τήν τελεία ἀγάπη καί φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ.

Φαίνεται πῶς εἶναι πολύ δύσκολο γιά τόν σύγχρονο ἄνθρωπο νά ξεπεράσῃ τόν ἀτομικισμό του καί νά ἀγαπήσῃ τόν Θεό καί τούς συνανθρώπους του, γιατί ἔχει μέ τήν ὀλιγοπιστία καί ἀπιστία ἀπορρίψει τήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ.

Ὁ ἀθεϊσμός πού ἐμμεσα καί ἄμεσα ἐπηρεάζει τά φρονήματα νέων καί μεγαλυτέρων κάνει τούς ἀνθρώπους ἀτομικιστάς, συμφεροντολόγους, ἀδιαφόρους γιά τόν συνάνθρωπο, σκληρούς καί ἀσπλαγχνούς. Τούς κάνει ἀκόμη ἀσυμπαθεῖς πρὸς τήν κτίσι μέ ἀποτέλεσμα τήν ἀλόγιστη καί ἐγωιστική χρῆσι τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος καί τήν καταστροφή του.

* * *

Πέρα ἀπό τά οικονομικά καί περιβαλλοντικά προβλήματα πού ἀπασχολοῦν ἔντονα σήμερα τήν κοινωνία μας θά πρέπει νά ἐνδιαφερθοῦμε γιά τό βασικώτερο πρόβλημά μας, πού ὑπόκειται ὄλων τῶν προβλημάτων, τό παν-πρόβλημα, πῶς δηλαδή ξεπερνῶντας τόν ἀτομικισμό μας θά προχωροῦμε σέ γνήσιες μορφές φιλανθρωπίας καί κοινωνίας μέ τόν Θεό καί τούς συνανθρώπους μας.

Στήν κοινωνία τῆς Ἐκκλησίας ἀσκούμεθα νά μή λειτουργοῦμε ὡς κλειστές ἀτομικότητες, ἀλλά ὡς πρόσωπα ἀνοικτά καί χωρητικά τοῦ Θεοῦ, τῶν ἀνθρώπων καί ὅλης τῆς κτίσεως.

Ἄς προστρέξουμε μέ πίστι σ' Ἐκεῖνον πού ἐνανθρώπησε γιά νά θεωθοῦμε, πού ἔλαβε μορφή δούλου γιά νά μᾶς ὀδηγήσει στήν ἀληθινή ἐλευθερία, πού γεννήθηκε σέ στενόχωρο καί πτωχό σπήλαιο γιά νά μᾶς ἀνυψώσει στήν εὐρυχωρία καί στόν πλοῦτο τῆς Θείας ἀγάπης.

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑ 1990 — ΘΕΟΦΑΝΕΙΑ 1991

Μέ τήν Παναγία Θεοτόκο, τόν ἅγιο Ἰωσήφ τόν Μνήστορα, τοὺς ἀγγέλους, τοὺς ποιμένες καί τοὺς ἐξ ἀνατολῶν Μάγους, προσκυνοῦμε, εὐχαριστοῦμε, ὑμνοῦμε καί δοξάζουμε τόν ἐνανθρωπήσαντα Κύριό μας, πού γιά τήν σωτηρία μας ἐγέννηθη στό σπήλαιο, ἀνεκλίθη στήν φάτνη καί ἐβαπτίσθη στόν Ἰορδάνη.

Ἡ ἄκρα ταπεινώσις Του δέν φαίνεται μόνο στόν Σταυρικό Του θάνατο, ἀλλά καί στήν Γέννησί Του στό σπήλαιο τῆς Βηθλεέμ καί στήν Βάπτισί Του στόν Ἰορδάνη ποταμό.

Μέ αὐτή τήν ταπεινώσι ἐνίκησε τόν διάβολο, πού νόμιζε ὅτι μέ τήν ὑπερηφάνιά του θά βασιλεύσει στόν κόσμο.

Ὁ ἅγιος Ἰσαάκ ὁ Σύρος διδάσκει ὅτι ἡ στολή πού ἐνεδύθη ὁ Χριστός, ὅταν ἐγίνε ἀνθρωπος, ἦταν ἡ στολή τῆς ταπεινοφροσύνης.

Αὐτή τήν στολή ἐνδύονται καί ὅλοι οἱ τοῦ Χριστοῦ ἀνθρωποι, γινόμενοι ἀπρόσβλητοι στίς ἐπιθέσεις τῶν πονηρῶν πνευμάτων.

Αυτή ή ταπεινώσις επιτρέπει στους πιστούς νά ἰδοῦν τόν Χριστό καί νά τόν προσκυνήσουν ὡς τόν Υἱό καί Λόγο τοῦ Θεοῦ.

Ἀπροσμέτρητη ταπεινώσις χαρακτηρίζει τήν Παναγία μας καί γι' αὐτό ἀξιώθηκε νά γίνη ἡ Χώρα τοῦ Ἀχωρήτου. Ταπεινός ἦταν καί ὁ δίκαιος Ἰωσήφ πού ἀνέλαβε τήν προστασία τῆς Θεοτόκου καί τοῦ θεοῦ Βρέφους. Οἱ ταπεινοί ποιμένες καί οἱ ταπεινοί, παρά τήν σοφία τους, Μάγοι εἶδαν καί προσκύνησαν τόν Ἰησοῦ. Ὁ ταπεινός ἐπίσης Ἰωάννης γίνεται Βαπτιστής τοῦ Κυρίου του.

Ἡ ἀπιστία καί ὀλιγοπιστία γεννᾶται στίς υπερήφανες ψυχές. Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος, γεμᾶτος υπερηφάνια, αὐτάρκεια, ἐμπιστοσύνη στά ἐπιτεύγματά του καί στή λογική του, δέν πιστεύει καί δέν προσκυνεῖ τόν ἐνανθρωπήσαντα Θεόν.

Ἰκετεύουμε τόν Φιλάνθρωπο Κύριο νά μᾶς βοηθήσῃ νά ἀγωνισθοῦμε γιά νά ἀποκτήσουμε ἀληθινή καί βαθειά ταπεινώσι καί πίστι στήν ἐνανθρώπησί Του καί στήν ἀγάπη Του. Ἔτσι θά συμμετάσχουμε στόν πλοῦτο Του, στήν αἰώνια ζωή Του, στήν βασιλεία Του, στήν θεότητά Του.

Γιατί ὅπως λέγουν οἱ Ἅγιοι Πατέρες:

Ὁ Χριστός ἐγίνε ἄνθρωπος γιά νά μᾶς κἀνῃ θεοῦ κατὰ χάριν.

Ἐπτώχευσε γιά νά μᾶς πλουτίσῃ.

Κατέβηκε στήν γῆ γιά νά μᾶς ὑψώσῃ στόν οὐρανό.

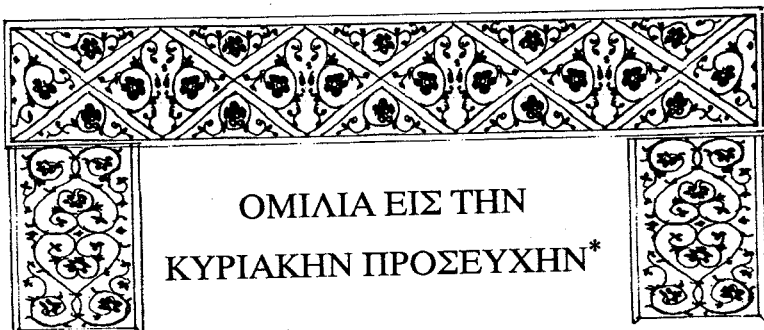
Ταπεινώθηκε γιά νά μᾶς δοξάσῃ.

Δέχου, Φιλάνθρωπε Κύριε, μετά τῶν ἀγγέλων, τῶν ποιμένων καί τῶν Μάγων καί τήν ἰδική μας πτωχή αἶνεσι, προσκύνῃσι, εὐχαριστία καί δοξολογία.

Ὁ Καθηγούμενος τῆς Ἱερᾶς Κοινοβιακῆς Μονῆς
τοῦ Ὁσίου Γρηγορίου

† Ἀρχιμανδρίτης Γεώργιος

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ
ΚΥΡΙΑΚΗΝ ΠΡΟΣΕΥΧΗΝ*

Η άγια όρθόδοξος πίστις μας δέν είναι μία από τίς ιδεολογίες ή τίς φιλοσοφίες ή άκόμη και τίς θρησκείες του κόσμου αυτού.

Ο Θεός τών όρθόδοξων δέν είναι ό θεός τών φιλοσόφων, δηλαδή μία ιδέα ή μία ύψιστη άπρόσωπη άρχή ή μία θρησκευτική άξια, στην όποια αναγόμαστε άρχίζοντας από τίς κατώτερες άξιες.

Οί όρθόδοξοι πιστεύουμε σε Θεό προσωπικό, τόν Πατέρα, τόν Υιό και τό Άγιον Πνεύμα. Αυτός ό Τριαδικός Θεός άποκαλύπτει τόν έαυτό Του σε μās διά του δευτέρου προσώπου Του, του Κυρίου μας Ίησού Χριστού.

Ο Ίησους Χριστός σαρκώνεται, κηρύσσει τό Εύαγγέλιο, θαυματοργεί, σταυρώνεται, άνίσταται εκ τών νεκρών, αναλαμβάνεται στους ούρανοús και άποστέλλει τόν Παράκλητο, για να μās ένωση με τόν Θεό Πατέρα και να άποκαταστήση τήν διαταραχθείσα σχέση μαζί Του. Να μās φέρη σε προσωπική συνάντησι, κοινωνία και ένωσι με τόν Θεό.

* Έκφωνηθείσα υπό του Καθηγουμένου τής Ίερās ημών Μονής Άρχιμ. Γεωργίου κατά τήν Β΄ Κυριακήν τών Νηστειών του 1990 εις τόν Ίερόν Ναόν του Άγίου Δημητρίου Θεσσαλονίκης.

Ἄφοῦ ὁ Θεός εἶναι προσωπικός, δέν μπορούμε νά τόν γνωρίσουμε ἐξω ἀπό τήν ἀγαπητική μαζί Του σχέσι πού καλλιεργεῖ ἢ προσευχή. Ἄν ὁ Θεός ἦταν ἰδέα, θά μπορούσαμε νά τόν γνωρίσουμε μέ λογικές ἀποδείξεις. Προσεύχου καί ἀγάπα τόν Θεό γιά νά τόν γνωρίσης, μπορούμε νά ποῦμε σέ κάποιον πού ψάχνει γιά τόν Θεό.

Διά τῆς προσευχῆς ὁ ἀπρόσιτος Θεός γίνεται σέ μᾶς προσιτός. Ὁ ἀγνωστος Θεός γίνεται γνωστός. Ὁ ξένος Θεός γίνεται οικεῖος καί φίλος.

Αὐτόν τόν δρόμο μᾶς ὑπέδειξε ὁ θεάνθρωπος Κύριός μας. Ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός προσευχόταν συχνά «ἡμῖν ὑπολιμπάνων ὑπογραμμόν, ἵνα ἐπακολουθήσωμεν τοῖς ἰχνεσιν αὐτοῦ».

Μᾶς δίδαξε ἀκόμη ὅτι πρέπει νά προσευχώμεθα μέ ταπεινώσι, ἀμνησικακία, ὑπομονή. Μᾶς ἀφησε δέ καί τύπον, ὑπόδειγμα προσευχῆς τήν γνωστή σέ ὅλους τοὺς χριστιανούς «Κυριακή Προσευχή», τό «Πάτερ ἡμῶν».

Ἡ ἀξία τῆς προσευχῆς αὐτῆς εἶναι ἀνθρωπίνως ἀνεκτίμητος:

Πρῶτον, διότι εἶναι θεοπαράδοτος.

Δεύτερον, διότι μέ αὐτήν προσευχήθηκαν καί ἀγιάσθηκαν ἡ Παναγία μας, οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι, οἱ ἅγιοι Μάρτυρες, οἱ ὄσιοι Πατέρες, οἱ εὐσεβεῖς χριστιανοί ὅλων τῶν αἰώνων.

Τρίτον, διότι συνοψίζει ὅλο τό Εὐαγγέλιο καί ὅλα τά δόγματα τῆς Πίστεώς μας.

Κατά τόν ἅγιο Μάξιμο: «Ἡ προσευχή αὐτή περιέχει αἰτιήσιν ὅλων ὅσα προξένησε μέ τήν κένωσή Του κατά τήν σάρκωσιν ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, καί διδάσκει νά ἐπιδιώκομε ἐκεῖνα τά ἀγαθά, τά ὅποια μόνον ὁ Θεός καί Πατέρας, μέσω τῆς φυσικῆς μεσιτείας τοῦ Υἱοῦ, χορηγεῖ ἀληθινά μέ τό Ἅγιο Πνεῦμα». Εἶναι δέ τά δῶρα αὐτά ἐπτά: «Θεολογία, υιοθεσία διά τῆς Χάριτος, ἰσοτιμία πρὸς τοὺς ἀγγέλους, μετοχή στήν αἰώνιο ζωῇ, ἀποκατάστασις τῆς φύσεως πού στρέφεται ἀπαθῶς στόν ἑαυτό της, κατάλυσις τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας, καί κα-

τάργησις τῆς τυραννίας τοῦ πονηροῦ πού κυριάρχησε πάνω μας μέ ἀπάτη» (Ἑρμηνεία στό «Πάτερ ἡμῶν», Φιλοκαλία, ἔκδ. "Περὶ βόλι τῆς Παναγίας", τόμ. 2ος, σελ.253).

Εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν προσευχὴ τῆς Ἐκκλησίας. Στίς ἀκολουθίες τοῦ ἡμερονυκτίου ἀπαγγέλλεται 16 φορές, κατὰ δέ τὴν Μεγ. Τεσσαρακοστή 22 φορές:

Εἶναι ἀκόμη τρόπον τινά καὶ μία σύνοψις τῆς θείας Λειτουργίας.

Γι' αὐτὸ ἐθεώρησα σκόπιμο στὴν ἀποψινὴ μου ὁμιλία νὰ σᾶς καλέσω νὰ ἐμβαθύνωμε καὶ ἐντυφώσωμε στὰ θεῖα καὶ σωτήρια νοήματά της, μέ χειραγωγούς τοὺς ἁγίους Πατέρας μας, ὥστε νὰ τὴν προσευχώμεθα μέ περισσότερο πόθο καὶ ἐπίγνωσι.

Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Ἡ Κυριακὴ προσευχὴ ἀρχίζει μέ αὐτὴ τὴν ἐπίκλησι. Μᾶς διδάσκει ὁ Κύριος νὰ ὀνομάζουμε τὸν Θεὸ Πατέρα.

Πατέρα, γιατί εἶναι ὁ δημιουργὸς καὶ πλάστης μας. Ὁ χορηγὸς τοῦ εἶναι, τῆς ζωῆς.

Πατέρα, γιατί γιά μᾶς τοὺς χριστιανούς εἶναι καὶ ὁ χορηγὸς τοῦ εἶναι, τῆς υἰοθεσίας, τὴν ὁποία μᾶς ἐχάρισε διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Πρό Χριστοῦ, λόγῳ τῆς ἀποστασίας μας ἀπὸ τὸν οὐράνιο Πατέρα μας, εἴμεθα ὄχι μόνο χωρισμένοι ἀπὸ αὐτόν, ἀλλὰ καὶ ἐχθροὶ Του. Ὁ κατὰ φύσιν Υἱὸς τοῦ Θεοῦ Πατρός μέ τὴν ἐνανθρώπησί του καὶ τὸν σταυρικὸ Του θάνατο μᾶς συμφιλίωσε μέ τὸν Θεὸ Πατέρα καὶ μᾶς ἔκανε κατὰ χάριν παιδιὰ Του. Τὴν χάρι τῆς υἰοθεσίας ἐλάβαμε μέ τὸ ἅγιο Βάπτισμα. Ἔτσι ἐγίναμε καὶ ἀδελφοὶ τοῦ Χριστοῦ, πού εἶναι ὁ πρωτότοκος ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς.

Εἶναι λοιπὸν Πατέρας, γιατί μᾶς δίδει τὴν ζωὴ καὶ ὄχι μόνο τὴν ζωὴ, ἀλλὰ ἐν Χριστῷ τὴν ζωὴ Του.

Καί ὅπως παρατηρεῖ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος: «Ὁ γάρ Πατέρα εἰπὼν τὸν Θεόν, καὶ ἁμαρτημάτων ἄφρῃν καὶ κολάσεως ἀναίρεσιν καὶ δικαιοσύνην καὶ ἀγιασμόν καὶ ἀπολύτρωσιν καὶ υἰοθεσίαν καὶ κληρονομίαν καὶ ἀδελφότητα τὴν πρὸς τὸν Μονογενῆ καὶ Πνεύματος χορηγίαν, διὰ τῆς μιᾶς ταύτης ὁμολόγησε προσηγορίας» (Ἁγ. Χρυσόστομος, Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον, ὁμιλ. 19, Ε.Π.Ε. , τόμ. 9ος, σελ.668).

Προσφωνοῦντες τὸν πανάγιον Θεόν καὶ παντοδύναμον Δημιουργόν τοῦ παντός «Πατέρα», ὁμολογοῦμε ὅσα ἔκανε γιὰ μᾶς τὰ ἀνάξια παιδιὰ Του, καὶ μάλιστα διὰ τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι. Ἔτσι ἢ ἐπὶ κλησὶς «Πάτερ» μᾶς ἀνάγει στό τριαδικό τοῦ Θεοῦ.

Γράφει ὁ ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής: «Πρεπόντως ὁ Κύριος διδάσκει ἀμέσως ν' ἀρχίσουν (οἱ προσευχόμενοι) ἀπὸ τὴν θεολογία· ἐπίσης εἰσάγει στό μυστήριον τοῦ τρόπου πού ὑπάρχει ἡ Αἰτία πού δημιούργησε τὰ ὄντα, Αὐτός πού εἶναι κατὰ τὴν οὐσία αἰτιος τῶν ὄντων. Γιατί τὰ λόγια τῆς προσευχῆς περιέχουν φανέρωση τοῦ Πατέρα, καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ Πατέρα, καὶ τῆς βασιλείας τοῦ Πατέρα, γιὰ νὰ μάθομε εὐθύς ἐξ ἀρχῆς νὰ σεβόμαστε τὴν ἐν Μονάδι Τριάδα καὶ νὰ τὴν προσκυνοῦμε. Ἐπειδὴ ὄνομα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, μέ οὐσιώδη ὑπόσταση, εἶναι ὁ Μονογενῆς Υἱός. Καὶ βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, μέ οὐσιώδη ὑπόσταση, εἶναι τὸ Ἅγιο Πνεῦμα» (ἐνθ' ἄνωτ. , σελ. 256).

Ἡ ἄπειρη ἀγάπη καὶ φιλανθρωπία Του μᾶς ἐπιτρέπει καὶ προτρέπει νὰ τὸν ὀνομάζουμε πατέρα μας.

Ἰλιγγιᾶ ὁ νοῦς τοῦ εὐσεβοῦς ἀνθρώπου.

«Ποιός θὰ μοῦ δώση πτέρυγας ὡσεὶ περιστερᾶς κατὰ τὸ ψαλμικό, γράφει ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης, γιὰ νὰ μπορέσω νὰ ὑψωθῶ ἐπάνω ἀπὸ ὅλα τὰ αἰσθητὰ, τὰ ἀλλοιούμενα καὶ μεταβαλλόμενα, στόν Ἀμετάβλητον καὶ Ἀναλλοίωτον καὶ μέ κατάστασι τῆς ψυχῆς ἀτρεπτη καὶ ἀκλινῆ νὰ Τὸν οικειωθῶ πρῶτα μέ τὴν προαίρεσι μου καὶ ἔπειτα νὰ Τὸν ἐπικαλεσθῶ

μέ τήν πολύ οικεία ἐπίκλησι καί νά εἰπῶ: «Πατέρα». Τί ψυχή πρέπει νά ἔχη αὐτός πού ἔτσι θά ὀμιλήσῃ στόν Θεό; Πόση παρρησία; Ποιά συνειδησι;» (Εἰς τήν Προσευχήν, Λόγος 2ος, Ε.Π.Ε. τόμ. 8ος, σελ.43).

Μεγάλο καί ἀνεκτίμητο τό δῶρο. Ὅσες φορές θελήσουμε, μπορούμε νά ἀπευθυνθοῦμε στόν Θεό καί νά τόν ὀνομάσουμε Πατέρα μας.

Καί ἀκόμη, ὅταν ὁ χριστιανός ἀξιωθῆ καί λάβῃ αἰσθητῶς τήν Χάρι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τότε καί αἰσθάνεται καρδιακά τήν πατρότητα τοῦ Θεοῦ καί τήν υἰότητα τήν ἰδική του. Αἰσθάνεται νικη καί τρυφερή ἀγάπη πρὸς τόν Θεό Πατέρα. Αἰσθάνεται ὡς φιλοπάτωρ υἱός φιλοστόργου Πατρός.

Τό ἴδιο τό Ἅγιο Πνεῦμα κράζει στήν καρδιά μας ἄββᾶ ὁ Πατήρ, δηλαδή Πατερούλη, Πατερούλη, δημιουργῶντας αὐτή τήν τρυφερή ἀγάπη πρὸς τόν Θεό. «Ὅτι δέ ἐστέ υἱοί, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεός τό Πνεῦμα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν, κρᾶζον· ἄββᾶ ὁ πατήρ».

Κατ' εἰκόνα τοῦ οὐρανοῦ Πατρός μπορούμε καί ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι νά γινώμεθα ἀληθινοί πατέρες, πνευματικοί ἢ σαρκικοί. Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς διδάσκει ὅτι δέν ὀνομάζουμε τόν Θεό Πατέρα κατ' ἀναλογίαν τῶν ἀνθρώπων πατέρων, ἀλλά τοὺς ἀνθρώπους πατέρας κατ' εἰκόνα τοῦ Θεοῦ Πατρός, «ἐξ οὗ, κατὰ τόν μέγαν Παῦλον, πᾶσα πατριὰ ἐν οὐρανοῖς καί ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται» (Λόγος 2ος κατὰ Γρηγοῦ, παρ.69).

Ἄν οἱ ἐπίγειοι πατέρες ἀντανακλοῦν τήν χάρι καί τήν εὐλογία τοῦ οὐρανοῦ Πατρός, τότε εἶναι καί ἀληθινοί πατέρες. Χωρίς αὐτή τήν χάρι δέν εἶναι ἀληθινοί καί γνήσιοι πατέρες καί δέν μπορούν νά προσφέρουν κάτι οὐσιαστικό στά παιδιά τους. Ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἀπομακρύνονται ἀπὸ τόν οὐράνιο Πατέρα, δέν μπορούν νά γίνουν γνήσιοι καί σωστοί πατέρες.

Πόσοι ἄνθρωποι δέν ὑποφέρουν σήμερα γιατί δέν γνώρισαν ἕνα ἀληθινό καί στοργικό πατέρα;

Ἐτερόδοξος χριστιανός, πού προσήλθε στήν Ὁρθοδοξία, εἶπε ὅτι ἐγινε ὀρθόδοξος γιατί μόνο στήν Ὁρθοδοξία βρῆκε πνευματικούς πατέρας, χάρισμα πού χάθηκε στόν δυτικό χριστιανισμό.

Θυμοῦμαι τήν περίπτωσι τοῦ Ρουμάνου συγγραφέως Βιργκίλ Γκεωργκίου πού, ὅπως ἀναφέρει ὁ ἴδιος, στό πρόσωπο τοῦ πτωχοῦ ἀλλά ἀγίου ἱερέως πατέρα του εἶδε τό πρόσωπο τοῦ Θεοῦ. Αὐτό τό ὄραμα δέν τόν ἄφησε ποτέ νά ἀπομακρυνθῆ ἀπό τόν Θεό στό διάστημα τῆς πολυκυμάντου ζωῆς του.

Προσφωνῶντας τόν Θεό, Πατέρα, ἀναγνωρίζουμε τήν πατρική Του πρόνοια γιά μᾶς. Δέν εἴμαστε ὄρφανοί. Δέν βρισκόμαστε στήν ζωή γιατί ἔτσι τό θέλει κάποια τύχη ἢ τυφλή εἰμαρμένη. Εἴμαστε πλάσματα τῆς ἀγάπης Του καί βρισκόμαστε συνεχῶς κάτω ἀπό τήν πατρική Του παρακολούθησι καί φροντίδα. Ἀκόμη καί πίσω ἀπό τίς δοκιμασίες τῆς ζωῆς βρίσκεται ἡ παιδαγωγοῦσα καί θεραπεύουσα ἀγάπη Του.

Τήν πατρική ἀγάπη τοῦ Θεοῦ μᾶς ὑπενθυμίζει ὁ ἅγιος Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλός: «Καί πρῶτον ἔχομεν χρέος νά ἀγαποῦμεν τόν Θεόν μας, διατί μᾶς ἐχάρισε τόσην γῆν μεγάλην, εὐρύχωρον, ἐδῶ πρόσκαιρα νά κατοικοῦμεν, τόσες χιλιάδες-μυριάδες χόρτα, φυτά, βρύσες, ποταμούς, πηγάδια, θάλασσα, ψάρια, ἀέρα, ἡμέρα, νύκτα, φωτιά, οὐρανόν, ἄστρα, ἥλιον, φεγγάρι. Ὅλα αὐτά διά ποιόν τά ἔκαμε; διά τ' ἐμᾶς. Τί μᾶς ἐχρεωστοῦσε; τίποτε. Ὅλα χάρισμα. Μᾶς ἔκαμεν ἀνθρώπους καί δέν μᾶς ἔκαμε ζῶα, μᾶς ἔκαμεν εὐσεβεῖς καί ὀρθόδοξους χριστιανούς καί ὄχι ἀσεβεῖς καί αἰρετικούς. Καί μέ ὄλον ὅπου ἁμαρτάνομεν χιλιάδες φορές τήν ὥραν, μᾶς εὐσπλαχνίζεται ὡσάν πατέρας καί δέν μᾶς θανατώνει νά μᾶς βάλῃ εἰς τήν Κόλασιν, ἀλλά ἀκαρτερεῖ τήν μετάνοιάν μας μέ τάς ἀγκάλας του ἀνοικτάς, πότε νά μετανοήσωμεν, νά παύσωμεν ἀπό τά κακά καί νά κάμωμεν τά καλά, νά ἐξομολογηθοῦμεν, νά διορθωθοῦμεν, νά μᾶς ἀγκαλιάσῃ, νά μᾶς φιλήσῃ, νά μᾶς βάλῃ εἰς τόν Παράδεισον νά χαιρώμασθε πάντοτε.

Τώρα τέτοιον γλυκύτερον Θεόν και τέτοιον γλυκύτερον αυθέντην και δεσπότην δέν πρέπει και έμεις νά τόν αγαπούμεν και, άν τύχη ανάγκη, νά χύσωμεν και τό αίμα μας χιλιάδες φορές διά τήν αγάπην του, καθώς τό έχυσεν και εκείνος διά τήν αγάπην μας;» (Κοσμά του Αίτωλου Διδαχές, Ί. Μενούνου, Άθήνα, σελ.152).

Συναίσθημα λοιπόν ασφαλείας, πού διώχνει κάθε ανασφάλεια και άγχος, πηγάζει από τήν έν πίστει επίκλησι του Θεού ως Πατέρα μας.

Μεγάλη ή τιμή νά ονομάζουμε τόν Θεό Πατέρα μας, αλλά και μεγάλη ή ευθύνη πού προκύπτει για μάς, πού πρέπει νά ζούμε ζωή άντάξια του ούράνιου Πατέρα μας. Άς θυμηθούμε τους λόγους του Κυρίου μας: «Γίνεσθε ούν οικτίρμονες καθώς και ό Πατήρ ήμών οικτίρμων έστι» (Λουκ. 6,36). «Έσεσθε ούν ύμεις τέλειοι, ώσπερ ό Πατήρ ύμών ό έν τοις ούρανοις τέλειός έστιν» (Ματθ. 5,48).

Γράφει σχετικά ό άγιος Νικόδημος ό Άγιορείτης: «Διά τουτο ό Κύριος μάς παραγγέλλει τί λογιής νά προσευχώμεθα προς τόν κατά χάριν Πατέρα μας, διά νά φυλαττώμεθα πάντοτε ύποκάτω εις τήν χάριν τής υιοθεσίας έως τέλους· εις τό νά ειμεθα δηλαδή τέκνα Θεού όχι μόνον κατά τήν αναγέννησιν και τό βάπτισμα, αλλά και κατά τήν εργασίαν και πρᾶξιν. Έπειδή εκείνος όπου δέν κάμνει έργα πνευματικά άξια τής άνωθεν αναγεννήσεως, αλλά σατανικά, ό τοιοϋτος δέν είναι άξιος νά ονομάζη Πατέρα τόν Θεόν, αλλά τόν εναντίον Διάβολον κατά τόν λόγον του Κυρίου μας: "Υμεις εκ πατρός του Διαβόλου έστε, και τας επιθυμίας του πατρός ύμών θέλετε ποιείν" (Ίωάν. 8,44)· ήγουν, έσεις είσθε γεννημένοι κατά τήν κακίαν από τόν πατέρα σας τόν Διάβολον, και τας κακάς επιθυμίας του πατρός σας αγαπάτε νά κάμνετε. Μάς προστάζει δε νά τόν ονομάζωμεν Πατέρα μας, ένα μέν, διά νά μάς πληροφορήση πώς έγεννήθημεν κατά αλήθειαν τέκνα Θεού μέ τήν αναγέννησιν του θείου Βαπτίσματος· άλλο δε, ότι πρέπει νά φυλάττωμεν και τά σημάδια,

ἤγουν τὰς ἀρετὰς τοῦ Πατρὸς μας, ἐντρεπόμενοι τρόπον τινὰ τὴν συγγένειαν ὅπου ἔχομεν με' αὐτόν» (Περὶ συνεχοῦς Μεταλήψεως, Ἀθήναι 1887, σελ.24).

Ἡμῶν.

Εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι ὁ Κύριος μᾶς διδάσκει νὰ προσφωνοῦμε τὸν Θεὸ ὄχι μόνο Πατέρα, ἀλλὰ Πάτερ ἡμῶν. Πατέρα μας. Ὅχι Πατέρα μου. Ἔτσι μᾶς ἀποτρέπει ἀπὸ μιὰ ἐγωιστικὴ σχέσι με' τὸν Θεό. Ὑπάρχει ὁ Θεὸς καὶ ἐμεῖς, ὄχι ὁ Θεὸς καὶ ἐγώ. Ἔτσι ἡ καρδιά μας ἀνοίγει γιὰ ὄλους τοὺς συνανθρώπους μας πού εἶναι, λόγῳ τῆς κοινῆς καταγωγῆς μας ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα, κατὰ φύσιν ἀδελφοί μας. Καὶ πρὸς ὄλους τοὺς ὀρθοδόξους χριστιανούς πού, λόγῳ τῆς κοινῆς πίστεώς μας καὶ κοινῆς γεννήσεώς μας ἀπὸ τὴν ἴδια πνευματικὴ κοιλία τῆς Ἐκκλησίας, τὴν ἀγία κολυμβήθρα, εἶναι ἐπιπλέον καὶ κατὰ χάριν καὶ κατὰ πνεῦμα ἀδελφοί μας.

Πῶς μορεῖς νὰ ἔχῃς τὸν Θεὸ Πατέρα χωρὶς νὰ δέχεσαι τοὺς συνανθρώπους σου καὶ μάλιστα τοὺς ὁμοπίστους σου ὡς ἀδελφούς;

«Μᾶς διδάσκει ὁ Κύριος, γράφει ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, νὰ προσευχώμεθα γιὰ ὄλους, νὰ ἀναφέρουμε τίς δεήσεις γιὰ τὸ κοινὸ σῶμα καὶ καθόλου νὰ μὴ ἐπιδιώκουμε τὸ ἀτομικὸ μας συμφέρον, ἀλλὰ σέ κάθε περίπτωσι τὸ τοῦ πλησίον. Ἔτσι καὶ τὴν ἐχθρα ἀφαιρεῖ καὶ τὴν ἀφροσύνη καταστέλλει, καὶ τὸν φθόνον ἐκβάλλει, καὶ τὴν μητέρα ὄλων τῶν ἀγαθῶν τὴν ἀγάπη εἰσάγει, καὶ τὴν ἀνωμαλία ἐξορίζει τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων καὶ δείχνει ὅτι εἶναι πολὺ μεγάλη ἡ ὁμοτιμία τοῦ βασιλέως πρὸς τὸν πτωχό, ἀφοῦ στὰ μέγιστα καὶ ἀναγκαιότατα μετέχομε ὄλοι.

Μέ τὸ νὰ δεχθῆ νὰ κληθῆ πατέρας ὄλων ἐχάρισε σέ ὄλους τὴν ἴδια εὐγενικὴ καταγωγή καὶ ἄρα καὶ ὁμοτιμία. Ἔτσι ὄλοι εἴμαστε ἐνωμένοι καὶ κανεὶς δέν ἔχει περισσότερο ἀπὸ τὸν ἄλλο, οὔτε ὁ πλούσιος ἀπὸ τὸν πτωχό, οὔτε ὁ κύριος ἀπὸ τὸν

δοῦλο, οὔτε ὁ ἄρχων ἀπό τόν ἀρχόμενο, οὔτε ὁ βασιλεὺς ἀπό τόν στρατιώτη, οὔτε ὁ φιλόσοφος ἀπό τόν βάρβαρο, οὔτε ὁ σοφός ἀπό τόν ἀγράμματο» (ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 669).

Ὅπως θά ἴδοῦμε περαιτέρω, καί τὰ λοιπά αἰτήματα τῆς Κυριακῆς προσευχῆς μᾶς βοηθοῦν νά ξεπεράσουμε τόν νοσηρό ἀτομικισμό καί ἐγωκεντρισμό μας, τήν φιλαντία, καί νά ἀνοιχθοῦμε καί προσφερθοῦμε στόν Θεό Πατέρα καί στούς ἀδελφούς μας. Νά ἀποκτήσουμε δηλαδή τήν φιλοθεΐα, πού εἶναι ἀναπόσπαστα συνδεδεμένη μέ τήν φιλανθρωπία-φιλαδελφία.

☉ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Ὁ Πανάγιος Θεός εἶναι Πατέρας μας, ἀλλά καί ὁ μόνος ἐν τοῖς οὐρανοῖς Πατέρας. Διευκρινίζει ὁ ἅγιος Χρυσόστομος: «Τό δέ " ἐν τοῖς οὐρανοῖς " ὅταν εἶπῃ, οὐκ ἐκεῖ τόν Θεόν συγκλείων τοῦτό φησιν, ἀλλά τῆς γῆς ἀπάγων τόν εὐχόμενον καί τοῖς ὑψηλοῖς προσηλῶν χωρίοις καί ταῖς ἄνω διατριβαῖς» (ἐνθ' ἄνωτ. σελ.668). Δέν περιορίζει δηλαδή τόν Θεό στόν οὐρανό, ἀλλά ὑψώνει ἀπό τήν γῆ τόν προσευχόμενο καί τόν προσηλώνει στούς ἀνώτερους χώρους καί τίς ἄνω κατοικίες.

Τήν ἀγιότητα λοιπόν τοῦ Θεοῦ Πατρός δηλώνει τό " ἐν οὐρανοῖς " καί ὄχι τόν τόπο τοῦ πανταχοῦ παρόντος Θεοῦ.

Ἔτσι θεολογεῖ καί ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Νύσσης: «Διότι ἡ διάστασις ἀνάμεσα σιό θεῖο καί τό ἀνθρώπινο δέν εἶναι τοπική, ὥστε νά χρειαστοῦμε κάποιο τέχνασμα ἢ κάποια ἐπινόησι, γιά νά μεταφέρουμε τό βαρὺ καί παχυλό καί χωματίνο τοῦτο σαρκίο στήν ἀσώματο καί νοερά διαγωγή. Ἄλλά ἐπειδή ἡ ἀρετή εἶναι νοητῶς χωρισμένη ἀπό τό κακό, στήν προαίρεσι μόνο τοῦ ἀνθρώπου ἀπόκειται τό νά εἶναι σέ ἐκεῖνο, πρὸς τό ὅποιο κλίνει μέ τήν ἐπιθυμία του» (ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 51).

Ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἄγιορείτης μᾶς δίδει τήν πρακτική καί ἠθική συνέπεια τῆς φράσεως αὐτῆς: «Ἄλλ' ἐπειδή ὁ Πατέρας μας εἶναι εἰς τοὺς οὐρανοὺς, πρέπει καί ἡμεῖς νά

βλέπουμε μέ τόν νοῦν μας εἰς τόν οὐρανόν, ἐκεῖ ὅπου εἶναι ἡ πατρίδα μας, ἡ ἄνω Ἱερουσαλήμ, καί ὄχι κάτω εἰς τήν γῆν ὡσάν τούς χοίρους, ἀλλ' εἰς αὐτόν τόν γλυκύτατόν μας Σωτήρα καί Δεσπότην καί εἰς τά οὐράνια κάλλη τοῦ Παραδείσου. Ὅχι μόνον εἰς καιρόν προσευχῆς, ἀλλά παντοτεινά καί εἰς κάθε καιρόν πρέπει νά ἔχωμεν τόν νοῦν μας εἰς τόν οὐρανόν, διὰ νά μή σκορπίζεται ἐδῶ κάτω εἰς τά φθαρτά καί πρόσκαιρα πράγματα» (ἐνθ' ἄνωτ. σελ.28).

Ἁγιασθήτω τό ὄνομά σου.

Εἶναι τό πρῶτο αἴτημα τῆς Κυριακῆς προσευχῆς. Τό «ἁγιασθήτω» σημαίνει «δοξασθήτω», κατά τόν ἅγιο Χρυσόστομο.

Δέν ἔχει ἀσφαλῶς ὁ ἄκτιστος Θεός τήν ἀνάγκη νά δοξάζεται ἀπό τά κτιστά του πλάσματα. Θέλει ὅμως νά τόν δοξάζουμε, γιατί αὐτό ὠφελεῖ ἐμᾶς τούς ἀνθρώπους.

Μᾶς προφυλάσσει ἀπό τόν κίνδυνο νά δοξάζουμε τόν ἑαυτό μας μέ δόξα ψευδῆ, πού δέν μᾶς ἀνήκει. Ἡ φιλοδοξία εἶναι γέννημα τῆς φιλαυτίας.

Δοξάζοντας τόν Θεό τοποθετούμεθα σωστά στόν κόσμον, ἀναγνωρίζοντας τόν Θεό ὡς ἀξιο δόξης, γιατί αὐτός εἶναι ὁ Δημιουργός, ὁ Πατέρας, ὁ Πανάγιος, ὁ Λυτρωτής, ἡ Ἀρχή καί τό Τέλος, τό Κέντρο τοῦ κόσμου. Ἐνῶ ἐμεῖς εἴμεθα πλάσματα Του, πού ὑπάρχουμε καί ζοῦμε γιατί ἐκεῖνος τό θέλει.

Δοξάζοντας τόν ἑαυτό σου ἐξαπατᾶσαι. Δοξάζοντας τόν Θεό ἀναγνωρίζεις τήν φύσι σου, τόν προορισμό σου, ὅτι δηλαδή δέν εἶσαι τό κέντρο τοῦ κόσμου, δέν εἶσαι ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς καί τῆς ἀγιότητος, δέν εἶσαι ἀπό μόνος σου ἄπειρος καί ἀθάνατος. Μέ ἄλλα λόγια δέχεσαι τά ὄριά σου.

Ὅταν οἱ ἀνθρώποι δοξάζουν τόν ἑαυτό τους δέν μποροῦν νά δοξάσουν τόν Θεό. Αὐτό ἔπαθαν οἱ πρωτόπλαστοι. Αὐτό ἔπαθαν οἱ διδάσκαλοι τοῦ Ἰσραήλ, γιά τούς ὁποίους ὁμιλεῖ ὁ Κύριος στό κατά Ἰωάννην Εὐαγγέλιο: «Πῶς δύνασθε ὑμεῖς

πιστεῦσαι, δόξαν παρ' ἀλλήλων λαμβάνοντες καί τήν δόξαν τήν παρά τοῦ μόνου Θεοῦ οὐ ζητεῖτε;» (Ίω. 5,44). Αυτό παθαίνει καί ἡ σύγχρονη οὐμανιστική μας φιλοσοφία, πού θέλει τόν ἄνθρωπο κέντρο τοῦ κόσμου. Τήν στάσι τοῦ οὐμανιστοῦ ἀνθρώπου συνοψίζει ὁ Γάλλος ἄθεος συγγραφεύς Ζ. Π. Σάρτρ, ὅταν λέγη πρὸς τόν Θεό: «Ὅταν ὑπάρχῃς Σὺ, δέν μπορῶ νά ὑπάρχω ἐγώ. Ἦ Σὺ ἢ ἐγώ».

Καί ὁμως ὁ ἄνθρωπος τότε ἀληθινά δοξάζεται, ὅταν δοξάζῃ τόν Θεό, ὅταν μέσα στό Θεό μπορεῖ νά γίνῃ ὄχι ἀνεξάρτητος ἀπό τόν Θεό, ὄχι ψευδοθεός, ἀλλά θεός κατά Χάριν, ἀναρχος καί ἀτελεύτητος, κατά τόν ἅγιο Γρηγόριο τόν Παλαμᾶ.

Οἱ πρόσφατες πολιτικές ἐξελίξεις στήν ἀνατολική Εὐρώπη ἔδειξαν γιά μιᾶ ἀκόμη φορά πῶς, ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἀρνοῦνται νά δοξάσουν τόν Θεό, θεοποιοῦν κάποιον ἄνθρωπο πού τόν δοξάζουν ὡς θεό. Τά εἰδωλα ὁμως πέφτουν καί οἱ ἀρνούμενοι νά δοξάσουν τόν ἀληθινό Θεό βρίσκονται στό χάος.

Καί ἀκόμη, ὁ ἄνθρωπος πού ἀρνεῖται νά δοξάσῃ τόν Θεό, στό τέλος ἀντί δόξης περιβάλλεται τήν ἀθλιότητα ἀκατονομάστων παθῶν καί κακιῶν.

Οἱ χριστιανοί μποροῦν νά συντελέσουν στό νά δοξάζεται ὁ Θεός, ὅταν ζοῦν ζωή ἅγια. Ἦς θυμηθοῦμε τά λόγια τοῦ Κυρίου: «Οὕτω λαμπάτω τό φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἰδῶσιν ὑμῶν τά καλά ἔργα καί δοξάσωσι τόν Πατέρα ὑμῶν τόν ἐν τοῖς οὐρανοῖς» (Ματθ. 5,16).

Ἀντίθετα ὅταν δέν ἔχουμε πολιτεία ἀντάξια τοῦ Θεοῦ, στόν ὅποιον πιστεύουμε, «βλασφημεῖται τό ὄνομα τοῦ Θεοῦ δι' ὑμᾶς ἐν τοῖς ἔθνεσι» (Ρωμ. 2,24). Γι' αὐτό καί ἡ εὐχή «ἁγιασθήτω τό ὄνομά σου» σημαίνει τελικά, κατά τόν ἅγιο Χρυσόστομο: «καταξίωσον. . . οὕτως ἡμᾶς βιοῦν καθαρῶς, ὡς δι' ἡμῶν ἅπαντάς σε δοξάζειν» (ἐνθ' ἄνωτ. σελ.672).

Κατά τόν ἴδιο Ἅγιο, εἶναι δεῖγμα τελείας φιλοσοφίας τό νά δίδουμε σέ ὄλους τό παράδειγμα ἀκηλιδώτου βίου, ὥστε

κάθε ένας πού μᾶς βλέπει νά ἀναπέμψη στόν Κύριο τήν δοξολογία γι' αὐτό (ἐνθ' ἄνωτ.).

Τό ὄνομα τοῦ Θεοῦ δοξάζεται, ὅταν οἱ χριστιανοί ἀδιάλειπτα, καρδιακά καί νοερά κράζουν: «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησόν με τόν ἁμαρτωλόν». Ἐλέχθη ἤδη ὅτι τό ὄνομα τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Ἡ ἐπίκλησις τοῦ θείου ὀνόματος ἀγιάζει τόν ἄνθρωπο. Καί ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἀγιάζεται, δοξάζεται καί ὁ οὐράνιος Πατέρας.

Ἐπί τῇ εὐκαιρίᾳ θά ἤθελα νά ἐκφράσω τήν ἄποψι ὅτι ἡ εὐχή «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱέ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με τόν ἁμαρτωλόν», εἶναι σύνοψις τῆς Κυριακῆς προσευχῆς. Ἡ ἐπίκλησις καί τά τρία πρῶτα αἰτήματα συνοψίζονται στό «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ Υἱέ τοῦ Θεοῦ», ἐνῶ τά τρία τελευταῖα στό «ἐλέησόν με τόν ἁμαρτωλόν».

Ἔτσι ἡ εὐχή ἐκφράζει τό πνεῦμα τῆς Κυριακῆς προσευχῆς, καί ἀκόμη προετοιμάζει τόν εὐχόμενο νά λέγῃ μέ περισσότερο ζῆλο καί πνευματική αἴσθησι τό «Πάτερ ἡμῶν».

Ἐλθέτω ἡ Βασιλεία σου.

Ὅταν ὁ Θεός βασιλεύῃ στόν ἄνθρωπο, ὁ ἄνθρωπος ἐλευθερώνεται, εἰρηνεῖται, ἀναπαύεται, ἀγιάζεται. Ὅταν δέν βασιλεύῃ ὁ Θεός στόν ἄνθρωπο, ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐκτεθειμένος στήν τυραννία τοῦ διαβόλου πού τόν ὑποδουλώνει στήν πάθη, στήν φιλαντία, καί τόν φέρνει στήν ἀνία, στό κενό, στήν πλῆξι, στή μοναξιά, κάνοντας τή ζωή του κόλασι.

Ὁ σημερινός κόσμος πού ἀρνεῖται τήν βασιλεία τοῦ Θεοῦ, βασανίζεται ἀπό φρικτές δαιμονικές καταστάσεις, ὅπως τήν μαγεία, τίς δεισιδαιμονίες, τά ναρκωτικά, τήν τρομοκρατία, τά ἐγκλήματα, τήν διάλυσι τῆς οἰκογενείας.

Μᾶς διδάσκει λοιπόν ὁ Κύριος νά ζητοῦμε νά ἐλθῇ ἡ Βασιλεία του, πού κατά τούς ἁγίους Πατέρας εἶναι ἡ Χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Γράφει ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιο-

ρείτης: «Ἐπειδὴ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις αὐτοθελήτως ἐσπλαγίσθη εἰς τὸν ἀνθρωποκτόνον Διάβολον, διὰ τοῦτο μᾶς προστάζει ὁ Κύριός μας νὰ παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὴν πικρὰν τυραννίαν τοῦ Διαβόλου. Ἀλλοτρώπως δὲ τοῦτο δὲν γίνεται πάρεξ ἂν ἔλθῃ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἰς ἡμᾶς, ἤγουν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, διὰ νὰ ἀποδιώξῃ ἀπὸ λόγου μας τὸν τύραννον ἐχθρόν καὶ νὰ βασιλεύσῃ εἰς ἡμᾶς. . . Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ λέγωμεν κατὰ τὸν θεῖον Μάξιμον· "Ἐλθέτω σου τὸ Πνεῦμα σου τὸ Ἅγιον, ὅπως καθάρισῃ ἡμᾶς ὀλικῶς ψυχῇ τε καὶ σῶματι"· ἤγουν, ὡς ἔλθῃ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, διὰ νὰ μᾶς καθάρισῃ τελείως καὶ κατὰ τὸ σῶμα καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν, διὰ νὰ γίνωμεν κατοικία ἀξία εἰς τὸ νὰ ὑποδεχθῶμεν ὅλην τὴν Ἁγίαν Τριάδα διὰ νὰ βασιλεύσῃ εἰς τὸ ἕξις ὁ Θεὸς εἰς ἡμᾶς, ἤγουν εἰς τὰς καρδίας μας, καθὼς εἶναι γεγραμμένον· "ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἐστίν" (Λουκ. 17,21)» (ἐνθ' ἄνωτ. σελ.35-36).

Μᾶς λέγει ἡ Γένεσις ὅτι κατὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ κόσμου σκότος ἐκάλυπτε τὴν ἄβυσσο καὶ Πνεῦμα Θεοῦ ἐπεφέρετο ἐπάνω τοῦ ὕδατος. Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ἐδιώξε τὰ σκοτάδια καὶ ἐμορφοποίησε τὸ χάος. Σκότος καὶ χάος βασιλεύει καὶ στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ἀνθρώπου. Μόνον ὅταν ὁ ἀνθρώπος ἀφήσῃ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα νὰ κατοικήσῃ μέσα του, καθαρίζεται ἀπὸ τὰ πάθη, φωτίζεται, βρίσκει τὴν ἐσωτερικὴν του ἰσορροπία καὶ ἐνότητα. Γι' αὐτὸ καὶ στὴν προσευχὴ πρὸς τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, τὸ «Βασιλεῦ οὐράνιε», πού εἶναι ἐπέκτασις τοῦ «ἐλθέτω ἡ βασιλεία Σου», λέμε: «ἐλθέ καὶ σκήνωσον ἐν ἡμῖν καὶ καθάρισον ἡμᾶς ἀπὸ πάσης κηλίδος καὶ σῶσον ἀγαθὴ τὰς ψυχὰς ἡμῶν».

Γράφει σχετικὰ καὶ ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Νύσσης: «Ἄν λοιπὸν ζητήσομε νὰ ἔρθῃ σ' ἐμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, αὐτὰ νὰ ἱκετεύσομε τὸ Θεὸ μὲ ὅλην τὴν δύναμή μας: Ν' ἀπαλλαγῶ ἀπὸ τὴ φθορά, νὰ ἐλευθερωθῶ ἀπὸ τὸ θάνατο, νὰ μοῦ χαλαρωθοῦν τὰ δεσμὰ τῆς ἁμαρτίας, νὰ μὴ βασιλεύει ἐπάνω μου ὁ θάνατος, ν' ἀδρανήσῃ πιά ἡ ἐναντίον μου τυραννικὴ ἐξουσία

τῆς κακίας, νά μή μέ νικήσει ὁ ἐχθρός οὔτε νά μ' αἰχμαλωτίσει μέ τήν ἁμαρτία· ἀλλά ὡς ἔρθει σ' ἐμένα ἡ βασιλεία σου, γιά νά ἀποχωρήσουν ἀπό μένα ἢ καλύτερα νά ὑποχωρήσουν στό μή ὄν τά πάθη πού κυριαρχοῦν τώρα καί βασιλεύουν» (Εἰς τήν Προσευχήν, Λόγος 3ος, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 69).

Εἶναι φανερό ἀπό τά ἀνωτέρω ὅτι ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ δέν εἶναι μία ἐξωτερική τακτοποίησις τοῦ κόσμου, ἀλλά ἡ ἐνοίκησις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στίς καρδιές μας, πού ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τήν μεταμόρφωσι τοῦ κόσμου μέσω τῶν μεταμορφωμένων ἀνθρώπων.

Γι' αὐτό ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία μας οὐδέποτε ἐπεδίωξε τήν κατάκτησι τοῦ κόσμου, ὅπως ὁ δυτικός χριστιανισμός, ἀλλά τήν ἐν Χριστῷ μεταμόρφωσί του. Καί ὁ ὀρθόδοξος μοναχισμός δέν εἶναι ἀκτιβιστικός — τῶν ἔργων —, ἀλλά ἡσυχαστικός, τῆς προσευχῆς καί τῆς θεωρίας, μέσω τῆς ὁποίας ὁ ἀνθρωπος ἀγιάζεται καί μεταμορφώνεται σέ καινή κτίσι.

Ἡ μετοχή τῶν Ἁγίων στό ἄκτιστο φῶς τῆς Ἁγίας Τριάδος εἶναι, κατά τόν ἅγιο Γρηγόριο τόν Παλαμᾶ, μετοχή στήν Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, στήν δόξα του καί στήν λαμπρότητά του.

Γενηθήτω τό θέλημά σου ὡς ἐν οὐρανῷ καί ἐπί τῆς γῆς.

Τό ἐγωιστικό θέλημα ἐχώρισε τόν ἀνθρωπο ἀπό τόν Θεό, τόν ἐξώρισε ἀπό τόν παράδεισο καί ἐγινε αἰτία ὄλων τῶν κακῶν. Ἄν δέν ἀπαρνηθῆ ὁ ἀνθρωπος τό ἐγωιστικό του θέλημα καί δέν υἱοθετήσῃ τό ἅγιον θέλημα τοῦ Θεοῦ, δέν μπορεῖ νά θεραπευθῆ ἀπό τήν βαρειά ἀρρώστια τῆς φιλαυτίας καί τοῦ ἐγωισμοῦ.

Τήν ἀνυπακοή τοῦ Ἀδάμ καί τῆς Εὕας στό ἅγιο θέλημα τοῦ Κυρίου ἤλθε νά διορθώσῃ ὁ νέος Ἀδάμ, ὁ Χριστός, καί ἡ νέα Εὕα, ἡ Θεοτόκος, μέ τήν τελεία ὑπακοή τους.

Ὁ Χριστός ἐγινε ὑπήκοος στό θέλημα τοῦ Πατρός Του μέχρι θανάτου καί μάλιστα σταυρικοῦ θανάτου. Κατά τήν

ἀγωνία τῆς Γεθσημανῆ ὁ Κύριος παρεδόθη τελείως στό θέλημα τοῦ Θεοῦ Πατρός: «Πάτερ μου, εἰ δυνατόν ἐστί, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τό ποτήριον τοῦτο· πλήν οὐχ ὡς ἐγώ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ» (Ματθ. 26,39).

Μᾶς ἀνοίξε ἔτσι τόν κλειστό μέχρι τώρα δρόμο πρὸς τόν Θεό διὰ τῆς ὑπακοῆς Του καί ἐγινε ὁ πνευματικός γενάρχης τῆς γενεᾶς τῶν ὑπηκόων τέκνων τοῦ Θεοῦ.

Κάθε χριστιανός πού ἀποτάσσεται πρὸ τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος τόν διάβολο καί συντάσσεται μέ τόν Χριστό, ὑπόσχεται νά εἰσέλθῃ στήν ὑπακοή τοῦ Χριστοῦ.

Τήν χάρι νά κάνουμε ἐμεῖς καί ὄλοι οἱ ἄνθρωποι τό ἅγιο θέλημα τοῦ Κυρίου ζητοῦμε μέ τό αἴτημα αὐτό. Ζητοῦμε δέ νά γίνῃ τό θέλημα τοῦ Θεοῦ ὀλοκληρωτικά, ὅπως γίνεται ἀπό τοὺς ἁγίους ἀγγέλους, πού κάνουν τελεία ὑπακοή στόν Θεό. Ἐρμηνεύει ὁ ἅγιος Χρυσόστομος: «οὕτω καί ἡμᾶς καταξιῶσον τοὺς ἄνθρώπους μή ἐξ ἡμισείας τό θέλημά σου ποιεῖν, ἀλλά πάντα καθάπερ θέλεις πληροῦν». Καί προσθέτει: «Καί πάλιν τήν ὑπέρ τῆς οἰκουμένης πρόνοιαν ἕκαστον ἡμῶν τῶν προσευχομένων ἀναδέχεσθαι ἐπέταξεν. Οὐδέ γάρ εἶπε, γενηθήτω τό θέλημά σου ἐν ἐμοί, ἢ ἐν ἡμῖν· ἀλλά, πανταχοῦ τῆς γῆς, ὥστε λυθῆναι τήν πλάνην καί φυτευθῆναι τήν ἀλήθειαν καί ἐκβληθῆναι κακίαν ἅπασαν καί ἐπανελθεῖν ἀρετήν, καί μηδέν ταύτην διαφέρειν λοιπόν τόν οὐρανόν τῆς γῆς. Εἰ γάρ τοῦτο γένοιτο, φησίν, οὐδέν διοίσει τά κάτω τῶν ἄνω, εἰ καί τῇ φύσει διέστηκεν, ἀγγέλοις ἑτέροις τῆς γῆς ἡμῖν ἐπιδεικνυμένοις» (ἐνθ' ἄνωτ. 674).

Ὁ ἅγιος Χρυσόστομος ἐκήρυττε καί ζητοῦσε ἀπό τοὺς χριστιανούς νά ζοῦν τήν τελεία χριστιανική ζωή, ὥστε πρὶν μεταστοῦν στήν αἰώνια ζωή νά ζοῦν τήν Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Νά γίνῃ ἡ γῆ οὐρανός.

Οἱ ἄνθρωποι τηροῦν τίς ἐντολές τοῦ Θεοῦ ἢ ἀπό φόβο νά μή κολασθοῦν, ἢ γιά νά λάβουν ἀμοιβή ἀπό τόν Θεό, ἢ ἀπό καθαρῇ καί ἀνιδιοτελεῖ ἀγάπη πρὸς τόν Θεό. Στήν πρώτη περίπτωσι ἐνεργοῦν σάν δοῦλοι, στήν δεύτερη σάν μισθωτοί καί στήν τρίτη σάν υἱοί. Πρὸς αὐτό τό τελευταῖο πρέπει νά

τεινουμε ὅλοι. Νά κάνουμε τό θεῖο θέλημα ἀπό καθαρή ἀγάπη πρὸς τὸν Θεό, ὡς υἱοὶ Του. Αὐτό εἶναι δεῖγμα τελειότητος. Ἔτσι κάνουν καὶ οἱ ἅγιοι ἄγγελοι στὸν οὐρανό.

Ὅσο ὁ ἄνθρωπος κάνει τό ἰδικό του θέλημα, δέν μπορεῖ νά βρῆ ἀληθινὴ ἐσωτερικὴ ἀνάπαυσι. Ὅταν ὁμως κάνη τό θέλημα τοῦ Θεοῦ, συμφιλιώνεται μέ τὸν Θεό καὶ εἰρηνεύει. Αὐτὴ εἶναι καὶ ἡ ἄνωθεν εἰρήνη πού ζητοῦμε στή θεία Λειτουργία.

Μέσα στὶς ἐντολές τοῦ Θεοῦ κρύβεται ὁ ἴδιος ὁ Θεός, κατὰ τοὺς ἁγίους Πατέρας. Γι' αὐτό καὶ ὁποῖος τηρεῖ τίς ἐντολές τοῦ Θεοῦ ἐνώνεται μέ τὸν Θεό.

Ἄλλὰ καὶ ὅταν ἀκόμη κάνουμε ὅλα τὰ διαταχθέντα, θά αισθανώμαστε ὡς «ἀχρεῖοι δοῦλοι», κατὰ τὸν λόγο τοῦ Κυρίου, γιατί δέν σωζόμαστε ἀπὸ τὰ καλὰ μας ἔργα, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν Χάρι τοῦ Θεοῦ. Ἡ φαρισαϊκὴ αὐτοδικαίωσι (ἠθικισμός) δέν ἔχει καμμιά σχέσι μέ τό ταπεινὸ ὀρθόδοξο χριστιανικὸ ἦθος. Ὅπως ἐδίδαξε καὶ ὁ ἅγιος Σεραφεῖμ τοῦ Σάραφ, τὰ καλὰ μας ἔργα ἀποτελοῦν προϋπόθεσι γιὰ νά λάβουμε τὴν Χάρι τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ καρπὸ της· ποτὲ ὁμως δέν μποροῦν νά ἀποτελοῦν τὸν σκοπὸ τῆς χριστιανικῆς ζωῆς, πού εἶναι πάντα ἡ ἀπόκτησις τῆς θείας Χάριτος.

Ἡ τήρησις τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, πού κατὰ βάθος ἐκφράζουν τὴν περιεκτικὴ ἀρετὴ τῆς ἀγάπης, ὀδηγεῖ στὴν ἀληθινὴ ἐλευθερία, τὴν ἐλευθερία τῆς ἀγάπης πού ἐλευθερώνει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὸν ἐγωισμό. Ἡ ἐλευθερία τοῦ ἐγωισμοῦ εἶναι ψευδοελευθερία. Οἱ χριστιανοὶ διαλέγοντας τὴν ὑπακοή πρὸς τὸν Θεό διαλέγουν τὴν ἐλευθερία τῆς ἀγάπης, πού προϋποθέτει τό σταύρωμα καὶ τὴν θυσία τοῦ ἐγωισμοῦ μας.

Εἶναι αὐτό πού λέγουν οἱ ἅγιοι Πατέρες μέσα ἀπὸ τὸν ἀγῶνα καὶ τὴν ἐμπειρία τους: «Ἡ ὑπακοὴ ζωὴ, ἡ ἀνυπακοὴ θάνατος».

Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν
σήμερον.

Κατὰ τὸν ἅγιο Χρυσόστομο, ὅσον ἀφορᾶ τὴν πολιτεία, τὸ ἦθος, ὁ Κύριος ἐπιτάσσει νὰ ζητοῦμε ἀγγελικὴ διαγωγή καὶ νὰ ἐκπληρώνουμε ὃ, τι οἱ ἄγγελοι ἐκπληρώνουν. Ἐπειδὴ ὁμως ἐμεῖς ὡς ἄνθρωποι φέρουμε σάρκα, μᾶς ἐδίδαξε νὰ ζητοῦμε καὶ τὰ ἀναγκαῖα γιὰ τὸ σῶμα. Νὰ τὰ ζητοῦμε ὁμως μὲ πνευματικὸ τρόπο. Νὰ μὴ ζητοῦμε τὴν πολυτέλεια καὶ τὴν τρυφή, ἀλλὰ τὸν ἄρτον τὸν ἐπιούσιον (δηλαδή τὰ βασικά καὶ ἀπαραίτητα), καὶ μάλιστα «σήμερον», χωρὶς ἀγωνιώδη μέριμνα, «ὥστε μὴ περαιτέρω συντριβεῖν ἑαυτοῦς τῇ φροντίδι τῆς ἐπιούσης ἡμέρας» (ἐνθ' ἄνωτ. σελ.672).

Μέ τὸ αἶτημα αὐτὸ ζητοῦμε, κατὰ τοὺς ἁγίους Πατέρας, ὄχι μόνον τὸν ὑλικὸ ἄρτο, ἀλλὰ κυρίως τὸν πνευματικὸ Ἄρτο, πού εἶναι ὁ Χριστός. Ὁ Χριστός προσφέρεται σέ μᾶς μέ τὸ λόγο Του καὶ μέ τὸ Σῶμα καὶ τὸ Αἷμα Του. Σέ κάθε θεία Λειτουργία γίνεται αὐτὴ ἡ προσφορά.

Στὸ πρῶτο μέρος τῆς θείας Λειτουργίας, τὸ διδακτικὸ, προσφέρεται ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ μέ τοὺς στίχους τῆς Παλ. Διαθήκης στὰ Ἀντίφωνα καὶ στή συνέχεια μέ τὸ Ἀποστολικὸ καὶ τὸ Εὐαγγελικὸ ἀνάγνωσμα. Στὸ Ἅγιον Ὅρος ψάλλονται καὶ οἱ μακαρισμοί.

Στὸ δεῦτερο μέρος τῆς θείας Λειτουργίας μετέχουμε στή θυσία τοῦ Χριστοῦ καὶ κοινωνοῦμε τὸ σταυρωθέν καὶ ἀναστάν Σῶμα Του. Γι' αὐτὸ καὶ πρό τῆς θείας Κοινωνίας ἀπαγγέλλουμε τὴν Προσευχὴ αὐτὴ, ἀφοῦ προηγηθῆ ἡ ἐκφώνησις «καὶ καταξίωσον ἡμᾶς, Δέσποτα, μετὰ παρρησίας ἀκατακρίτως τολμᾶν ἐπικαλεῖσθαι Σέ τὸν ἐπουράνιον Θεόν Πατέρα, καὶ λέγειν».

Ἔτσι ἡ προσευχὴ αὐτὴ συνδέεται ἄμεσα μέ τὴν θεία Εὐχαριστία καὶ μᾶς ὁδηγεῖ στήν εὐχαριστιακὴ χρῆσι τοῦ κό-

σμου. Ζητώντας από τόν Θεό τά αγαθά, Τόν αναγνωρίζουμε ὡς τόν μόνο χορηγό κάθε καλοῦ, καί ὅλα τά δῶρα τῆς ζωῆς τά αναγνωρίζουμε ὡς δικά Του δῶρα.

Αὐτό μᾶς βοηθεῖ νά ἔχουμε ταπεινῶσι, εὐγνωμοσύνη καί εὐχαριστία πρὸς τόν Θεό. «Εὐχαριστήσωμεν τῷ Κυρίῳ», «Ἄξιον καί δίκαιον», «Ἵπέρ τούτων ἀπάντων εὐχαριστοῦμέν σοι. . . τῶν φανερῶν καί ἀφανῶν εὐεργεσιῶν τῶν εἰς ἡμᾶς γεγενημένων. . . ὧν ἴσμεν καί ὧν οὐκ ἴσμεν».

Μᾶς βοηθεῖ ἀκόμη νά ἀντιπροσφέρουμε στόν Θεό τά δῶρα Του· «Τά σά ἐκ τῶν σῶν σοί προσφέρομεν κατά πάντα καί διά πάντα».

Τώρα μπορούμε νά τηροῦμε τήν σωστή στάσι ἀπέναντι τῶν δώρων τοῦ Θεοῦ, ἀνθρώπων καί πραγμάτων, πού ἐπειδὴ εἶναι δῶρα τοῦ Θεοῦ δέν πρέπει νά τά περιφρονοῦμε ἢ νά τά ἀτιμάζουμε ἢ νά τά ἐκμεταλλετώμεθα. Ἔτσι μπορούμε νά κάνουμε τήν σωστή εὐχαριστιακή χρῆσι τοῦ κόσμου ἀποφεύγοντας τήν πνευματικῶς καταστροφική κατάχρησι ἢ παράχρησι. Ἄν εἶχαμε υἰοθετήσει τόν εὐχαριστιακό τρόπο ζωῆς, θά σεβώμαστε τήν κτίσι πού μᾶς περιβάλλει καί δέν θά εἶχαμε φθάσει στήν σημερινή φοβερή οικολογική καταστροφή.

Ἄς προσέξουμε καί τοῦτο. Ὁ σύγχρονος καταναλωτικός τρόπος ζωῆς ἐρχεται σέ πλήρη ἀντίθεσι μέ τό πνεῦμα τοῦ αἰτήματος αὐτοῦ. Δέν εἶναι εὐχαριστιακός, ἀλλά ἀχαριστιακός. Δέν εἶναι φιλάδελφος, ἀλλά ἐγωιστικός καί ἀτομικιστικός. Δέν ἀγαπᾷ τήν λιτότητα, τόν ἐπιούσιο, ἀλλ' ἐπιδιώκει τήν ἀλόγιστη σπατάλη καί πολυτέλεια. Ὅλοι ὁμως γνωρίζουμε ὅτι ἡ ὑπερκαταναλωτική κοινωνία μας τελικά γίνεται ὁ τάφος μας καί ἡ αἰτία πολλῶν ἀδικιῶν καί κοινωνικῶν κακῶν.

Εἶναι ἀκόμη ἀξιοπρόσεκτο ὅτι δέν ζητοῦμε τόν ἄρτο τόν ἐπιούσιο μόνο γιά τόν ἑαυτό μας, ὅπως καί στά προηγούμενα αἰτήματα, ἀλλά γιά ὅλους μας. Δέν μπορεῖς νά ξεχάσης τούς ἀδελφούς σου, ὅταν ζητᾷς ἀπό τόν Θεό τά ὑλικά καί πνευματικά αγαθά.

Στό «ἡμῶν» καί στό «ἡμῖν» τοῦ αἰτήματος αὐτοῦ βασιζέται ἡ ὀρθόδοξος κοινωνιολογία, φιλανθρωπία καί φιλαδελφία. Μᾶς θυμίζει τόν πολλαπλασιασμό ἀπό τόν Κύριο τῶν πέντε ἄρτων καί τῶν δύο ἰχθύων στήν ἔρημο γιά νά χορτάση ὁλος ὁ λαός. Ὅπως καί τήν κοινοκτημοσύνη τῶν πρώτων χριστιανῶν τῶν Ἱεροσολύμων καί τῶν συγχρόνων μοναστικῶν κοινοβίων.

Ἐδῶ ἀκόμη βασιζέται καί ἡ ὀρθόδοξος ἱεραποστολή. Πῶς μπορούμε νά μή πονέσουμε καί νά μή ἐνδιαφεροῦμε γιά τήν μετάδοσι τοῦ οὐρανίου Ἄρτου σ' αὐτούς πού λιμοκτονοῦν πνευματικά;

Καί ἄφες ἡμῖν τά ὀφειλήματα ἡμῶν ὡς καί ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν.

Ὅσο ὁ ἄνθρωπος ζῆ ἐγωκεντρικά, δέν μπορεῖ νά συγχωρήσῃ τόν συνάνθρωπό του. Ὁ θιγόμενος ἐγωισμός του δέν τοῦ τό ἐπιτρέπει. Ὅταν ὁμως ἀποφασίσῃ διὰ τῆς μετανοίας νά ζήσει θεοκεντρικά, τότε συγχωρεῖ ὅσους τόν ἐστενοχώρησαν, ἀδίκησαν καί ἐβλαψαν.

Ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπό τήν μνησικακία θέλει ἀγῶνα, γιατί ὁ ἐγωισμός δυναστεύει τόν ἔσω ἄνθρωπο. Γι' αὐτό ὁ Κύριος μᾶς ἐδίδαξε νά ζητοῦμε τήν συγχώρησι μας ἀπό τόν Θεό, ὑπό τόν ὄρο ὅτι καί ἐμεῖς θά συγχωροῦμε τοὺς πταίοντας σέ μᾶς.

Θά μπορούσε, λέγει ὁ ἅγιος Χρυσόστομος, νά μᾶς συγχωρῇ ὁ Κύριος χωρίς νά ἀπαιτῆ προηγουμένως νά συγχωροῦμε ἐμεῖς τοὺς συνανθρώπους μας. «Ἄλλ' ὁμως καί οὕτω τήν αὐτοῦ φιλανθρωπίαν ἐπιδείκνυται. . . , ἀλλά βούλεται σε καί ἐντεῦθεν εὐεργετεῖσθαι, μυρίας σοι πανταχόθεν παρέχων ἡμερότητας καί φιλανθρωπίας ἀφορμάς καί τό ἐν σοί θηριῶδες ἐκβάλλων καί τόν θυμόν σβεννύς καί πανταχόθεν σε συγκολλῶν τῷ μέλει τῷ σῶ» (ἐνθ' ἄνωτ. σελ.680).

Πράγματι μέ την μνησικακία και έχθρότητα χωρίζεσαι από τόν αδελφό σου, πού είναι δικό σου μέλος, αφού αμφοτέροι είσθε μέλη Χριστού και άρα αλληλών μέλη. Μέ την άφρεσι και τήν συμριλιώσει έπανασυνδέεσαι και συγκολλάσαι μέ τό δικό σου μέλος. Πώς μπορείς αλήθεια νά αναπαύεσαι, όταν κάποιο μέλος σου είναι αποκολλημένο από τό σώμα σου; Μόνο αν δέν είσαι μέλος του Σώματος του Χριστού ή αν είσαι νεκρό μέλος Του, δέν θά αισθάνεσαι και τόν αδελφό σου ως ιδικό σου μέλος.

Ο χριστιανός πού ζή θεοκεντρικά, ζή κατά μίμησιν του ουρανίου Πατρός. Αφού συγχωρεί ο Θεός, συγχωρεί και αυτός. Πώς θά μπορούσε άλλωστε νά ζητά από τόν Θεό τήν ιδική του συγχώρησι, χωρίς ο ίδιος νά συγχωρή τά ελαφρότερα παραπτώματα του συνδούλου του; Θά όμοίαζε προς τόν πονηρό δοϋλο της γνωστής παραβολής πού, ενώ ο ευσπλαχνος Κύριος του έχάρισε ένα τεράστιο χρέος, αυτός δέν έχάριζε στον σύνδουλό του ελάχιστο ποσό.

Μας βοηθεί τό αίτημα αυτό ακόμη νά διατηροϋμε ταπεινό φρόνημα, γιατί μας υπενθυμίζει όχι μόνο τήν προσωπική μας άμαρτωλότητα, αλλά και τήν άμαρτωλότητα της ανθρωπίνης φύσεως, στην όποια εϋστοχα αναφέρεται ο άγιος Γρηγόριος Νύσσης:

«Άς μετρήσομε λοιπόν αρχίζοντας από δω τά πλημμελήματα των ανθρώπων άπέναντι στο Θεό.

Κατά πρώτον ο άνθρωπος έγινε ενοχος τιμωρίας στο Θεό, γιατί απομακρύνθηκε από τό δημιουργό του κι αυτομόλησε στις τάξεις του έχθρου, αφού έγινε δραπέτης κι άποστάτης από τόν φυσικό Κύριό του.

Δεϋτερο, γιατί αντίλλαξε τήν αυτεξούσια έλευθερία του μέ τήν όλέθρια δουλεία της άμαρτίας και προτίμησε, άντί νά είναι κοντά στο Θεό, νά έξουσιάζεται από τή δύναμι της καταστροφής.

Ἄλλά ἀπό ποιό κακό θά μπορεῖ νά θεωρηθεῖ δεύτερο τό νά μή βλέπει τήν ὁμορφιά τοῦ δημιουργοῦ, ἀλλά νά στρέφει τό πρόσωπό του στήν ἀσχήμια τῆς ἁμαρτίας;

Ἄλλά καί ἡ περιφρόνηση τῶν θεϊκῶν ἀγαθῶν καί ἡ προτίμηση πρὸς τὰ δολώματα τοῦ πονηροῦ σέ ποιό βαθμό τιμωρίας μπορεῖ νά ταχθεῖ;

Ἐπίσης ἡ καταστροφή τῆς εἰκόνας καί ὁ ἀφανισμός τῆς σφραγίδας, πού μᾶς σφράγισε κατὰ τήν ἀρχική δημιουργία μας, καί ἡ ἀπώλεια τῆς δραχμῆς καί ἡ ἀναχώρηση ἀπό τό πατρικό τραπέζι καί ὁ ἐθισμός στόν βρωμερό βίο τῶν χοίρων καί ἡ κατασπατάληση τοῦ πολύτιμου πλοῦτου καί ὅσα ἄλλα παρόμοια πλημμελήματα μποροῦμε νά βροῦμε στή Γραφή καί νά σκεφθοῦμε μέ τό νοῦ μας, ποιός λόγος μπορεῖ νά τ' ἀριθμήσει;

Ἐπειδή λοιπόν σέ τέτοια πλημμελήματα εἶναι ἔνοχο τό ἀνθρώπινο γένος ἀπέναντι στό Θεό καί πρέπει νά ἐκτίσει τιμωρία, γι' αὐτό νομίζω μᾶς παιδαγωγεῖ ὁ Λόγος μέ τά λόγια τῆς προσευχῆς, νά μή δείχνουμε καθόλου θάρρος κατὰ τή συνομιλία μας μέ τό Θεό, ἐπειδή ἔχομε τάχα καθαρή συνείδηση, ἀκόμα κι ἂν εἶναι κάποιος ὅσο γίνεται περισσότερο ἀπαλλαγμένος ἀπό τά ἀνθρώπινα πλημμελήματα» (Ἁγ. Γρηγορίου Νύσσης, Εἰς τήν Προσευχήν, Λόγος 5ος, ἐνθ' ἀνωτ.σελ. 107).

Καί μή εἰσενέγκης ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλά ρῦσαι ἡμᾶς ἀπό τοῦ πονηροῦ.

Καί μή ἐπιτρέψης, Κύριε, νά πέσωμε σέ πειρασμό, ἀλλά γλύτωσέ μας ἀπό τόν πονηρό.

Δύο εἰδῶν εἶναι οἱ πειρασμοί κατὰ τόν ἅγιο Μάξιμο. Οἱ ἐνῆδονοι καί οἱ ἐνόδουνοι. Αὐτοί πού φέρουν ἡδονή καί αὐτοί πού φέρουν ὀδύνη. Οἱ πρῶτοι εἶναι ἐκούσιοι καί γεννοῦν τά πάθη. Οἱ δεῦτεροι εἶναι ἀκούσιοι καί διώχνουν τά πάθη. Τοῦς

έκουσίους πρέπει νά αποφεύγουμε. Τούς άκουσίους νά μή επιδιώκουμε και νά άπευχώμεθα, διότι εϊμεθα άδύνατοι και μπορεί νά ύποκύψουμε· άλλ' όταν έλθουν, νά τούς ύπομέ-
νουμε μέ γενναιότητα ως «καθαρτήριο» τής ψυχής.

Άναφερόμενος στό θέμα τών όδυνηρών πειρασμών ό άγιος Νικόδημος ό Άγιορείτης παρατηρεί: «Ό Θεός λοιπόν κινούμενος εις συμπάθειαν τής ταλαιπωρίας και παρανόμου κλίσεώς μας, παραχωρεϊ νά μās έρχωνται οι πειρασμοί, και κάποτε νά είναι πολύ φρικτοί και φοβεροί, κατά διαφόρους τρόπους, διá νά ταπεινούμεθα και νά γνωρίζωμεν τόν έαυτόν μας, άγκαλά και μās φαίνονται πώς είναι άνωφελείς· και έδω δείχνει έν ταυτώ τήν άγαθότητα και τήν σοφίαν του· έπειδή μέ εκείνο πού φαίνεται εις ήμās πλέον βλαπτικόν, περισσότερο μās ώφελει· έπειδή ταπεινούμεθα περισσότερο· τό όποϊον είναι πλέον χρειαζόμενον άπό όλα εις τήν ψυχήν μας».

Διδάσκοντάς μας ό Κύριος νά μή επιδιώκουμε τούς πειρασμούς, λέγει ό άγιος Χρυσόστομος, μās έκπαιδεύει νά γνωρίζουμε τήν άδυναμία μας, και έτσι καταστέλλει τό «φύσημα», τήν οϊησι, τήν ύπερηφάνεια. Όταν όμως έρχωνται οι πειρασμοί χωρίς έμεϊς νά τούς ζητούμε, τότε πρέπει νά τούς αντιμετωπίζουμε μέ γενναιότητα, «ίνα και τό γενναϊον αντιδειξώμεθα και τό άκενόδοξον».

Παρατηρεί άκόμη ό άγιος Χρυσόστομος ότι ό Κύριος δέν λέγει άπό τών «πονηρών», δηλαδή πονηρών ανθρώπων, αλλά άπό τοϋ «πονηροϋ», δηλαδή τοϋ διαβόλου, για νά μās διδάξη νά μή αιτιώμεθα και μνησικακούμε κατά τών ανθρώπων πού μās στενοχωροϋν, αλλά κατά τοϋ διαβόλου πού τούς ύποκινει. Καλει δέ τόν διάβολο πονηρό, «κελεύων ήμās άσπονδον πρός αύτόν έχειν πόλεμον», και άκόμη για νά δείξη ότι ή πονηρία δέν είναι φυσική κατάσταση, αλλά άποτέλεσμα τής κακής προαιρέσεως.

Ὅτι Σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα.

Εἶναι φυσικό νά τελειώνῃ ἡ Προσευχὴ μέ τήν δοξολογία τοῦ Θεοῦ καί ὄχι μέ τήν παράκλησι νά ρυσθοῦμε ἀπό τόν πονηρό. Τόν τελευταῖο λόγο στόν κόσμο ἔχει ὁ παντοδύναμος Θεός, ὁ Βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων καί Κύριος τῶν κυριευόντων, καί ὄχι ὁ διάβολος πού κατά παραχώρησιν φαίνεται πολλές φορές νά κινῆ τά νήματα τῆς ἱστορίας. Ὁ διάβολος μπορεῖ νά φέρῃ ἀναστάτῳσι, νά ἐπικρατῆ προσωρινά στόν κόσμο μέ τά ὄργανά του, ἀλλά τελικά θά γίνῃ τό θέλημα τοῦ Κυρίου.

Ἡ ἐξουσία τοῦ Ἀντιχριστοῦ εἶναι προσωρινή. Ὁ Χριστός εἶναι ὁ Αἰώνιος Κύριος καί Βασιλεὺς. Εἰς Ἅγιος, εἰς Κύριος, Ἰησοῦς Χριστός εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρός. Ἀμήν.

Γι' αὐτό καί μόνο στόν Τριαδικό Θεό ἀνήκει ἡ δόξα.

Παρατηρεῖ πάλιν τό χρυσοῦν στόμα τῆς Ἐκκλησίας: «Ἄφοῦ λοιπόν μᾶς ἔφερε σέ κατάστασι ἀγωνίας μέ τήν ἀνάμνησι τοῦ ἐχθροῦ καί ἔκοψε ἀπό τήν ρίζα ὅλη τήν ραθυμία μας, πάλι μᾶς ἐνθαρρύνει καί ἀναπτερόνει τό φρόνημά μας θυμίζοντάς μας τόν Βασιλέα, τοῦ ὁποίου εἴμαστε ὑπήκοοι, καί φανερόνοντάς τον δυνατώτερο ἀπό ὄλους λέγει "Σοῦ γάρ ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα". Ἐπομένως, ἐφ' ὅσον ἡ βασιλεία εἶναι δική του, κανεὶς δέν πρέπει νά φοβᾶται, διότι δέν ὑπάρχει κανεὶς πού νά τοῦ ἀντιστέκεται καί νά μοιράζεται τήν ἐξουσία μαζί του» (Ἁγ. Χρυσοστόμου, ἐνθ' ἄνωτ. σελ.683).

* * *

Ὅσο ἡ ἀδυναμία μου καί ὁ περιορισμένος χρόνος ἐπέτρεψε, ἐμβαθύναμε στά θεῖα λόγια τῆς Κυριακῆς προσευχῆς.

Ἡ ψυχὴ μας πληροῦται εὐχαριστίας πρὸς τὸν φιλό-
θρωπο Κύριο πού μᾶς παρέδωσε τὴν ἁγία αὐτὴ προσευχή,
δύναμι, φῶς καὶ παρηγορία στὸν δρόμο τῆς ζωῆς μας.

Ἐν ὅλῳ τὰ αἰτήματα τῆς Κυριακῆς προσευχῆς μᾶς βοηθοῦν
νά ἐλευθερωθοῦμε ἀπὸ τὴν φιλαυτία μας, νά μὴ ζοῦμε ἐγω-
στικά γιὰ τὸν ἑαυτό μας, ἀλλὰ γιὰ τὸν Θεό μας καὶ τὸν
συνάνθρωπό μας. Ὅσο ἀδειάζουμε ἀπὸ τὴν φιλαυτία μας,
τόσο εἰσέρχεται μέσα μας ὁ Θεός.

Ἐὰς μού ἐπιτραπῆ νά πῶ ἓνα τολμηρό λόγο ὄχι ἀπὸ προ-
σωπικὴ πείρα, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν πείρα τῶν Ἁγίων καὶ τοῦ Ἁγίου
Ἵεροσολίμου: Ἐὰν ἀδειάζουμε τελείως ἀπὸ τὴν φιλαυτία καὶ τὸν
ἐγωισμό μας, ὁ Θεός θά ἔλθῃ μέσα μας. Τὸ λέγει ἄλ-
λωστε καὶ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος: «Ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον
μου τηρήσει, καὶ ὁ πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτόν, καὶ πρὸς αὐ-
τόν ἐλευσόμεθα καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν». Τότε ὁ
ἄνθρωπος μπορεῖ νά χαρῆ τὴν πιὸ ἀληθινὴ χαρὰ καὶ ἀνάπαυ-
σι, ἐκείνη τὴν χαρὰ πού ὑποσχέθηκε ὁ Κύριος στοὺς μαθητάς
Του καὶ πού οὐδεὶς δύναται νά ἄρῃ ἀπ' αὐτοῦ.

Εἶναι λυπηρό ὅτι πολλοὶ ἄνθρωποι σήμερα δέν λέγουν ἢ
δέν θέλουν νά εἰποῦν τὴν Κυριακὴ προσευχή. Πληροφοροῦ-
μεθα ὅτι ὑπάρχουν ἐκπαιδευτικοί, οἱ ὅποιοι τὴν ὥρα πού
ἀπαγγέλλεται ἡ Κυριακὴ προσευχή στὰ Σχολεῖα εἴτε δέν
βγαίνουν στό προαύλιο νά συμπροσευχηθοῦν μέ τοὺς μαθη-
τάς εἴτε στέκονται μέ τὰ χέρια πίσω γιὰ νά δείξουν ὅτι κάνουν
κάτι πού δέν πιστεύουν.

Ὅσοι ἀρνοῦνται τὸν Χριστό καὶ τὴν Προσευχή Του,
συνειδητὰ ἢ ἀσυνειδητὰ, ὅσοι ζοῦν ἐγωκεντρικά καὶ φίλαντα,
λέγουν μία ἄλλη προσευχή:

— Δέν λέγουν: «Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς»,
ἀλλὰ λέγουν: Ἐαυτέ μου, ἐσένα ἔχω γιὰ Θεό ἐπὶ τῆς
γῆς.

— Δέν λέγουν: «Ἐλθέτω ἡ βασιλεία Σου»,
ἀλλὰ: ἐλθέτω ἡ βασιλεία μου.

— Δέν λέγουν: «Γενηθήτω τό θέλημά Σου»,

ἀλλά: γεννηθήτω τό θέλημά μου.

—Δέν λέγουν: «Τόν ἄρτον ἡμῶν τόν ἐπιούσιον δός ἡμῖν σήμερον»,

ἀλλά: τά ὑλικά ἀγαθά μέ σπατάλη καί πολυτέλεια ἐγώ ἐξασφαλίζω γιά τόν ἑαυτό μου.

—Δέν λέγουν: «Καί ἄφες ἡμῖν τά ὀφειλήματα ἡμῶν ὡς καί ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν»,

ἀλλά: δέν ζητῶ ἀπό κανένα συγχώρησι, οὔτε συγχωρῶ κανένα.

—Δέν λέγουν: «Καί μή εἰσενέγκης ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλά ρῦσαι ἡμᾶς ἀπό τοῦ πονηροῦ»,

ἀλλά: ζητῶ ὄλες τίς θεμιτές καί ἀθέμιτες ἡδονές καί μισῶ κάθε λυπηρό.

—Δέν λέγουν: «᾽Οτι Σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία καί ἡ δύναμις καί ἡ δόξα»,

ἀλλά: ὅτι μοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία καί ἡ δύναμις καί ἡ δόξα.

᾽Οχι μόνο οἱ ἀρνηταί τοῦ Χριστοῦ, ἀλλά καί ἐμεῖς οἱ χριστιανοί συμβαίνει νά ἔχωμε κάποτε πειρασμούς καί πτώσεις σ' αὐτή τήν ἐγωκεντρική, ἀτομικιστική καί διαβολική ζωή.

Αὐτός ὁμως ὁ ἐγωκεντρισμός εἶναι πού κάνει σήμερα τήν ζωή μας ἀδιέξοδο.

Ἡ κρίσις πού περνᾷ σήμερα ἡ πατρίδα μας στήν πολιτική, στήν παιδεία, στίς διαπροσωπικές σχέσεις, στήν οἰκονομία, ἐδῶ νομίζω ὅτι ὀφείλεται.

Ἄρνηθήκαμε τό πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ, τό πνεῦμα τῆς Κυριακῆς προσευχῆς.

Ἄν δέν ὑπάρξη μετάνοια ἀρχόντων καί ἀρχομένων, δέν βλέπω λύσι τοῦ ἀδιεξόδου.

Κανένα κόμμα καί καμμία ἰδεολογία δέν μπορεῖ νά μᾶς σώση.

Θά ὑπάρξη λύσις καί φῶς, ἐάν θελήσουμε οἱ νεοέλληνες νά ξαναποῦμε ταπεινά καί ἀπλᾶ τό «Πάτερ ἡμῶν», καί ἀκόμη

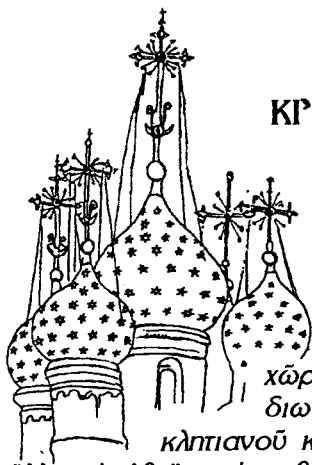
ἂν θελήσουμε νά προσαρμώσουμε τήν πορεία μας στό πνεῦμα τῆς προσευχῆς αὐτῆς.

Καί ἂν αὐτό δέν θελήσουν νά τό κάνουν οἱ πολλοί, ἄς αγωνισθοῦμε νά τό κάνουμε ἐμεῖς, ὁ πιστός καί ἐκκλησιαζόμενος λαός. Γιατί δέν εἶναι μικρός ὁ κίνδυνος νά παρασυρῶμεθα καί ἐμεῖς ἀπό τόν ἀσφικτικό κλοιό τοῦ ἀθεϊστικοῦ ἀτομικισμοῦ, πού μᾶς περισφίγγει, καί χωρίς νά τό καταλαβαίνουμε νά ἀντικαθιστοῦμε τήν φιλοθεΐα καί φιλανθρωπία μέ τήν φιλαυτία.

Αὐτός εἶναι ἕνας μέγας πειρασμός, γιά τόν ὁποῖο θά πρέπει νά εἰποῦμε: «Καί μή εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλά ρῦσαι ἡμᾶς ἀπό τοῦ πονηροῦ, ὅτι Σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καί ἡ δύναμις καί ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν».

ΑΠ' ΟΣΑ ΕΙΔΑ ΚΙ' ΑΚΟΥΣΑ ΣΤΗ ΡΩΣΣΙΑ

Στις ημέρες μας γινόμαστε μάρτυρες ενός θαύματος που υπερβαίνει τα όρια και της πιο τολμηρής φαντασίας. Νά γεμίζουν οι εκκλησίες από πιστούς στις χώρες που υπέστησαν τον πιο άπηνή διωγμό από τους χρόνους του Διοκλιτιανού και του Νέρωνος. Τό ένα μετά τό άλλο τά άθείστικά καθεστώτα έπεςαν, για νά άποδειχθί για μία άκόμη φορά ότι τόν τελικό λόγο στήν ιστορία δέν έχει ο διάβολος, αλλά ο Χριστός.

Τό όδοιπορικό που άκολουθει γράφτηκε τίς πρώτες ημέρες τής πολιτικής μεταρρυθμίσεως στή Ρωσία, τότε που δέν είχε δοθί άρκετή θρησκευτική έλευθερία. Σκιαγραφεί πολύ παραστατικά τήν πίστι του λαού αυτού, κρυμμένα στις καρδιές τών όλίγων, αλλά αυτών που υπήρξαν ή μικρά ζύμη για όλο τόν ρωσικό λαό.

άντα έπιθυμούσα ένα ταξίδι στή Ρωσία. Όσα άναπάντεχα συμβαίνουν στό πολιτικό σύστημα αυτής τής χώρας κι όσα φαίνεται νά συντελούνται στον χώρο τής Έκκλησίας, ήσαν πρόσθετοι λόγοι που υποδαύλιζαν τήν έπιθυμία του ταξιδιού.

Εύλογη λοιπόν ήταν ή συγκίνησή μου όταν έλαβα πρόσκληση του Πατριαρχείου τής Μόσχας, νά έπισκεφθώ με τήν οικογένειά μου τήν γή τών γονιών μου.

Άναδιφώντας σήμερα τό σημειωματάριο του ταξιδιού, άπομονώνω από τίς σημειώσεις κάποια περιστατικά που μου διηγήθηκαν, ή που υπέπεςαν στή δική μου αντίληψη. Θα τά

παραθέσω ὅπως ἀκριβῶς τὰ κατέγραφα, ἀποφεύγοντας —ὅσο αὐτό εἶναι δυνατόν— προσωπικές κρίσεις καί σχόλια.

Καί εἶμαι βέβαιος πῶς δέν θά δυσκολευθῆ ὁ σεβαστός ἀναγνώστης, μέσα ἀπό τὰ ἀσύνδετα κομμάτια πού θά παρατεθοῦν, νά συνθέσῃ τήν πνευματική εἰκόνα ἑνός ἀδελφοῦ ἐν Κυρίῳ, πού δέν εἶναι ἄλλος ἀπό τόν ὀρθόδοξο λαό τῆς Ρωσσίας.

Στήν καταγραφή τῶν περιστατικῶν ἀκολούθησα πιστά τίς πολύτιμες συμβουλές καί ὑποδείξεις ἑνός εὐγενικοῦ πρωθιερέα, τοῦ πατρός Βασιλείου.

Εἶναι γνωστό πῶς ἡ ρωσσίδα γιανιά —ἡ μπάμπουσκα— στά δύσκολα χρόνια τῆς τελευταίας ἑβδομηντάχρονης περιόδου, σήκωσε στούς κυρτωμένους ὦμους της τό βάρος μιᾶς τρομερῆς εὐθύνης: τῆς εὐθύνης νά μείνῃ ἄσβεστη ἡ φλόγα τῆς ὀρθόδοξης πίστεως στήν ψυχή τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ. Καί εἶναι ἐπόμενο, ἡ εὐγενική μορφή της συχνά νά προβάλλῃ στή διήγησή μου ἔτσι ὅπως τήν εἶδα, ἢ ὅπως ἄκουσα νά μιλοῦν γι' αὐτήν.

Ἄφαιτηρία τοῦ δεκαοκταήμερου προσκυνήματος ἦταν ἡ Μόσχα καί πρῶτος σταθμός τό Κίεβο, τό λίκνο τῆς ρωσικῆς Ὀρθοδοξίας, ὅπως ἀρέσκονται νά τό ἀποκαλοῦν οἱ πιστοί τῆς Ρωσσίας.

1. Κίεβο

α) Στόν καθεδρικό ναό

Στόν καθεδρικό ναό τοῦ ἀγίου Βλαδιμήρου ἡ θ. Λειτουργία ἔχει τελειώσει. Τήν ὥρα πού φεύγουμε ἀπό τόν ναό, ὁ συνοδός μας π. Β. μοῦ ἔνευσε νά προσέξω πρὸς τό μέρος μιᾶς κολώνας τοῦ ναοῦ. Ἦσαν ἐκεῖ 3-4 γριούλες πού προσεύχονταν. Ἡ μιά ἀπ' αὐτές πρέπει νά ἦταν καθισμένη σέ χαμηλό σκαμνί. Ὄταν βγήκαμε στό προαύλιο, ὁ π. Β. εἶπε: «Προσευχόταν κάποτε μιά γριούλα στό ναό καί ξαφνικά μπαίνει βιαστική μιά ἀκτιβίστρια (ἐνεργό μέλος τῆς κομμουνιστικῆς νεολαίας) καί τῆς λέει: Ἔ, μπάμπουσκα,

εἶσαι ἡ τελευταία πιά. Σέ λίγο θά πεθάνης καί μαζί σου θά πεθάνουν κι ὅλες αὐτές οἱ ἀνοψίες. Ἡ γριούλα ἀπάντησε ἤρεμα: Ναι, κόρη μου. Τό βλέπω κι ἐγώ πῶς ὅπου νᾶναι ἔρχεται καί τό δικό μου τέλος καί μαζί μου θά πεθάνουν κι ὅλες οἱ ἀνοψίες πού ἔχω κάνει. Μά ἀπ' ὄλ' αὐτά (καί περιέφερε κυκλικά τό βλέμμα της στό ναό) τίποτε δέν θά πεθάνη γιατί δέν εἶναι δικό μου ἔργο, ἀλλά τοῦ Θεοῦ. . .

Ἡ ἀκτιβίστρια ἔκανε νά φύγη, βιαστική ὅπως ἦρθε, μά ἡ γριούλα τήν σταμάτησε. Στάσου! (τῆς φώναξε), κάτι ἀκόμη θά σοῦ πῶ. Μετά τόν θάνατό μου, ἐσύ θά προσεύχεσαι σ' αὐτήν ἐδῶ τή θέση γιά ὅλο τόν ὀρθόδοξο λαό μας. Ἡ γριούλα πέθανε καί τή θέση της κατέλαβε μιά ὄριμη πλέον κυρία, ἡ πρῶην ἀκτιβίστρια. Καί ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλά καί διηγεῖται —γριούλα πιά καί ἡ ἴδια— τή μικρή της ἱστορία ἀπειρες φορές κάθε μέρα, καθισμένη πάντα στήν ἴδια θέση. Ἐκεῖ, στή βάση τῆς κολώνας».

β) Ἐσπερινός στή γυναικεία Μονή Φλορόφσκι

Ἡ μοναχή πού μᾶς ὑποδέχθηκε, μᾶς ὀδήγησε καί μᾶς ἔβαλε νά σταθοῦμε πλάϊ σέ μιά γριούλα.

Ἡ ἀκολουθία δέν εἶχε ἀρχίσει κι ἡ γριούλα βλέποντάς μας ξένους, μέ ρώτησε ἂν κι ἐμεῖς εἴμαστε ὀρθόδοξοι. Ἐπεῖτα μέ περιεργάσθηκε μέ μιά γρήγορη ματιά καί μοῦ εἶπε: «Εἶμαι ὀγδόντα χρονῶν καί κουράζομαι πιά. Ὅμως κάθε Κυριακή καί γιορτή, παίρνω πέντε συγκοινωνίες γιά νά φτάσω στό μοναστήρι. Ξέρεις γιόκα μου. . . ἐμεῖς ζοῦμε φτωχικά. Ὅμως προσευχόμαστε, νηστεύουμε, κοινωνοῦμε, κι ὅλα αὐτά γεμίζουν τήν ψυχή μας μέ πλοῦτο καί τή ζωή μας μέ ἀπερίγραπτη χαρά».

Δέν ξέρω πῶς φάνταξαν στά μάτια τῆς γριούλας τό κοστούμι καί τά καλογουλισμένα παπούτσια πού φοροῦσα, μά ἐγώ αἰσθάνθηκα ὅπως θά αἰσθανόταν κι ἕνας γυμνός ἀνάμεσα σέ ντυμένους. . .

Εἶπε κι ἄλλα ἡ μπάμπουσκα μέχρι ν' ἀρχίσῃ ἡ ἀκολουθία καί τότε χάθηκε στή προσευχή της.

2. Μόσχα

α) Ο άξιωματικός του Άφγανιστάν

Έφευγε ο νεαρός άξιωματικός με τη μονάδα του για τό Άφγανιστάν. Ένα βράδυ, τς παραμονές τής αναχώρησής του, συγκεντρώθηκαν στό σπίτι του συγγενείς καί φίλοι νά τόν άποχαιρετίσουν. Μεταξύ αυτών ήταν καί ένας ιερέας, έξάδελφος του άξιωματικού.

Πρός τό τέλος τής οικογενειακής αυτής συγκέντρωσης ο ιερέας ζήτησε μέ τρόπο άπό τόν άξιωματικό νά του γράψη τά όνόματα όλων τών άνδρών πού διοικούσε, για νά τά μνημονεύη κάθε μέρα στή θ. Λειτουργία. Ο άξιωματικός στήν άρχή ξαφνιάστηκε καί στή συνέχεια φάνηκε πώς πήγε νά προβάλη κάποια αντίρρηση. Έως άπό εύγένεια, ή ίσως βλέποντας τήν ήρεμη μά άποφασιστική ματιά του ιερέα, συγκρατήθηκε. Έγραψε τά όνόματα τών άνδρών τής μικρής μονάδας πού διοικούσε καί, χωρίς ένθουσιασμό, τά έδωσε στόν έξάδελφό του ιερέα.

Η μονάδα αυτή έλαβε μέρος σέ πολλές πολύνεκρες συγκρούσεις μέ Άφγανούς άντάρτες. Κι όσο περνούσε ο καιρός, έτσι πού έβλεπε ο νεαρός άξιωματικός ζωντανούς τούς άνδρες του μετά άπό κάθε μάχη, άρχισε νά συνειδητοποιή πώς αυτόν καί τη μονάδα του τούς θωράκιζε ή προσευχή του ιερέα. Μιά δύσκολη στιγμή ήταν πού, μέσα στόν όρυμαγδό τών έκρήξεων, φώναξε αυθόρμητα στους άνδρες του: «Ίερέας προσεύχεται για μάς· μή φοβάστε».

Η περιπέτεια του Άφγανιστάν κάποτε τελείωσε, καί τελείωσε μέ βαρύ τίμημα για τούς σοβιετικούς. (Δεκαπέντε χιλιάδες οι νεκροί καί τριάντα χιλιάδες οι τραυματίες. Είναι άριθμοί πού έπίσημα παραδέχεται ή σοβιετική πλευρά). Οι άνδρες τής μικρής μονάδας του νεαρού άξιωματικού έπέστρεψαν όλοι σώοι στήν πατρίδα τους. Ο ίδιος παραιτήθηκε πιά άπ' τό στρατό. Τά χέρια πού κράτησαν φονικό όπλο, έτοιμάζονται τώρα νά κρατήσουν τό Ποτήριον τής Ζωής.

Ὁ πρώην ἀξιωματικός ἀπαρνήθηκε τὰ ἀξιώματα τοῦ κόσμου καί προετοιμάζει τόν ἑαυτόν του γιά νά δεχθῆ τό φοβερό ἀξίωμα τῆς ἱερωσύνης.

β) Περεντέλκινο

Ὁχι μακριά ἀπό τήν Μόσχα, βρίσκεται τό Περεντέλκινο. Χωριό συγγραφέων ἀπό παλιά. (Στό κοιμητήρι τοῦ χωριοῦ ἀναπαύεται καί ὁ γνωστός στή Δύση συγγραφέας Μπόρις Πάστερνak). Ὁλη αὐτή ἡ περιοχή εἶναι τόπος σπάνιας φυσικῆς ὁμορφιάς. Ἐδῶ ἔχει τήν θερινή του κατοικία καί ὁ Πατριάρχης.

Τό περιστατικό διαδραματίζεται σ' ἕναν ἀπ' τοὺς ναοὺς τοῦ πατριαρχικοῦ συγκροτήματος πού λειτουργεῖ σάν ἑνοριακός ναός.

Μιά μπάμπουσκα κρατᾶ ἀπό τό χέρι τήν ἐγγονή της. Οἱ γονεῖς τῆς μικρῆς κατέχουν κάποιες διακεκριμένες θέσεις. Μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἀπουσίας των ἀπό τή Μόσχα, ἡ γριουλά ἔφερε τήν ἐγγονή της στόν ναό νά τήν βαπτίσῃ. Τό Μυστήριο θά τελέσῃ ὁ π. Ἡλιανός πού συμπτωματικά σήμερα βρίσκεται στή Μόσχα. (Πρὶν λίγα χρόνια ὁ π. Ἡλιανός ἦταν μοναχός στήν Ἱ. Μ. τοῦ Ἁγ. Παντελεήμονος —Ρωσικό— τοῦ Ἁγίου Ὁρους. Τώρα εἶναι Πνευματικός στό ἱστορικό μοναστήρι τῆς Ὁπινα, πού οἱ Ἀρχές ἐπέτρεψαν νά ξανα-νοίξῃ).

Πρὶν ἀρχίσει τό μυστήριο, γίνεται ὁ ἀκόλουθος διάλογος μεταξύ τοῦ γέροντα καί τῆς μπάμπουσкас:

—Γνωρίζουν οἱ γονεῖς τοῦ παιδιοῦ γιά τή βάπτισσ;

—Ὁχι· ἀπουσιάζουν.

—Καί δέν φοβᾶσαι τό σκάνδαλο ὅταν ἐπιστρέψουν;

—Πάτερ, τό σκάνδαλο θά περάσῃ καί θά ξεχασθῇ καί ἡ ἐγγονή μου θά εἶναι βαπτισμένη καί αὐτό εἶναι πού μ' ἐνδιαφέρει. . .

Καί τό ὄνομα αὐτῆς Τατιάνα.

Ἐδῶ ἄς μοῦ ἐπιτραπῆ νά παραθέσω μιά μεταγενέστερη πληροφορία: Ἐπειδή ἀξιώθηκα νά ἔχω κάποια συμμετοχή σέ τούτη τήν ἱστορία, μπορῶ νά γνωρίζω πῶς ὄχι μόνο δέν ἀκολούθησε σκάνδαλο στήν οἰκογένεια ἐξ αἰτίας τῆς βάпти-

σης, αλλά τό γεγονός έγινε άφορμή για νά διατυπώση άργότερα ή μπέρα τής μικρής γραπτές σκέψεις όπως αυτή: «... Δυστυχώς δέν είχαμε έλεύθερη πνευματική χειραγώγηση καί τώρα πρέπει νά τρέχουμε για νά προλάβουμε τά χαμένα μας χρόνια...»

3. Π ε τ ρ ο ύ π ο λ η

α) *Στόν καθεδρικό ναό του Άγιου Νικολάου*

Στήν Άγ. Τράπεζα πού βρίσκεται στό κέντρο του Ίεροϋ, ή θ. Λειτουργία έχει τελειώσει. Σέ πλαϊνό παρεκκλήσιο έτοιμάζεται ν' άρχιση άλλη θ. Λειτουργία. Λίγο πιά εκεί, σέ άλλο παρεκκλήσιο, διαβάζουν παράκληση καί σ' ένα τρίτο γίνεται κάποιο μνημόσυνο.

Άπό τήν Ώραιά Πύλη του Άγ. Νικολάου δύο ιερείς κοινωνοϋν τούς πιστούς. Κι αυτοί σιωπηλοί περιμένουν νάρθη ή σειρά τους. Άνάμεσά τους πάρα πολλοί νέοι γονεΐς μέ τά μωράκια τους στήν άγκαλιά.

Άριστερά μας σέ κάποια γωνία, κάτω άπό τό εικόνισμα μιās Παναγίας, προσεύχεται γονατιστός ένας άξιωματικός. Έχει άφήσει τόν χαρτοφύλακά του στό δάπεδο καί πάνω σ' αυτόν άκούμπησε άνάποδα τό πηλήκίό του.

Ρωτώ τόν συνοδό μας τί βαθμό έχει ό άξιωματικός καί μάς λέει πώς είναι συνταγματάρχης.

β) *Κοιμητήριο Σμολένσκ*

Στόν τάφο τής Όσίας Ξένης, γονατιστοί οί πιστοί προσεύχονται. Λένε τό αίτημά τους καί ζητοϋν τήν μεσεία τής Άγίας. Τελειώνουν κάποτε αυτοί πού είναι μπροστά καί οί επόμενοι μετακινοϋνται γονατιστοί πρós τόν τάφο, για νά ψάσουν τό μάρμαρό του καί νά άποθέσουν εκεί τόν πόνο καί τήν έλπίδα τους. Κι' αυτό γίνεται άσταμάτητα όλη μέρα, κάθε μέρα.

Μπροστά άπό τό παρεκκλήσιο πού στεγάζει τόν τάφο τής Όσίας Ξένης, περνά κεντρική άλέα. Διασχίζοντάς την λοξά μπαίνεις σέ παραμελημένο καί χορταριασμένο μονο-

πάτι. Ἀκολουθῶντας το θά σέ βγάλη μπροστά σ' ἓναν σταυρό πού γράφει: «40 νεομάρτυρες, οἱ ὁποῖοι καθαγιασθηκαν στίς καρδιές τῶν πιστῶν».

Πρόκειται γιά 40 ἱερεῖς, πού στά χρόνια τῆς τρομοκρατίας τοῦ Στάλιν ἐτάφησαν ζωντανοί. . .

Τήν ὥρα πού ἀποχωρούσαμε, μάς πλησίασε μιὰ οἰκογένεια. Ἡ γυναίκα ζήτησε ἀπό τόν συνοδό μας νά τοὺς δείξη τόν τάφο τῶν 40 νεομαρτύρων κι ἀμέσως ἄνδρας καί γυναίκα, ἔχοντας στό μέσον τά τρία παιδιά τους, γονάτισαν καί προσεύχονταν μέ λυγμούς ἀπέναντι ἀπό τόν σταυρό τοῦ τάφου. Ὑπέθεσα πῶς κάποιος ἀπό τοὺς μάρτυρες ὑπῆρξε συγγενής των.

4. Π σ κ ὠ φ

α) *Στό μοναστήρι*

Πενήντα χιλιόμετρα ἀπέχει τό μοναστήρι ἀπό τήν πόλη τοῦ Πσκόφ.

Στόν λοφίσκο πού δεσπόζει τῆς μονῆς, καί στό τμήμα του πού βρίσκεται μέσα ἀπό τόν καστρότοικο, ὑπάρχουν αἰωνόβια δένδρα. (Ἐκεῖ κάναμε περίπατο μέ τόν π. Σ. μετά τό προσκύνημα στό σπήλαιο μέ τά ἅγια λείψανα τῶν ὁσίων πατέρων τῆς μονῆς).

Ἀνάμεσα στά δένδρα εἶδα ἓναν πατέρα μέ τόν γιό του νά προσεύχονται γονατιστοί. Προφανῶς ἐνοχλημένοι ἀπ' τήν παρουσία μας ξεκίνησαν νά φύγουν. Ἔτσι πού περνοῦσαν ἀπό μπροστά μας, τοὺς πρόσεξα, καί, παρακινημένος δέν ξέρω ἀπό τί, ζήτησα τήν ἄδεια ἀπό τόν πατέρα νά δώσω κάτι στόν μικρό. Ἄνοιξα τό σακιδίό μου καί τοῦ ἔδωσα ἓνα ξύλινο σταυρουδάκι καί μιὰ εἰκόνα τῆς Παναγίας, εὐλογία — ὅπως εἶπα στόν μικρό— ἀπό τό Ἅγιον Ὅρος. Τό ξαφνιασμό τους, ἡ χαρά τους, οἱ εὐχαριστίες τους δέν περιγράφονται. Ὅταν ἀπομακρύνθηκαν ἀρκετά βήματα, ὁ μικρός γύρισε ἀκόμη μιὰ φορά πρὸς τό μέρος μας καί μοῦ φώναξε: «Νά σᾶς σώζη ὁ Κύριος».

Ὁ περίπατός μας τελείωσε κάποτε καί κατεβήκαμε στήν ἐξωτερική αὐλή τῆς μονῆς. Ἐκεῖ, ἀνάμεσα σέ πλῆθος προσκυνητῶν, εἶδα τόν μικρό ν' ἀκουμπᾶ στό κιγκλίδωμα τῆς γέφυρας καί μέ τό χέρι του νά μέ δείχνη στή γαγιά του. Τούς πλησίασα καί εἶπα εὐθυμα:

—Νά, ἔκανα ἕναν φίλο στή Ρωσσία, μά δέν γνωρίζω οὔτε τό ὄνομά του.

—Μέ λένε Σέργιο, ἀπάντησε ὁ μικρός.

Ἐκανα τήν παρατήρηση πῶς ἔχει τό ὄνομα ἑνός ἀγαπημένου Ἁγίου τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ. Μέ εὐχαρίστησε μέ ἐκδηλη χαρά καί ρώτησε:

—Κί' ἐσᾶς πῶς σᾶς λένε;

—Δημήτριο, τοῦ εἶπα.

Σήκωσε τό κεφάλι του, μέ κοίταξε κατάματα καί εἶπε:

—Καί σεῖς ἔχετε τό ὄνομα ἑνός ὠραίου Ἁγίου μας· τοῦ ἁγίου Δημητρίου τοῦ Ντονσκόϊ.

Καί συνέχισε:

—Ὅμως αὐτό εἶναι ὑπέροχο· οἱ δυό Ἁγιοί μας ὄχι μόνο ἔζησαν τήν ἴδια ἐποχή, ἀλλά ὑπῆρχε καί στενή σχέση μεταξύ των. Θά προσεύχομαι γιά σᾶς, κύριε.

Ὁ Σέργιος εἶναι δώδεκα χρονῶν. . .

β) Στόν καθεδρικό ναό τῆς πόλης

Μιά ἐκπληξη μᾶς περίμενε σ' αὐτό τό προσκύνημα. Μέσα στήν ἐκκλησία τῆς Ἁγ. Τριάδος, γονατιστοί προσεύχονταν μπροστά σέ κάποια λείψανα Ἁγίων, ὁ ἄνδρας, ἡ γυναίκα, καί τά τρία παιδιά τους, πού πρὶν ἀπό μερικές μέρες συναντήσαμε στόν τάφο τῶν 40 νεομαρτύρων στό κοιμητήριο Σμολένσκ τῆς Πετρούπολης. Τούς πλησίασα καί μέ θυμήθηκαν ἀμέσως.

Ἐδωσα στά τρία παιδιά ἀπό ἕνα ξύλινο σταυρουδάκι κι ἀπό μιά εἰκόνα τῆς Παναγίας. Ὅταν εἶπα πῶς εἶναι εὐλογία ἀπό τό Ἅγιον Ὅρος, ζήτησαν ἀμέσως νά μάθουν ἂν εἶμαι Ἕλληνας. Χωρίς νά ὑπολογίζουν τό πλῆθος πού ὑπῆρχε ἐκεῖνη τήν ὥρα στό ναό κι ὅσους συνωστίζονταν γύρω μας ζητώντας εἰκόνες, ἄνδρας καί γυναίκα ἀναλύθηκαν σέ κλάμματα. Ὁ ἄνδρας ρώτησε ἂν ἔχω ἐπισκεφθῆ ποτέ τό

Ἅγιον Ὄρος. Ὅταν τοῦ εἶπα ὅτι αὐτό γίνεται τακτικά, ἀκούμπησε τό δεξί του χέρι στόν ὤμο μου καί μέ φωνή πού ἐπαλλε ἀπό συγκίνηση ἄρχισε νά μοῦ λέη:

—Ἀκουσέ μας, ἀκριβέ ἀδελφέ. Στήν πόλη μας οἱ ἐκκλησίες εἶναι ὅλες κλειστές. Τό τοπικό Σοβιέτ δέν θέλει οὔτε ν' ἀκούση γιά τό ἀνοιγμα μιᾶς ἐστῶ ἐκκλησίας. Ἔτσι οἱ πιστοί μένουν ἀλεπούργητοι, οἱ νεκροί μας θάβονται χωρίς ἱερέα, κι ὅσοι θέλουν νά βαπτίσουν παιδιά τά παίρνουν καί πηγαίνουν σέ ἄλλες ἐπαρχίες. Ἄρκετοί ἀπό μᾶς λοιπόν ταξιδεύουμε σέ διάφορα προσκυνήματα τῆς πατρίδος μας καί παρακαλοῦμε τόν Κύριο νά μᾶς σπλαχνισθῆ. Τό ἴδιο κάνουμε τώρα ἡ σύζυγός μου κι ἐγώ. Ἀφήσαμε στό σπίτι τά τρία μεγαλύτερα παιδιά μας, πήραμε μαζί μας τά τρία πιό μικρά καί ζητοῦμε ἀπό τόν Κύριο Ἰησοῦ Χριστό νά εὐδοκήσῃ ν' ἀνοίξῃ κάποια ἀπό τίς ἐκκλησίες μας. Ἡ τελευταία πού παρέμεινε ἀνοιχτή, ἔκλεισε στά χρόνια τῶν διωγμῶν τοῦ Χρουνστώφ.

Γιά τήν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, σέ παρακαλοῦμε, ὅταν βρεθῆς στό Ἅγιον Ὄρος, προσευχήσου στή Μητέρα τοῦ Θεοῦ καί παρακάλεσέ την νά μεσιτέψῃ στόν Κύριο γιά ν' ἀνοίξῃ μιὰ ἀπ' τίς ἐκκλησίες μας.

Καί τά δάκρυα ἔτρεχαν, ἔτρεχαν ἀσταμάτητα ἀπό τά μάτια αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων.

Ἀπό τήν προφορά τους φαινόταν ὅτι ἦσαν Οὐκρανοί. Ρώτησα καί μοῦ τό ἐπιβεβαίωσαν. Ζήτησα νά μάθω τό ὄνομα τῆς πόλης των, καί ἄνδρας καί γυναίκα μ' ἓνα στόμα μοῦ εἶπαν: «Γνωρίζει ἡ Μητέρα τοῦ Θεοῦ τό ὄνομα τῆς πόλης μας. Μή μᾶς ξεχάσης, ἀδελφέ μας, ὅταν βρεθῆς στό Ἅγιον Ὄρος».

Ἅγιοι πατέρες τοῦ Ὄρους, δεηθῆτε κι ἐσεῖς στήν Ὑπεραγία Θεοτόκο νά μεσιτεύσῃ πρὸς τόν Κύριο γιά νά εὐδοκήσῃ ν' ἀνοίξουν οἱ ἐκκλησίες σ' αὐτή τήν πόλη τῆς Οὐκρανίας.

Ἱερεῖς τοῦ Ἁγίου Ὄρους, σέ κάποια ἀπό τίς Λειτουργίες σας, τήν ὥρα πού ἡ ἀγάπη σας δέεται γιά πονεμένους καί κατατρεγμένους, μνημονέψτε καί τούτη τήν ὀρθόδοξη οἰκογένεια τῆς Ρωσσίας. Τά ὀνόματά τους εἶναι: Βίκτωρ, Ὀλγα,

Σβιατοσλάβ, Βλαδίμηρος, Σέργιος, Μαρία, Δημήτριος, Άννα.

Δεσθίτε γιά τόν όρθόδοξο λαό τής Ρωσσίας. Δροσιά θά γίνουν τά λόγια τής προσευχής σας.

Χρειάζεται τάχα έγώ νά πώ πόσο περιμένει τούτη τή δροσιά ό άδελφός μας;

Τί δέν θά ήθελα νά δώ και ν' άκούσω στή Ρωσσία

Εύτυχής θά ήμουνα άν δέν συναντούσα ένα γκρούπ τουριστών. Ήταν στό σπήλαιο του άγίου Άντωνίου στό Κίεβο. Τήν ώρα πού γινόταν προσκύνημα σέ άγια λείψανα, άσχημονούσαν και έκαναν βλάσφημα σχόλια.

Ή άπαράδεκτη στάση και συμπεριφορά τους έκαμε ρώσσους προσκυνητάς νά δυσανασχετήσουν. Ό συνοδός μας, πρωθιερέας π. Β, μέ ρώτησε άν αντίληφθηκα ποιās έθνικότητος είναι οι τουρίστες. Άλλαξα κουβέντα κι αυτός κατάλαβε και δέν επέμεινε στήν έρώτηση. . .

Και τί νά του έλεγα; Ότι οι τουρίστες εκείνοι προέρχονταν από μιά χώρα, όπου οι έκκλησίες είναι παντάνοιχτες και όπου οι ιερείς δέν θάβονται ζωντανοί; Νά του άπεκάλυπτα πώς οι τουρίστες εκείνοι ήσαν Έλληνες;

Δέν είχα τό κουράγιο.

Δημ. Κ.

Μητροπολίτης Σταυρουπόλεως Μάξιμος

Ἡ εἶδησις τῆς μεταστάσεως τοῦ μακαριστοῦ Μητροπολίτου Σταυρουπόλεως Μαξίμου, Σχολάρχου τῆς κατὰ Χάλκην Θεολογικῆς Σχολῆς, ἐλύπησε βαθύτατα ὅσους Ἀγιορείτας τὸν εἶχαν γνωρίσει ὑπὸ τὴν ιδιότητά του ὡς Προέδρου τῶν ἀποστολῶν τῶν Πατριαρχικῶν Ἐξαρχιῶν στό Ἅγιον Ὅρος.

Ὁ μεταστάς διεκρίνετο γιὰ τὴν ἀγάπη του πρὸς τὸ Ἅγιον Ὅρος καὶ τὸν μοναχισμό. Ἡ στάσις του ἀπέναντι τῶν Ἀγιορειτῶν ἦταν πάντα πατρικὴ καὶ διακριτικὴ. Συντελέσεν σημαντικὰ στὴν σύσφιγξι τῶν δεσμῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους μὲ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο. Μὲ σύνεσι καὶ κατανόησι ἀντιμετώπιζε τὰ κρίσιμα ζητήματα τῆς Ἀθωνικῆς Πολιτείας.

Διεκρίνετο ὄχι μόνον γιὰ τὴν θεολογικὴ καὶ φιλοσοφικὴ του κατάρτισι, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν βαθεῖα του πίστι, τὴν γνησια εὐλάβεια, τὴν φιλανθρωπία καὶ τὴν πνευματικὴ του ἀρ-

χοντιά. Ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, πού παρέλαβε ἀπό τοὺς εὐσεβεῖς γονεῖς του, τὸν συνώδευε καθ' ὅλη τὴν ζωὴ του.

Ἡ Ἱερά Μονή μας εἶναι ἰδιαιτέρως εὐγνώμων στὸν μακαριστὸ Ἱεράρχη, γιατί εὐτύχησε νὰ ἀπολαύσῃ τῆς ἱεραρχικῆς του στοργῆς, πού ἐξεδηλώθη καὶ μέ τὴν ἐκ μέρους του τέλεσι χειροτονιῶν ἀδελφῶν Αὐτῆς.

Ὑπῆρξε ἀντάξιος τῶν παραδόσεων τῶν ἐκλεκτῶν Ἱεραρχῶν τῆς Ἀγίας μας Ἐκκλησίας καὶ τοῦ σεπτοῦ Οἰκουμενικοῦ μας Πατριαρχείου.

Τοῦ μακαριστοῦ Μητροπολίτου Σταυρουπόλεως κυροῦ Μαξίμου αἰωνία ἡ μνήμη.

ΜΟΝΑΧΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ

Ἀρχιμανδρίτης
Σπυρίδων
Νεοσκητιώτης

(10.4.1911 - 18.6.1990)

Τὴν Κυριακὴ 18 Ἰ-
ουνίου (1 Ἰουλίου ν. ἡ.)
ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ καὶ
μετέστη πρὸς τὰς αἰωνί-
ους μονὰς ὁ Ἀρχιμαν-
δρίτης Σπυρίδων Νεο-

σκητιώτης (κατὰ κόσμον Ἡλίας Ξένος), ὕστερα ἀπὸ 10μηνη
πάλη μετὰ τὴν διὰ μὲν ἄλλους «ἐπάρατον», ἀλλὰ «εὐλογη-
μένην» κατ' ἄλλους μακροχρόνια ἀσθένεια τοῦ καρκίνου, σὲ
ἡλικία 80 ἐτῶν.

Ἐργατικὸς καὶ δυναμικὸς σὲ ὅλη τὴν ἐπίγεια πορεία του,
ἄφησε ἰχνη τῆς διαβάσεώς του ἀπὸ ὅπου κι ἂν πέρασε, πότε
συμβουλευόντας, πότε διορθώνοντας τὸν ἄλλον ἄλλοτε μετὸν

καλό τόν τρόπο καί ἄλλοτε μέ τίς φωνές, «γιά νά τό καταλάβουν καί νά μάθουν ποιό εἶναι τό σωστό».

Γεννήθηκε στό Πέρκο τῆς Ναυπακτίας καί κατήγετο ἀπό πολύτεκνη οἰκογένεια μέ 14 παιδιά. Πολύ νωρίς κατέβηκε στό Ἄγρινιο φροντίζοντας γιά ὅλη τήν οἰκογένεια. Στήν ἀκμή τῆς ἡλικίας του τόν βρίσκει ὁ Ἑλληνοϊταλικός πόλεμος καί ὅλα τά μετέπειτα γεγονότα.

Μετά τόν πόλεμο ἔμεινε στό Ἄγρινιο, ὅπου τό 1945 ἐφθασε ὁ ἱεροκῆρυξ ἀρχιμ. Βενέδικτος Πετράκης.

Τότε ἀρχισε μία νέα περίοδος μέ δυναμική τήν παρουσία τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, ὄχι μόνο στό Ἄγρινιο ἀλλά καί σέ ὅλη τήν γύρω περιοχή.

Πρῶτος στόχος ἦταν τά παιδιά. Ἰδίως τά ἐργαζόμενα. Ἀρχίζουν μαζί μέ τόν π. Βενέδικτο καί ἓνα ἄλλο ἐπιτελεῖο τό κατηχητικό, κηρυκτικό καί φιλανθρωπικό ἔργο.

Ὁ Ναός τῶν ἁγ. Ἀναργύρων δέν ὑπῆρχε τότε. Δέν ἦταν παρά μία ἀποθήκη καπνοῦ. Μέ τήν σκληρή ἐργασία τοῦ Γέροντα καί πολλῶν ἄλλων —ιδιαιτέρως τοῦ κ. Στύλιου— ἡ ἀποθήκη αὐτή μετατρέπεται σέ ναό τῶν ἁγ. Ἀναργύρων, οἱ ὁποῖοι ἦσαν καί οἱ προστάται τῶν φιλανθρωπικῶν ἰδρυμάτων.

Δίπλα στήν Ἐκκλησία τῶν ἁγ. Ἀναργύρων γίνεται νοσοκομεῖο, ὅπου πλῆθος ἀνταρτοπλήκτων βρίσκουν ἀνακούφιση ἀπό τίς ταλαιπωρίες. Ἀκόμη ὑπάρχει στό Ἄγρινιο τό προσωπικό, μέ τό ὁποῖο συνεργαζόταν γιά τήν τακτοποίηση τέτοιων προβλημάτων.

Παράλληλα μέ τό Νοσοκομεῖο ἔγινε καί τό Ὀρφανοτροφεῖο «ΑΓ. ΙΩΣΗΦ», ὅπου ἔμεναν παιδιά ἀπό τόν πόλεμο καί γιά νά καλυφθοῦν τά δεινά τοῦ ἐμφυλίου πολέμου.

Τό ἀποτέλεσμα τῆς ἐργασίας δέν ἀργησε νά φανῆ. Πλήθος νέων ἀρχισε νά στρέφεται πρὸς τήν Ἐκκλησία. Πολλοί ἐσπούδασαν θεολογία. Ἐργαζόμενοι εὗρισκαν κοντά του πνευματική δύναμη. Κατατρεγμένοι ἀπό τήν κοινωνία —καί ἄθεοι ἀκόμη— εὗρισκαν καταφύγιο στό Γηροκομεῖο, πού χτί-

σθηκε αργότερα. Ὑποψήφιοι ἱερεῖς εὗρισκαν ἕνα καλὸ πνευματικὸ ὁδηγό. Ὀνομαστὲς οἰκογένειες εὗρισκαν ἕνα ἄριστο δάσκαλο γιὰ τίς πνευματικὲς τοὺς ἀνησυχίες.

Ἰδιαιτέρη ἦταν ἡ ἀγάπη του γιὰ τοὺς νέους καὶ τὰ παιδιά.

Ὅλη ὁμως αὐτὴ ἡ ἐργασία δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ ἀρέσῃ στὸν διάβολο.

—Κάποτε, μᾶς ἔλεγε, ἕνας γιατρός πού βασιζότανε μόνο στὰ χρήματα, ὅταν συναντηθήκαμε, εἶπε: Αὐτοὶ πού δὲν ἀπέκτησαν χρήματα καὶ περιουσίες στὴ ζωὴ τους εἶναι ἀποτυχημένοι. Δὲν ἄργησα νὰ τοῦ δώσω τὴν ἀπάντηση. Ναί, τοῦ εἶπα, ἐσύ ὅταν πεθάνῃς, θὰ σέ πάρουν, θὰ σέ γυρίσουν μπροστά ἀπὸ τὰ σπίτια καὶ θὰ λένε· καὶ αὐτὸ ἦταν τοῦ μακαρίτη! Δὲν μπόρεσε νὰ ἀντιμιλήσῃ ὁ γιατρός.

Κατηγόρησαν κάποτε τὸν π. Βενέδικτο. Θέλοντας ὁ Γέροντας νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἀθωότητα τοῦ ἀειμνήστου, παρουσιάστηκε στὴ πλατεία τοῦ Ἄγρινιου καὶ εἶπε σὲ μερικοὺς ἀπὸ τοὺς κατηγόρους:

—Μέ γνωρίζετε καλὰ ἢ ὄχι; Κάνω γιὰ γαμπρός; Ἔ! λοιπόν, ἂν εἶναι ὅπως τὰ λέτε, φέρτε αὐτὴ τὴν κοπέλλα ἐδῶ τώρα νὰ τὴν στεφανωθῶ.

Ποίος μποροῦσε νὰ ἀπαντήσῃ;

Ἡ ἀγάπη του γιὰ τὴν μελέτη τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ ἦταν ὑποδειγματικὴ. Διάβαζε πολὺ τὴν Ἄγ. Γραφή. Αὐτὴ, ἔλεγε, λύνει ὅλα τὰ προβλήματα τοῦ ἀνθρώπου. Μέσα στοῦ δωμάτιό του βρήκαμε ἕνα τυπικὸ θεματολόγιο τῆς Ἄγ. Γραφῆς, πρωτότυπο κάπως. Παραθέτουμε μερικὰ δείγματα:

Ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπο: Γεν. ιγ' 15, ιη' 17, κ' 6, Ἰώβ ζ' 17, Ἱερ. λη' 3.

Ἀγάπη ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεό: Δευτερ. στ' 5, Ἦσ. κστ' 8-9, Φιλ. α' 9, Ἰουδ. 21.

Ἀγγέλων ἀριθμὸς καὶ χαρακτήρ: Δ' Βασ. ιδ' 20, Β' Πέτρ. β' 11.

Ἀγιότης τῶν πιστῶν: Ἐφεσ. α' 4. κ.λ.π.

Μελετώντας έτσι την Άγ. Γραφή είχε πρόχειρη την απάντησι για κάθε θέμα.

Άργότερα, με την προτροπή του π. Βενεδίκτου, τό σπίτι του γίνεται οικοτροφείο απόρων μαθητών (1953-1966). Στα χρόνια αυτά, από τό μικρό αυτό οικοτροφείο προσεφέρθησαν στην κοινωνία πάνω από 50 στελέχη, από τά όποια: 15 ιερείς, 1 καθηγητής πανεπιστημίου, 1 εισαγγελέας, δάσκαλοι, δικαστικοί υπάλληλοι, δικηγόροι, θεολόγοι, όλοι υποδειγματικοί στην εργασία τους.

Ή φροντίδα του δέν περιοριζότανε μόνο την περίοδο πού τά παιδιά έμεναν στό οικοτροφείο. Συνεχίζετο και για τίς ανώτερες σπουδές.

Άς δοϋμε όμως καλύτερα την φροντίδα του αυτή μέσα από τά γραπτά ώρισμένων παιδιών πού διατήρησαν την άλληλογραφία με τον Γέροντα φεύγοντας από τό οικοτροφείο, διότι για πολλούς ήταν και πνευματικός όδηγός και πατέρας.

«Θεσσαλονίκη 27.1.1966

. . . έφ' όσον αγωνίζομαι και προσπαθώ να καλλιεργήσω τον έαυτό μου, δέν θα σάς ξεχάσω ποτέ. . .

Μου γράφετε ακόμη για πουκάμισα και παπούτσια, και άντελήφθηκα ότι ή αγάπη σας, ή όποία έμένα τόσο πολύ με περιέβαλε, έπεκτείνεται και φθάνει μέχρι τή Θεσσαλονίκη. Τό νούμερο του υποκαμίσου μου είναι 39, και άν σάς βρίσκεται κανένα δεύτερο ζευγάρι παπούτσια, είναι 42.

Μετά σεβασμού

Γ. Β.»

Για τούς περισσότερους ήταν ό στοργικός πατέρας και ή προσωποποίηση τής άρετῆς.

«Έν Καραϊσκάκη τῆ 19.7. '61

. . . Έκείνο τό όποιον με ήλέκτριζε κυριολεκτικά, σεβαστέ κ. Ήλία, ήτο τό άγιον κατ' έξοχήν παράδειγμά σας, στό όποιον αγωνιζόμουνα και αγωνίζομαι συνεχώς να σάς μιμηθώ. Να σάς είπω την καθαράν άλήθειαν, σεβαστέ μοι κ.

Ἡλία: ὁ, τι κι ἂν ἔκανα, ὁ, τι κι ἂν ἐσχεδίαζα νά πράξω, ἔλεγα τὰ ἐξῆς: Κάνει ἔτσι ὁ κ. Ἡλίας; Τόν ἔχω δεῖ νά πράττει αὐτό, εἶναι ἔτσι ὁ κ. Ἡλίας, σκέπτεται ἔτσι. . . κ.λ.π. Πάντοτε προσπαθοῦσα νά σᾶς μιμηθῶ.

Μετά σεβασμοῦ
τὴν δεξιάν σας ἀσπάζομαι
τό πνευματικόν Σας τέκνον
Σ. Π.»

Καί ἀκόμη ἓνα ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς:

«Ἐν Μεγάλῳ Πεύκῳ τῇ 19.1. '60

Ἄξιοσέβαστε εὐεργέτα μου κ. Ἡλία, σᾶς χαιρετῶ.

. . . ἡ λήψις κάθε ἐπιστολῆς σας μοῦ δίδει τὴν δυνατότητα νά ἐπαναφέρω ἐντονώτερον τίς τόσο σοφές καί ἔμπειρες συμβουλές σας στό νοῦ μου καί νά ἀπαλλάσω τὴν διάνοιάν μου ἀπό τυχόν προσβολές καί ἐπιθέσεις τοῦ ἐχθροῦ. . . Ὅταν ἐξήτησεν ὁ Διοικητής τῆς Σχολῆς τὰ ὀνόματα τῶν πατεράδων ἑνός ἐκάστου ἐξ ἡμῶν, διὰ νά σταλοῦν ἐκ τῆς Σχολῆς κάρτες ἐπὶ τῷ νέῳ ἔτει, ἐγὼ ἔδωσα τό ὄνομά σας καί μοῦ εἶπε κάποιος: «Αὐτός εἶναι ὁ πατέρας σου; ἐσύ στά χαρτιά γράφεις ὅτι εἶσαι ὀρφανός». Ἀναγκάστηκα νά ὁμολογήσω ὅτι ὄντως μέσα στά 6 ἔτη τῆς πλησίον σας παραμονῆς μου σᾶς ἀντίκρυσσα ὡς πατέρα, πού πότε ἐπιπλήττει καί πότε ἐπαινεῖ ἀποβλέπων εἰς τόν ἀνώτερον σκοπόν, τῆς μεγαλυτέρας μετά τοῦ Κυρίου συνδέσεως. . .

Μετά σεβασμοῦ
τό πνευματικόν σας τέκνον
Κ. Β.»

Στενώτατες σχέσεις εἶχε μέ τόν ἀείμνηστο Μητροπολίτη Ἐδέσσης Καλλίνικο. Ὅταν εἶχε τό οἰκοτροφεῖο ὁ Γέροντας, ὁ Καλλίνικος ὑπηρετοῦσε ὡς πρωτοσύγκελλος στή Μητρόπολι Μεσολογγίου.

Τόν ἐπισκέφθηκε μιὰ μέρα στό οἰκοτροφεῖο τὴν ὥρα τοῦ φαγητοῦ καί τοῦ εἶπε:

—Ἄν γίνω Δεσπότης, ποιόν θά μοῦ δώσης γιά πρωτοσύγκελλο;

—Τοῦτον, εἶπε ὁ Γέροντας, τόν Γ. Β.

Ἵταν ἐκεῖνος ἐγίνε Μητροπολίτης, τόν πῆρε καί τόν πῆγε.

Δέν ἔλλειψαν βέβαια καί οἱ συνηθισμένες περιπτώσεις πικρίας ἀπό τοὺς εὐεργετηθέντας.

—Ἔπαθαν τό ἀνθρώπινο, ἔλεγε.

Σφοδρός ἐπιτιμητὴς τῆς ἀχαριστίας, δέν δίσταζε νά προσβάλλη δημόσια γιά νά συνετίση.

* * *

Ἵστερα ἀπὸ προσφορά ἐργασίας 40 ἐτῶν, ἀναγκάστηκε νά ἐγκαταλείψῃ τό Ἄγρινιο καί νά ἔλθῃ στό Ἵγιον Ὅρος, «ἀφοῦ μέσα στό ἔργο, ὅπως ἔλεγε, μπῆκε τό σαράκι τοῦ φθόνου».

Ἡ ἀποχώρησις του ἀπὸ τό Ἄγρινιο ἐσήμανε συναγερομὸ γιά ἐχθροὺς καί φίλους. Πολλοὶ ἔπαθον γιά νά τοῦ ζητήσουν συγγνώμη, ἄλλοι ἔχασαν τὴν προστασία του καί ἄλλοι ἐπέμεναν νά ἐπιστρέψῃ γιά νά συνεχίση τὴν προσφορά του στὴν κοινωμία. Ἀρχιερεῖς ζητοῦσαν τὴν συνεργασία του, ζητώντας νά μοιράσῃ τὸν χρόνο τῆς παραμονῆς του μέ τό Ἵγιον Ὅρος καί μέ τὴν προσφορά του στὴ Μητρόπολιν του. Ἡ ἀπόφασίς του ἦταν ὅμως ἀμετάκλητη.

Τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιον τῶν Φιλανθρωπικῶν Ἰδρυμάτων Ἄγρινίου συνῆλθε ἐκτάκτως καί τὸν ἀνεκήρυξε «Μέγαν εὐεργέτην καί ἰσόβιον ἐπίτιμον μέλος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἄγρινίου καί τῶν φιλανθρωπικῶν Ἰδρυμάτων αὐτῆς, διὰ τὰς προσφερθείσας ὑπ' αὐτοῦ ἐξαιρετικὰς ὑπηρεσίας, τὸ ἀπόλυτον ἐνδιαφέρον, τὰς πολλαπλὰς εὐεργεσίας καί τὴν ἀνεκτίμητον καί ὑψίστης σημασίας συμβολὴν του ὑπὲρ τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἄγρινίου. . .» (15 Σεπτεμβρίου 1966)

Ἄλλὰ «τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεόν τὰ πάντα συνεργεῖ εἰς ἀγαθόν».

—Γιά πολύ καιρό στόν ύπνο μου, μᾶς ἔλεγε, ἐβλεπα τὴ Νέα Σκῆτη μὲ ἓνα δυνατὸ φῶς ἀπὸ πάνω της. Εἶπα· ἐδῶ θὰ μείνω. Ἄλλὰ κι ἐδῶ πού ἦρθα, οἱ πατέρες μὲ δέχθηκαν μὲ πολλή ἀγάπη καὶ σεβασμό. Ἐκεῖνο πού μοῦ στοίχισε, ὅταν ἐφυγα ἀπὸ τὸ Ἄγρινιο, ἦταν τὸ γεγονός ὅτι τὰ παιδιά πού εἶχα στό οἰκοτροφεῖο, ὅταν ἀνοιξαν τὰ σχολεῖα, πῆγαν στό σπίτι καὶ ὅταν ἔμαθαν ὅτι ἐφυγα γιὰ τὸ Ἅγιον Ὅρος ἀρχισαν νὰ κλαῖνε.

Νέοι ἀγῶνες γιὰ τὸν Γέροντα.

Ἔως ὅταν τὸν ρωτούσανε· Γέροντα πότε γίνετε μοναχός; ἀπαντοῦσε:

—Ἀπὸ τότε πού μὲ γέννησε ἡ μάνα μου, παιδί μου, ἐγὼ μοναχός εἶμαι.

Ἄλλοτε πάλι ἔλεγε:

—Ἔως ὅταν ἦρθα ἐδῶ μὲ πολέμησε πολὺ ὁ διάβολος καὶ εἶπα· Ἐδῶ στήν ψάθα θὰ πεθάνω γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ. Αὐτό πρέπει νὰ λήη κάθε ἓνας πού ἐρχεται νὰ γίνῃ μοναχός. Ἄλλο ἂν ὁ Θεός δέν μᾶς ἀφήνῃ, ἀλλὰ φροντίζει γιὰ μᾶς μὲ κάθε τρόπο.

Ἡ φιλοξενία ἐδῶ ἦταν ἀβραμιαία. Ὑπερβολικὴ στὰ πρῶτα χρόνια. Φοιτηταί, γιατροί, δικηγόροι, ἱερεῖς καὶ ἀρχιερεῖς, πολιτικοὶ καὶ ἐργάτες, δέν ἔλλειπαν ἀπὸ τὸ σπίτι.

Ἡ φροντίδα του γιὰ τοὺς νέους ἦταν ἰδιαιτέρη.

—Καλῶς τὰ καλόπαιδα, ἔλεγε. Ἀπὸ πού ἐρχεσθε παλ-
ληκάρια;

Ἡ πρώτη φροντίδα κατόπιν ἦταν ἂν ἔχουν φάει. Καὶ αὐτό πάντοτε μᾶς ἔλεγε:

—Μπορεῖ νὰ ντρέπεται ὁ ἄλλος νὰ σᾶς πῆ ὅτι πεινάει. Ρωτήστε τον ἂν ἔχη φάει, διότι ἐδῶ δέν ὑπάρχουν ἐστιατόρια. Ἄν δέν θέλῃς νὰ τὸν βάλῃς στό σπίτι σου, βάλε του ἓνα πιάτο φαγητό ἔξω στήν αὐλή καὶ ἀφησέ τον νὰ πάῃ στό καλό.

Στίς 10 Νοεμβρίου 1969, στό Κυριακὸ τῆς Νέας Σκῆτης, χειροτονεῖται πρεσβύτερος ἀπὸ τὸν τότε Μητροπολίτη Ἐδέσσης κ. Καλλίνικο καὶ τὴν ἴδια ἡμέρα χειροθετεῖται καὶ Πνευ-

ματικός. Στις 8 Ίουλίου 1975 τοῦ δίδεται καί τό ὄφρϊκιον τοῦ Ἀρχιμανδρίτου.

Καί πάλι τό φῶς «ἐτέθη ἐπί τήν λυχνίαν». Πολλές ψυχές (μοναχοί, κληρικοί καί λαϊκοί) ἔρχονται καί ἀναπαύονται κάτω ἀπό τό πετραχῆλι του. Ἡ πρακτική του, ἡ οἰκογενειακή καί κοινωνική του πείρα, μέ τήν ὀξύτητα τοῦ νοῦ, τοῦ δίνουν τήν δυνατότητα νά δίνη στόν καθένα τό κατάλληλο φάρμακο.

Στούς κοινοβιάτες μοναχοῦς ἔλεγε:

—Ναί, δίκηο ἔχεις, ἀλλά θά κάνης ὑπομονή γιά νά σωθῆς. Τό κοινόβιο θέλει μεγάλη ὑπομονή.

Στούς ἀσκητάς συνιστοῦσε αὐστηρή ὑπακοή στόν Γέροντα.

—Δέν χρειάζεται ὁ ὑποτακτικός νά ξέρη πολλά πράγματα. Δύο φράσεις νά ξέρη· εὐλόγησον, νᾶναι εὐλογημένο. Ἄν μάθῃ αὐτά, δέν χρειάζεται τίποτε ἄλλο. Βρίσκεται ἤδη στόν Παράδεισο.

Πολλές φορές ἔλεγε:

—Μάθε, παιδί μου, νά λές δέν ξέρω, ὁ Γέροντας ξέρει. Ρίξε τό βάρος στόν Γέροντα καί μή σέ νοιάζει γιά παρά πέρα.

Στούς ἱερεῖς συνιστοῦσε νά ἔχουν μεγάλη προσοχή σέ δύο πράγματα στήν θ. Λειτουργία· στή συστολή καί στή κατάλυσι. Ἦθελε τόν κληρικό δραστήριο καί ἱκανό νά ἀντιμετωπίσῃ τίς σύγχρονες κοινωνικές ἀνάγκες.

Στούς ἐγγάμους συνιστοῦσε νά σηκῶνῃ ὁ ἕνας τά βάρη τοῦ ἄλλου.

—Τί θά πῆ σύζυγος; ἔλεγε. Στό χωριό μου ὑπῆρχαν τά ζῶα γιά τό ὄργωμα τοῦ χωραφιοῦ. Ἐμπαιναν τά ζῶα δίπλα δίπλα στό ζυγό. Πότε πήγαινε λίγο μπροστά τό ἕνα, πότε τό ἄλλο. Αὐτό συμβαίνει καί στό γάμο. Πότε θά πηγαίνη μπροστά ὁ ἄνδρας, πότε ἡ γυναίκα. Ὁ ἕνας θά σηκῶνῃ τά βάρη τοῦ ἄλλου. Νά συννεοῆστε γιά ὁ, τι κάνετε.

Δέν δυσκολεῦτηκε νά πῆ σέ κάποιον κληρικό: «Θά πᾶς στό σπίτι σου, θά φωνάξῃς τήν παπαδιά σου· θά βγάλῃς τό

καλλυμαύχι σου, θά τῆς βάλῃς μετάνοια καί θά τῆς φιλήσῃς καί τό χέρι. Ἐσύ φταῖς πού σέ ἄφησε καί ἔφυγε. . . »

Ὅταν ἔρχονταν ἔγγαμοι καί ἀπέφρευγαν τήν τεκνογονία, τούς ἔλεγε:

—Μή κάθεστε ἔτσι. Ἡ μάνα μου ἔκανε 14 παιδιά. Ἐνας μπάρμπας μου εἶχε 25. Ἐσᾶς, ἔλεγε σέ ἄλλους, θά σᾶς κρίνη μεθαύριο μία γυναίκα φτωχή ἀπό τό χωριό μου, ὅπου δέν φυτρώνει οὔτε ρίγανη. Ὅταν πάντρευε τήν κόρη της, ἦταν σέ ἐνδιαφέρουσα, τό ἄλλο τό εἶχε στήν ἀγκαλιά καί τό ἄλλο μπλεκότανε στά ποδάρια της. Ἐξαιροῦνται τά μεγαλύτερα ἀπ' αὐτά.

Τά ἴδια ἔλεγε καί στούς κληρικούς. Τούς διηγόταν γιά τό θέμα τῆς ἐγκρατείας:

—Ὁ παπᾶς ἀπό τό χωριό μου, ὅταν ἔρχότανε Κυριακή τῆς Τυρινῆς, καλοῦσε ὅλα του τά παιδιά καί τίς νύφες, τρώγανε ὅλοι μαζί, καί ἀφοῦ ἔβαζαν μετάνοια καί ὅλοι φιλοῦσαν τό χέρι τοῦ παπᾶ, τούς ἔλεγε: «Ἄντε καλό Πάσχα, καί καλή ἀντάμωσι παπαδιά». Τήν ἄλλη μέρα τό πρωί ὁ παπᾶς ἔφρευγε ἀπό τό σπίτι καί ἔμενε σέ μιὰ καλύβα στό χωράφι. Ἡ παπαδιά τόν ἐβλεπε μόνο τήν Κυριακή στήν Ἐκκλησία. Αὐτό συνέβαινε ὅλη τή Μ. Σαρακοστή καί τή Μ. Ἑβδομάδα. Μόνο μετά τό «Χριστός Ἀνέστη» συγκεντρώνονταν ὅλοι στό σπίτι. Αὐτός ὁ ἀγράμματος παπᾶς θά κρίνη μεθαύριο ἐσᾶς τούς γραμματισμένους.

Πολλές φορές ἔρχονταν νέοι. Ὅταν ἐβλεπε κάποιον ἀτακτοποίητο τοῦ ἔλεγε:

—Γιατί πουλᾶς μέρα καί ἀγοράζεις νύχτα; «Ὁ μέλλεις ποιῆσαι ποιησον τάχιον». Μεθαύριο τά παιδιά πού θά κάνης θά μείνουν ὄρφανά. Αὐτά θέλουν παιχνίδι. Τώρα πού εἶσαι νέος μπορεῖς νά παίξεις μαζί τους. Ὑστερα θά εἶναι ἀργά.

Τήν ἐξῆς συμβουλή ἔδινε γιά τόν γάμο:

—Μή ζητᾶτε τό τέλειο. Αὐτό πουθενά δέν θά τό βρῆτε. Ὁ νόμος τῆς σχετικότητας νά ἐπικρατῇ. Νά ἐξετάξετε πρῶτα τό γενεαλογικό δένδρο τῆς κοπέλλας. Νά ρωτήσετε ἀπό τί πέ-

θανε ὁ παπποῦς της — ἂν δέν ζῆ—, μήπως ἔχουν κάποια κληρονομική ἀρρώστεια. Τὴν ἐμφάνισι μὴ τὴν προσέχετε πολὺ. Γιατὶ σήμερα πᾶνε στὰ κομμωτήρια καὶ ὄλες οἱ γυναῖκες εἶναι ὁμορφες. Καὶ ὁ, τι ἔχετε, θὰ τῆς τὰ πῆτε ἀπὸ τὸ πρῶτο Σάββατο. Νὰ σέβεται τοὺς γονεῖς σας, νὰ προσέχη τὰ παιδιὰ πού θὰ σᾶς δώσῃ ὁ Θεός. Καὶ νὰ μὴ διστάσετε νὰ τῆς κόψετε τὸν βῆχα ἀπὸ τὴν ἀρχή, καὶ νὰ τὴν στείλετε — γιὰ λίγο—, ἂν χρειασθῆ νὰ τὴν διορθώσετε, καὶ στό σπῆτι της. Καὶ νὰ μυρίζη καὶ λίγο λιβάνι.

Τύχαινε νᾶναι παρέα πολλές φορές. Κάποιος θᾶλεγε:

—Γέροντα, ἂν κάποιος θέλῃ νὰ γίνῃ μοναχός;

—Ἄ, ἔλεγε, ἐδῶ ἀλλάζουν τὰ πράγματα. Ὁ Μοναχισμός εἶναι πολὺ ἀνώτερος ἀπὸ τὸν γάμο, ἀλλὰ ἐγὼ σᾶς δείχνω τὸν εὐκόλο τρόπο ζωῆς. Γιὰ τὸν Μοναχισμό ἰσχύουν ἄλλοι νόμοι. Ἔνα μόνο νὰ ξέρετε: Ὁ μοναχός εἶναι μία λαμπάδα πού καίει, φωτίζει γύρω της καὶ λυώνει.

Δέν μᾶς παίρνει ὁμως ὁ χῶρος τοῦ περιοδικοῦ γιὰ περισσότερα.

Τελευταία στὴν Ἀθήνα ἕνας ἀνηψιός του ἱερέας μᾶς διηγήθηκε:

—Βαδίζαμε μὲ τὸν Γέροντα στό Μοναστηράκι. Ἐνῶ περνούσαμε ἀπὸ ἕνα μαγαζί, μᾶς πλησιάζει ἕνας κύριος καὶ μᾶς λέει: «ἔλατε, πατέρες, περᾶστε μέσα». Κατόπιν ἀπευθύνθηκε στὸν Γέροντα: «Πᾶρε ἐσύ τὸ πετραχήλι σου καὶ ἔλα νὰ τὰ ποῦμε». Ὑστερα ἀπὸ καιρὸ πέρασα ξανά ἀπὸ ἐκεῖ. Μὲ φωνάζει ὁ καταστηματάρχης καὶ μοῦ λέει: «Ἐκεῖνος ὁ Γέροντας πού μ' ἐξομολόγησε τί γίνεται; Μ' ἔκαψε, ἀλλὰ μ' ἔσωσε. Ἄφου τοῦ ἐξομολογήθηκα μοῦ εἶπε: Γιὰ νὰ συγχωρεθῆς θὰ παντρέψης τρία ὀρφανὰ κορίτσια. Βοήθησα μερικά ἀνήψια, εἶπα. Ὅχι, μοῦ λέει, αὐτὸ δέν πιάνεται. Αὐτὸ πού σοῦ λέω θὰ κάνῃς. Πάντρεψα τὰ δύο, θὰ παντρέψω καὶ τὸ τρίτο. Ἀλλὰ, δόξα τῷ Θεῷ, τώρα ζῶ σάν ἄνθρωπος». Πάντρεψε καὶ τὸ τρίτο καὶ σέ λίγες μέρες πέθανε.

Ἐκεῖνο πού τόνιζε συνέχεια ἦταν ἡ ταπείνωσις:

—Ούτε οί μετάνοιες θά σᾶς σώσουν, οὔτε οί νηστείεις, οὔτε οί ἀγρυπνίεις, ἂν δέν ἔχετε ταπεινώσι. Ὁ διάβολος ποτέ δέν τρώει, οὔτε κοιμᾶται, ἀλλά δέν μπορεῖ νά σωθῆ, γιατί δέν ἔχει ταπεινώσι. Ὁ, τι κι ἂν σᾶς συμβῆ, μὴν ἀπομακρύνεσθε ἀπό τούς συναμαρτωλοὺς πατέρας.

Ἐνα χρόνο πρὶν κοιμηθῆ μᾶς εἶχε καλέσει καί μᾶς εἶχε πεῖ τί νά κάνουμε. Ὁ ἄνθρωπος, τόνιζε, πρέπει νάχη τακτοποιήσει τὰ πράγματά του πολὺ νωρίτερα. Νά μὴ περιμένη τὴν τελευταία στιγμή.

Θά πήγαινε στά λουτρά τῆς Ὑπάτης γιὰ τελευταία φορά, ἂν καί εἶχαν ἀρχίσει οἱ ἐνοχλήσεις καί εἶχε ἀδυνατίσει ἀρκετά. Κατεβαίνοντας γιὰ τὴ Θεσσαλονικὴ πέρασαν ἀπὸ τὸν Γαλαρινὸ Χαλκιδικῆς, ὅπου ἔμενε ὁ δάσκαλος Α. Κ. μέ τὴν οἰκογένειά του. Ὑστερα ἀπὸ τὰ καθιερωμένα εἶπε στὴ σύζυγο τοῦ δασκάλου:

—Ἐλα δῶ ἐσύ παπαδιά, φέρε μου λίγο γιαούρτι!

Καί συνέχισε ἀπευθυνόμενος στὸν δάσκαλο:

—Αὐτὸ ἐδῶ τὸ τρώω γιὰ τὴν χειροτονία σου, διότι ὅταν θά χειροτονηθῆς ἐγὼ δέν θά ζῶ· θά σέ εὐλογῶ ἀπ' τὸν οὐρανό.

—Κοιτάξαμε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον, εἶπε ἡ σύζυγος. Μᾶς φαίνονταν πολὺ παράξενα τὰ λόγια τοῦ Γέροντα. Περιμέναμε τὴν ἐκβασὶ τῆς ὑποθέσεως.

Ἀποτέλεσμα: Κυριακὴ 1ῆ Ἰουλίου (ν. ἡ) ἐκοιμήθη ὁ Γέροντας καί Κυριακὴ 8ῆ Ἰουλίου ἐγινε ἡ χειροτονία τοῦ δασκάλου Α. Κ. εἰς Διάκονον.

Καί ἄλλα τέτοια γεγονότα ὑπάρχουν στὴ ζωὴ τοῦ Γέροντα. Ἐλπίζουμε κάποτε νά ἐλθουν στό φῶς.

Δεκαπέντε ἡμέρες πρὶν τὸ τέλος του τὸν ἐπισκέφθηκε ὁ Ἄρχιμ. Ἀμβρόσιος Τσατσάνης, μέ τὸν ὁποῖον συνεδέοντο ἀπὸ νεαρὴ ἡλικία. Τὸν περίμενε μέ ἀγωνία. Ὅταν ἦλθε, μᾶς εἶπε ἐπὶ λέξει:

—Ὁ π. Ἀμβρόσιος ἦλθε τελευταῖος, μᾶλλον πρό τελευταῖος, νά μέ χαιρετίση.

Τότε ἦλθε καὶ ὁ π. Ἀθανάσιος, ὁ Καθηγούμενος τοῦ Μεγ. Μετεώρου. Φεύγοντας εἶπε στὸν Γέροντα:

—Θά φύγω καὶ θά σοῦ φέρω τὸν Ἀπόστολο (δόκιμο μοναχό) νά τὸν εὐλογήσης.

Ἦλθαν τὸ Σάββατο τὸ ἀπόγευμα. Ὁ Ἀπόστολος ἦταν ὁ τελευταῖος πού χαιρέτησε τὸν Γέροντα, ἀπὸ ἐκείνους πού δέν εὐρίσκοντο κοντά του.

Ἦστερα ἀπὸ μερικές ὥρες δέν εὐρίσκετο ἀνάμεσά μας. Ἀφοῦ εἶχε τακτοποιηθῆ πνευματικῶς, ἐκοιμήθη ὅπως τὸ ζήτησε.

—Θά ἤθελα, ἔλεγε, νά μὴν ὑποφέρῃ ὁ ἄνθρωπος. Ὁ θάνατος νά εἶναι μία συνέχεια τοῦ ὕπνου του. Ὅπως κοιμᾶται, ἔτσι σιγά-σιγά νά σβύσῃ.

Δέν τοῦ στέρησε ὁ Θεός τὴν ἐπιθυμία. Ὅπως κοιμότανε, χωρὶς καμμιά ἀπότομη κίνησι, χωρὶς τὸν ἐπιθανάτιο ρόγχο ἢ κάτι ἄλλο, συνέχισε τὸν ὕπνο μεταβαίνοντας «ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν».

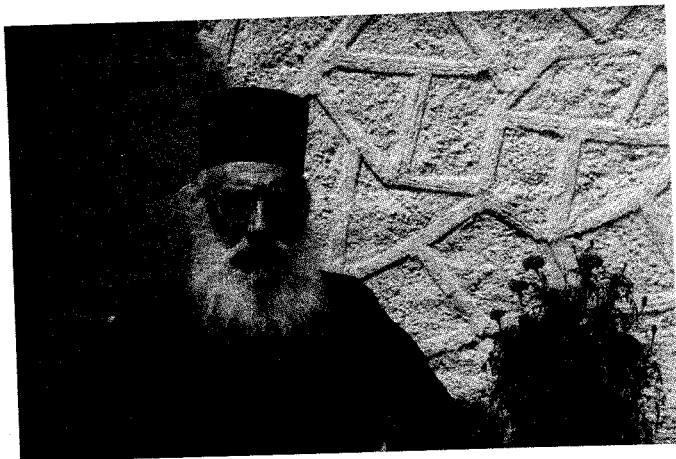
Ὅπως εἶπε κάποιος ἀπὸ τοὺς ὀμιλητάς: Τὴν 1ην Ἰουλίου, ἑορτὴ τῶν ἁγ. Ἀναργύρων· τὴν ὥρα πού ὁ Μητροπολίτης Παραμυθίας κ. Παῦλος ἔλεγε τὸ «Δι' εὐχῶν» στὸν πανηγυρίζοντα ναὸ τῶν ἁγ. Ἀναργύρων, πού τόσο κοπίασε ὁ Γέροντας γιὰ νά κτισθῆ, τὴν ὥρα ἐκείνη ἀπελύετο ἐν ὀσιότητι καὶ εἰρήνῃ ἀπὸ τὸ στάδιο τοῦ ἀγῶνος ὁ Γέρον Ἱερομόναχος Σπυρίδων.

Ὅσο δυναμικὸς ὁμως εἶναι κανεὶς, τόσο πιὸ ἐντονη εἶναι καὶ ἡ ἀπουσία του.

Τώρα πιά ἡ φωνὴ τοῦ Γέροντα εἶναι μία φωνὴ τοῦ παρελθόντος πού δύσκολα μπορεῖ νά βρεθῆ σήμερα. . .

Συνοδεία
Σπυρίδωνος Ἱερομονάχου

Διακο-Διονύσιος Φιρφιρής

*ὦ, πῶς διάγω ἀμέριμος,
τόν τῆς ζωῆς μου καιρόν,
μετεώρως παρέρχομαι,
μὴ εἰς νοῦν βαλλόμενος,
τάς πολλὰς ἁμαρτίας μου,
μὴ τοῦ θανάτου,
τὴν φοβερὰν ἀπειλήν,*

*καὶ τὸ ἀδέκαστον
τῆς ἐτάσεως!
ὦ, τίς με ρύσεται,
πυρὸς αἰωνίζοντος,
εἰ μὴ Θεέ,
μόνε Πολυέλεε,
Σὺ οἰκτειρήσῃς με.*

(Παρακλητική, Κυριακή ἐσπέρας, ἦχος πλ. δ)

Δέν διαφέρει σέ τίποτε ἀπό τά ἄλλα κατανυκτικά τροπάρια τῆς Ἐκκλησίας μας ὁ ὕμνος αὐτός, ἀφοῦ σέ ὅλα αὐτά ἐπικρατεῖ τὸ ἴδιο κατανυκτικό κλίμα τῆς μετανοίας καί τῆς μνήμης τοῦ θανάτου. Ἀφ' ὅτου ὁμως τόν ἔφαλε ὁ μακαριστός διακο-Διονύσιος, σέ μέλος ἀργοσύντομο ὁμοιάζον μέ καλο-

φωνικό είρμό, σύνθεσις καὶ ἐκτέλεσις ἰδική του, ἔλαβε νέα μορφή. Καὶ δὲν ἀπετέλεσε μόνον ἓνα ἀπλό μελώδημα, ἓνα ψαλτικό δίπλα στὰ πολλὰ ἄλλα. Ἔγινε ἐκφρασις πνευματικῆς ἐμπειρίας καὶ μοναχικῆς ἀνησυχίας μιᾶς ψυχῆς, πού εἶχε ἀρχίσει νὰ ὀδεύῃ «ἀπὸ τῆς γῆς εἰς τὰ ἄνω».

Ὁ π. Διονύσιος ὑπῆρξε κορυφαία προσωπικότης στὸν χῶρο τοῦ ἱεροψαλτικοῦ στασιδίου. Ἐπὶ ἔτη πολλὰ ὑπηρέτησε ἀπὸ τὴν θέσι αὐτὴ καὶ κατηνάλωσε τὸν ἑαυτό του «ἐν τῷ Οἴκῳ τοῦ Θεοῦ». Δὲν θὰ ἦταν ὑπερβολὴ ἐὰν παρομοιαζόταν μὲ καρποφόρο δένδρο πού νωρίς-νωρίς μεταφυτεύθηκε στὸ Περιβόλι τῆς Παναγίας, ποτίσθηκε, μεγάλωσε καὶ τράφηκε ἀπὸ τὴν ἀγιορειτικὴ παράδοσι καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀπέδωσε καρπούς πολλοὺς καὶ γλυκεῖς.

Τὰ κατὰ κόσμον βιογραφικά του στοιχεῖα εἶναι ἐλάχιστα. Γεννήθηκε στὴν Μεγ. Παναγία Χαλκιδικῆς τὸ 1912 καὶ σὲ ἡλικία 8 ἐτῶν περίπου, τὸ 1920, πρὶν προλάβῃ νὰ αἰσθανθῇ τὰ τοῦ κόσμου ἡδέα, μετέφησε στὸν Ἄθωνα. Ὦνομάζετο Δημήτριος Κοῦκος.

Ἦρθε στὶς Καρυές, ὅπου μὲ τὸν πατέρα του ἐργαζόταν στὸ Βατοπαιδινὸ Κονάκι. Στὴ συνέχεια ἀποφασίζει καὶ μένει γιὰ πάντα κοντὰ στὸν θεῖο του, γερο-Χαράλαμπος Φιρφιρῆ, ἱεροψάλτη, στὸ Κελλί τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, ὅπου καὶ παρέμεινε μέχρι τελευταίας πνοῆς. (Τὸ ἐπώνυμον Φιρφιρῆς ἔλαβε κατὰ διαδοχὴν ἀπὸ τοὺς παλαιότερους γεροντάδες τοῦ Κελλιοῦ).

Μικρὸς καὶ σχεδὸν ἀγράμματος, ἀροῦ δὲν φοίτησε παρὰ μόνον στὴν Α΄ Δημοτικῷ, μὲ ὄρεξι καὶ ζῆλο γιὰ τὴν μουσικὴ, ἀναπαύεται κοντὰ στὸν θεῖο του καὶ ἀρχίζει νὰ καλλιεργῇ τὴν ψαλτικὴ τέχνη κατὰ τὸ δοθέν εἰς αὐτόν χάρισμα. Συνοδεύει τὸν θεῖο του στὸ ψαλτήρι καὶ τόσο ταυτίζονται οἱ φωνές τους, ὥστε δὲν ξεχωρίζουν εὐκόλα.

Παράλληλα ἐπιδίδεται στὴν ἐκμάθησι καὶ ἐμβάθυνσι τῆς μουσικῆς. Πολύ τὸν βοήθησε καὶ ἡ ἐκ φύσεως ἀνεπτυγμένη ὀξύνοιά του. Ἦταν ἄνθρωπος πού μὲ ὃ, τι καταπιανόταν τὸ

πετύχαινε. Πρώτος του δάσκαλος ήταν ο γερο-Χρυσόστομος, αυτός που ξέδωσε και τό «Μουσικόν Ἀπάνθισμα» μέ τά ἀργά προσόμοια. Κοντά του διδάσκεται ἀκόμη και τά ἐλληνικά γράμματα.

Ἄλλοι δάσκαλοι του, ἐκτός ἀπό τόν θεῖο του γερο-Χαράλαμπο, ήταν ὁ Κωνσταντῖνος Προυσαεὺς, ὁ π. Γαβριήλ Καρεώτης και ἀπό τούς μουσικούς τῆς ἐποχῆς οἱ Ἰωσήφ και Χρυσόστομος οἱ Ἀγιαννανῖτες, Δανιήλ Κατουνακιώτης, δ. Συνέσιος Σταυρονικητιανός, Μακάριος Βουζύκας, Κοσμάς Καρεώτης ἀπό τό Κελλί τοῦ Φλασκᾶ, και ἐκ τῶν λαϊκῶν ἱεροψαλτῶν ὁ Θ. Γεωργιάδης, καθηγητής στήν Ἱ. Μονή τῆς Ἁγ. Ἀναστασίας. Πιθανόν νά διάβασε και μέ κάποιον μαθητή τοῦ Νικολάου Σμύρνης, περαστικόν ἀπό τό Ἅγιον Ὅρος.

Εἶχε ὡς σύστημα και ἀρχή στόν τρόπο μαθήσεώς του νά τούς ἀκούη ὅλους και νά κρατᾶ γιά τόν ἑαυτό του ὃ, τι καλύτερο ἐβλεπε. Ἔτσι σιγά-σιγά δημιούργησε ἕνα προσωπικό ὕφος και ἦθος στό ψάλσιμό του, κάτι που ξεχώριζε ὡς τό τέλος και που δέν τοῦ ἐπέτρεπε νά μπορῆ νά συμπάλλη μέ τόν καθένα. Εὐχαριστιόταν νά ἔχη 2-3 βοηθοὺς που νά ταιριάζουν.

Ἀκολουθεῖ μία μεγάλη περίοδος ἱεροψαλτικῆς του διακονίας στόν πάνσεπτο Ναό τοῦ Πρωτάτου. Στήν ἀρχή μέ τόν θεῖο του γερο-Χαράλαμπο και κατόπιν μόνος του. Τό Πρωτάτο τήν ἐποχή ἐκείνη βρισκόταν σέ αἶγλη. Μεγάλοι ψάλται κατένυσσαν τό πολυπληθές ἐκκλησίασμα, ἀπό πατέρες και λαϊκοὺς, μέ τίς λιτές και μελωδικές ψαλμωδίες τους. Ἰδιαιτέρη ἀπήχησι εἶχαν τά ἀργά μαθήματα τῶν παλαιῶν διδασκάλων τῆς μουσικῆς, που ψάλλονται στίς ἀγιορειτικές πανηγύρεις και ἀγρυπνίες.

Διηγοῦνται ὅτι, ὅταν ἐπρόκειτο τήν Μ. Ἑβδομάδα νά ψάλῃ τό τροπάριον τῆς Κασσιανῆς, ἔτρεχαν ὅλοι στό Πρωτάτο κλείνοντας και τά μαγαζιά τους γιά νά τόν ἀκούσουν, ἐνῶ ὅταν γιά πρώτη φορά ἔψαλε, τόση ἐντύπωσι ἔκανε ἢ

φωνή του καί ἡ ψαλμωδία του, ὥστε σκαρφάλωναν στά παράθυρα γιά νά τόν δοῦν. Ἔψαλλε μέ πάθος καί μεράκι.

Τό ἔτος 1955 ἔγιναν στίς Καρυές ἑορταστικές ἐκδηλώσεις ἐπί τῆ εἰς ἅγιον ἀνακηρύξει τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου. Τά τροπάρια τῶν ἀκολουθιῶν εἶχε συντάξει ὁ ἀγιορείτης Ὑμνογράφος π. Γεράσιμος Μικραγιαννανίτης. Τό μέλος ἦταν τοῦ π. Διονυσίου. Ὅλοι καί ἰδίως ὁ π. Γεράσιμος ἐθαύμασαν τόν τρόπο ἔρμηνείας τῶν τροπαρίων καί μάλιστα τῶν δοξαστικῶν. «Τέτοιο ψάλσιμο δέν εἶχα ξανακούσει», διεβεβαίωσε ὁ π. Γεράσιμος.

Κάποτε ἐπεσκέφθη τό Πρωτάτο ὁ Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Γεννάδιος. Μετά τήν θ. Λειτουργία, ἐνθουσιασμένος ἀπό τήν ἀπόδοσι τοῦ νεαροῦ τότε π. Διονυσίου, τόν συνεχάρη καί τόν εὐχήθηκε.

Ἄλλη φορά, σέ ὑποδοχή πολιτικῶν προσώπων, ἔγινε πάλι ἀφορμή ἡ ψαλμωδία του νά κινηθῆ τό ἐνδιαφέρον τους πρός αὐτόν. Θέλησαν νά τόν πάρουν ἔξω στήν Ἀθήνα, νά τόν σπουδάσουν, νά τόν στείλουν σέ Ὡδεῖα, νά τόν προωθήσουν καί ἀναδείξουν. Ὅμως δέν μπόρεσαν νά κάμψουν τό φρόνημα τοῦ ταπεινοῦ π. Διονυσίου, πού δέν ἤθελε νά μεταφυτευθῆ ἀπό τό Περιβόλι τῆς Παναγίας. «Ἐδῶ γεννήθηκα, ἐδῶ θά πεθάνω», ἔλεγε σέ παρόμοιες περιστάσεις.

Κατά τήν χιλιετηρίδα συνέβη τό ἑξῆς: Τόν ἐκάλεσαν στήν Ἱ. Κοινότητα νά τοῦ ἀναθέσουν τά ψαλτικά τῶν ἑορταστικῶν ἐκδηλώσεων. Αὐτός ζήτησε νά τοῦ δώσουν ὡς βοηθούς ὠρισμένους πατέρες, πού συμφωνοῦσαν στό ψάλσιμο, νά κάνουν μερικές ἡμέρες κάποια προετοιμασία. Τό αἶτημα αὐτό δέν ἔγινε δεκτό καί ὁ π. Διονύσιος ἀρνήθηκε νά ἀναλάβῃ. Τό ἀποτέλεσμα ἦταν, μετά τίς πρῶτες δυσκολίες τῶν ψαλτῶν, νά κληθῆ γιά νά ψάλῃ στήν πανηγυρική θ. Λειτουργία, πράγμα πού ἔκανε μετά ἀπό ἐπίμονες πιέσεις, λυπημένος ὅμως γιὰτί ἔξ αἰτίας ἐπιπολαίων ἀποφάσεων χάθηκε μιὰ λαμπρή ἀγιορειτική ἱεροψαλτική παρουσία διεθνoῦς ἀκτινοβολίας.

Ἡ παρουσία του στίς διάφορες πανηγύρεις Ἰ. Μονῶν, Σκήτων καί Κελλίων ἦταν πολύ τακτική. Ὅπουδήποτε τόν καλοῦσαν, πάντα πρόθυμος καί καταδεκτικός. Δέν ἤθελε νά στενοχωρήσῃ ἀδελφό ἢ νά μή τόν ἐξυπηρετήσῃ, ἐφ' ὅσον μποροῦσε.

Εἶπε κάποτε σέ ἓνα μοναχό-ιατρό: «Ὅπως ἐσεῖς ἔχετε τό βαλιτσάκι σας μέ τά ἀπαραίτητα γιά τίς πρῶτες ἀνάγκες ἐνός ἀσθενοῦς, ἔτσι κι ἐμεῖς εἶχαμε τόν ντορβά μέ τά μουσικά βιβλία καί, μόλις μᾶς καλοῦσαν, τρέχαμε νά βοηθήσουμε». Μάλιστα πολλές φορές ὑφίστατο καί ταλαιπωρίες, λόγω καιρικῶν δυσκολιῶν ἢ ἐλλείπει συγκοινωνιακῶν μέσων, ἰδίως κατά τούς χειμερινούς μῆνες. Ἀκόμη καί τώρα, τά τελευταῖα χρόνια, ἔκανε πεζοπορίες γιά νά μπορέσῃ νά παρευρεθῇ σέ κάποιο πανηγύρι. Παλαιότερα δέ συνήθιζε νά ἐπιστρέφῃ κάποτε-κάποτε καί ἀνυπόδητος μέ τά παπούτσια στό χέρι.

Στή Μονή μας ἐρχόταν συχνά, καί κατά τά παλαιότερα χρόνια ἦταν ἀπαραίτητος στίς διάφορες ἐπισκέψεις τῶν βασιλέων, ὅταν ἀκόμη ἠγούμενος ἦταν ὁ μακαριστός παπᾶ-Ἀθανάσιος.

Χαρακτηριστικό τῆς μέχρι τέλους προθυμίας του εἶναι καί τό ἀκόλουθο περιστατικό. Ἦταν πολύ στενοχωρημένος, πού λόγω ἀσθενείας —πῆγαινε στήν Ἀθήνα γιά θεραπεία— δέν θά μπορούσε νά ψάλῃ στήν πανηγύρι τῶν ἁγίων Τεσσαράκοντα Μαρτύρων στήν Ἰ. Μονή Ξηροποτάμου, ὅπου ἔφαλλε κάθε χρόνο. Φεύγοντας συνάντησε στήν Δάφνη τόν ἠγούμενο τῆς Μονῆς καί τοῦ εἶπε παραπονετικά: «Ἄγιε Καθηγούμενε, πενήντα πέντε χρόνια ἐρχομαι ἀνελλιπῶς στήν πανηγύρι, ἀλλά φέτος δέν θά εἶμαι. Προσευχηθῆτε ἐσεῖς καί γιά μένα, παρακαλέστε τούς Ἄγιους καί μάλιστα τόν τελευταῖο, τόν ἅγιο Ἀγλαῖο». Καί μετά ἀπό λίγο καιρό ἐγκατέλειπε τό ἐπίγειο ἀναλόγιο καί ἀνέβαινε πρὸς τό ἐν οὐρανοῖς.

Αὐτό τό φαινόμενο μόνο σέ ὅσους ζοῦν πραγματικά τήν εὐλογία κάθε πανηγύρεως μπορεῖ νά παρουσιασθῇ. Τότε

δίνεται ή εύκαιρία κοινωνίας μέ τούς Άγίους, πού ύμνούνται εύλαβικά, και μέ τούς άδελφούς συμμοναστές, πού προσέρχονται και αύτοί νά συνεορτάσουν και συνευφρανθοϋν.

Σ' όλες αυτές τίς πανηγύρεις ή παρουσία του προσέδιδε λαμπρότητα, δημιουργούσε κλίμα κατανύξεως και προσευχής και μετέφερε τόν πιστό σέ άλλες σφαίρες.

Τόσο τά άργά μέλη όσο και τά σύντομα (κανόνες — τυπικά) τά έφαλλε μ' ένα δικό του περιπαθη τρόπο. Άλλοιωμένος. Έβγαινε άπό μέσα του ή ψαλμωδία, συμμετείχε όλόκληρος.

Γιά τόν μεγάλο όρθόδοξο συγγραφέα-διηγηματογράφο Άλ. Παπαδιαμάντη έχει γραφή πώς «έψελνε, χωρίς νάχει ποτέ μάθει μουσική, χωρίς νά ξέρει καν νά διαβάσει τά σημεία της και σχεδόν χωρίς νάχει φωνή. Κι όμως συνέπαιρνε τά πληρώματα του ναού, ψέλνοντας μέ τήν ψυχή του, πούδινε χρώμα στήν κάθε λέξη, στήν κάθε φράση, ανάλογα μέ τό μέλος· έψελνε μέ τή μορφή του, κι έπερνε τήν έκφραση του περιεχομένου τής ψαλμωδίας και τής φράσης· έψελνε μέ τά χέρια του, πού τά χτυπούσε στό αναλόγιο· μέ τά πόδια του, πού κρατούσαν τόν ρυθμό μέ χτύπους στό πάτωμα. . . Παντού άλλου ό Παπαδιαμάντης ήτανε μισός· και μονάχα στό στασίδι του δεξιου ψάλτη όλάκερος» (Σπ. Μελάς). . . Τι θαπρεπε νά πούμε για τόν διακο-Διονύσιο, πού ήταν όλος μουσική!

Σημαντική, και μάλλον ως θαύμα, μπορεί νά χαρακτηρισθή ή τελευταία δεκαετία τής ζωής του. Υπήρξε μία περιόδος διπλής προσφοράς και διακονίας στήν ψαλτική τέχνη· τόσο στό άγιορείτικο αναλόγιο, όσο και πρός ψυχικήν ώφέλεια των πιστών. Προσφορά πού είναι και παρακαταθήκη για τούς μεταγενεστέρους.

Τό 1979 άσθένησε βαρεία. Έπρεπε νά έγχειρισθή. Ως μοναχός ζήτησε νά τακτοποιήση πρώτα τά καλογερικά του. Γύρισε στό Όρος, έτοιμάσθηκε μέ έξομολόγησι, Εύχέλαιο, Θ. Κοινωνία, και κατόπιν κατέβηκε στήν Άθήνα για τήν έγ-

χείρησι. Ἦταν σοβαρή. Ἐμεινε 5 1/2 ὥρες στό χειρουργεῖο. Οἱ γιατροὶ δέν τοῦδωσαν καὶ πολὺ χρόνο ζωῆς. Σέ λίγους μῆνες, εἶπαν, θά τελειῶνε. Ὅμως ἔζησε ἄλλα 10 καὶ πλέον χρόνια.

Γνωστός του ἐπίσκοπος πού ἔμαθε ἀπό τοὺς γιατροὺς γιὰ τὴν κατάστασί του, ὅταν μετὰ 5-6 χρόνια τὸν εἶδε καὶ τὸν ἄκουσε σέ κάποια πανήγυρι, θαύμασε καὶ ἀπόρησε γιὰ τὰ λεγόμενα τῶν ἱατρῶν, καθόσον ὁ π. Διονύσιος μέ ζωντάνια καὶ πάθος καταναλωνόταν ἀπὸ τὴν μουσικὴ κι ὄχι ἀπὸ τὴν ἀσθένεια.

Ἐν τῷ μεταξύ ἐγινε καὶ περισσότερο γνωστός στό εὐρύτερο κοινὸ τῶν πιστῶν μέ τὴν παρουσιάσι του ἀπὸ διάφορες θρησκευτικῆς-μουσικῆς ἐκπομπῆς τοῦ ραδιοφώνου. Παράλληλα, τῇ βοήθειᾳ ἱεροψαλτῶν καὶ μουσικῶν ἐρευνητῶν, μαγνητοφώνησε μία σειρά ἀπὸ κασσέτες μέ ποικίλα μαθήματα ἀπὸ τὴν ἀγιορειτικὴ παράδοσι καὶ κατὰ τὸ παλαιὸ αὐστηρὸ ὕφος. Δέν πρόλαβε νὰ τελειώσῃ τὴν σειρά αὐτῆ· εἶχαν ἀπομείνει πρὸς ἐγγραφὴ μαθήματα τοῦ Πεντηκοσταρίου καὶ τῆς θ. Λειτουργίας. Ἰδίως ἤθελε νὰ γράψῃ τὰ Τυπικά, πού τὰ ψαλλε μέ ἰδιάζουσα προσωπικὴ χροιά.

Ἄκόμη καταγράφηκε ἡ φωνὴ του στά μουσικὰ ἀρχεῖα τῆς χώρας, σέ ταινίες πού προφυλάσσονται ἀπὸ κάθε ἀλλοίωσι ἢ φθορὰ κατὰ τὴν ροὴ τοῦ χρόνου. Ἐπίσης συμμετεῖχε στό ἐρευνητικὸ πρόγραμμα τοῦ φιλολόγου μουσικοῦ κ. Ἐμ. Χατζηγιακουμῆ, ὅπου ἀπέδωσε πάρα πολλὰ μαθήματα παλαιῶν διδασκάλων. Ἡ ἐκδοσις ὄλων αὐτῶν —πρᾶγμα δύσκολο, γιατί στοιχίζει πολὺ ἀκριβὰ (50 ἑκατομμύρια)— θά φανερώσῃ τὴν προσφορὰ τοῦ π. Διονυσίου.

Στὶς ἐργασίες αὐτῆς πραγματικὰ ὑπέφερε ἐξ αἰτίας τῆς σχολαστικότητος τῶν ὑπευθύνων καὶ τῶν δυσκολιῶν πού κρύβουν παρόμοιες καλλιτεχνικῆς ἐργασίες. Πολλῆς φορῆς λύγισε ἀπὸ τὴν κούρασι καὶ τὴν πολὺωρη ταλαιπωρία. Μία φορὰ λιποθύμησε καὶ ἄλλοτε θέλησε νὰ διακόψῃ, ἐξ αἰτίας

ένός τεχνικοῦ λάθους· συνέχισε ὁμως ψάλλοντας ἐνίοτε καί καθήμενος γιά νά μή κουράζεται.

Ἐν τούτοις ὄλα αὐτά, καθώς καί ἡ ἐκτίμησις κληρικῶν, μοναχῶν καί λαϊκῶν πρὸς τὸ πρόσωπό του, οὐδεμία ἔπαρσι τοῦ ἐπροξένησαν. Ἄν τὸν ρωτοῦσες, θά ἀπαντοῦσε: «. . . δέν ἔχω καμμιά ἀξίωση οὔτε πρωτοψάλτης νά λέγομαι, ἀπλῶς ἓνας ταπεινός ψάλτης, ὅσο μπορῶ νά ξελειουργῶ τὸν παπᾶ στήν Ἐκκλησία. Ἐμεῖς ὄλοι οἱ ψάλτες τοῦ Ἁγ. Ὁρους εἶμαστε προσηλωμένοι στήν παράδοση τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας», ὅπως δήλωσε σέ συνέντευξί του στὸν κ. Λυκοῦργο Ἀγγελόπουλο πρὶν ἀρκετά χρόνια, ὁ ὁποῖος μερικά ἀποσπάσματα τῆς παρέθεσε στὸ νεκρολόγημά του στήν "Ἐκκλ. Ἀλήθεια" τῆς 16.5.1990, ἀρ.310, σελ.2. (Ἀπὸ τὴν συνέντευξί αὐτή ἐλάβαμε καί μερικά ἀκόμη στοιχεῖα πού περιλαμβάνονται στὸ ἄρθρο αὐτό). Γι' αὐτὸ καί δέν ἔψαλλε ἔξω στὸν κόσμο, ὅσο κι ἂν τὸν παρακαλοῦσαν, ἐκτός σέ κανένα μοναστηράκι ἢ ὅταν πῆγε στὰ Ἱεροσόλυμα. Ἀπέφευγε κάθε μορφὴ προσωπικῆς ἐπιδείξεως, ἐνῶ ἀντίθετα ἐντὸς τοῦ Ὁρους ἔψαλλε παντοῦ.

Τὸ ἀμέσως παρακάτω περιστατικὸ ἐπιβεβαιώνει τοῦ λόγου τὸ ἀληθές. Εἶχε κληθῆ νά ψάλῃ στὸν Ἑσπερινὸ μιᾶς Πανηγύρεως. Φθάνοντας στὸ ναό, εἶδε τὸ κεντρικὸ στασίδι τοῦ δεξιοῦ χοροῦ νά τὸ ἔχη καταλάβει ἄλλος μοναχός. Χωρὶς νά ζητήσῃ ἐξηγήσεις ἢ νά δημιουργήσῃ πρόβλημα, κάθησε δίπλα του, τὸν βοήθησε στὸ ψάλσιμο καί στὸ τέλος ἀνεχώρησε εἰρηνικά, σάν νά μή συνέβαινε τίποτε. Σέ παραπλήσιο περιστατικὸ, σέ ἄλλῃ περιοχῇ τοῦ Ὁρους ὁ «θιγείς» ψάλτης φώναξε: «ἀπὸ ποῦ εἶναι τὰ πρῶτα;» Ὁ π. Διονύσιος ἔψαλλε γιά τὸν Θεὸ καί τοὺς Ἁγίους.

Πολλοὶ περνοῦσαν ἀπὸ τὸ Κελλί του νά τὸν γνωρίσουν, νά τὸν ἀκούσουν, νά τὸν συμβουλευτοῦν. Σ' ὄλους φερόταν μέ προθυμία καί εὐγένεια. Ἰδίως τὰ τελευταῖα αὐτά χρόνια, πού εἶχε κλείσει μάλιστα καί τὸ κατάστημα πού διατηροῦσε

στis Καρυές, άφοσιώθηκε στη μουσική ελεύθερος από άλλες άπασχολήσεις.

Φυσικά δέν άπουσίαζε από τις έργασίες του Κελλίου και κυρίως από τόν κήπο. Έκει τόν εύρισκαν οί συχνοί επισκέπται, μεταξύ τών οποίων ήσαν και πολλοί άρχιερείς, όπως συνέβη μέ τήν Πατριαρχική Έξαρχία τόν Οκτώβριο του 1989, πού πέρασαν και τούς έψαλε τό «Έπί τών ποταμών Βαβυλώνος» και τά Τυπικά άπ' έξω. Γιατί πλέον ή μουσική του είχε γίνει δευτέρα φύσις και τά ήξερε πολλά άπ' έξω, ένω άνετα δημιουργούσε νέες μελωδίες.

Χαιρόταν όταν έβλεπε νέους μοναχούς νά επιδίδονται στην Βυζαντινή Μουσική προσηλωμένοι στις παλαιές παραδόσεις του Όρους. Και μέ κάθε προθυμία τούς βοηθούσε και τούς παρέδιδε ό, τι είχε παραλάβει και αυτός από τούς παλαιούς. Έτσι ήταν φυσικό νά ύπάρχη έκμέρους του αντίθεσις πρός τό σύγχρονο κοσμικό ψαλτικό πνεύμα πού έβλεπε ότι δέν ταίριαζε στό κατανυκτικό άγιορειτικό κλίμα.

Ό π. Διονύσιος ύπηρετήσε τό αναλόγιο μέ σοβαρότητα και αίσθησι εύθύνης. Στο πρόσωπό του έβλεπες έναν πρᾶο, ταπεινό και άρχοντικό άνθρωπο. Η μορφή του γρήγορα «σκλάβωνε» τις ψυχές τών άκροατών, γιατί εύκολα όσφραίνονταν τό γλυκύ άρωμα πού άπέπνεε ή ψαλμωδία του.

Η μουσική τόν έτρεφε. Και μάλιστα ή άύστηρή έκκλησιαστική μελωδία. Πρός τούτοις έγνώριζε και ώρισμένα δημοτικά άσματα σεμνού περιεχομένου, τά όποια, όταν ή περίστασις επέτρεπε, έψαλλε πρός εύφροσύνη τών παρευρισκομένων και για νά έκφράση άκόμη προσωπικά του αισθήματα. Ένα τέτοιο, σχετικό μέ τήν όρφάνεια, απέδιδε μέ άνάλογο παραπονετικό ύφος, άροϋ έκπροσωπούσε και τήν δική του νεανική κατάστασι.

Στό ψάλισμό του ήταν πολύ προσεκτικός. Έκτελούσε μέ σχολαστικότητα όλα τά σημεία της μουσικής. Ένώ έγνώριζε τά μαθήματα, πάντοτε τά έψαλλε από τό βιβλίο. Μάλιστα είχε και δικό του χειρόγραφο μέ ώρισμένα επίλεκτα μαθή-

ματα, πού τό ἐπαιρνε στίς πανηγύρεις. Κάποτε ὅμως χάθηκε. Γιά τήν μεγάλη μουσική του κατάρτισι, τέχνη καί ψαλμωδία ὠνομάσθηκε «ὁ νέος Κουκουζέλης».

Τά χρόνια ὅμως πέρασαν καί τό γηρασμένο σῶμα του, ἔνεκα καί τῆς ὑπαρχούσης ἀσθενείας, ἀρχισε νά λυγίξη. Ὡς μοναχός διέκρινε ὅτι «αἱ ἡμέραι τῶν ἐτῶν αὐτοῦ» ἐπλησίαζαν τά ὀγδοήκοντα ἔτη, «καί τό πλεῖον αὐτῶν κόπος καί πόνος». Ἔτσι, ἀφοῦ ἤδη εἶχε ἀπαλλαγῆ ἀπό τοῦς περισπασμοῦς τοῦ καταστήματος, περιόριζε τίς ἄλλες ἀσχολίες του καί ἐτοιμαζόταν γιά τό τέλος. Σ' αὐτήν τήν περίοδο συνέθεσε καί τό μέλος τοῦ τροπαρίου πού ἀναφέραμε στήν ἀρχή. Καί ὀμιλεῖ γιά τόν θάνατο καί τήν κρίσι, τά ὁποῖα ἤδη ἀπασχολοῦσαν τόν π. Διονύσιο.

Τέλη τοῦ 1989 καί ἀρχές τοῦ 1990 ἡ ἀσθένειά του ἐπανεμφανίσθηκε, ἐντονώτερη αὐτή τήν φορά. Ἦταν λίγο μετά τήν πανήγυρι τοῦ Ἁγίου Νικολάου, κατά τήν ὁποία προσῆλθε στήν Μονή μας νά ξαναψάλη μέ πόθο: «Μύροις παροικήσας αἰσθητῶς. . .», «Κανόνα πίστεως. . .», «Πανάγιε Νικόλαε, πρόφθασον. . .». Ἐψαλε, καί ἦταν τό κύκνειο ἄσμα του. Φεύγοντας καί ἀποχαιρετῶντας τόν Ἅγιο Νικόλαο, ἕνα κρυολόγημα ἔδωσε τό ἔναυσμα τῆς ἀρρώστειας του γιά τόν δεῦτερο γῦρο.

Νοσηλεύθηκε ἀρχικά στήν Καβάλα καί κατόπιν στήν Ἀθήνα. Πρὶν ἐγχειρισθῆ καί πάλιν ἐπέστρεψε στό Ὅρος, ἄν καί σέ κακά χάλια, νά ἐτοιμασθῆ ὅσο τό δυνατόν καλύτερα. Ἐξομολόγησις στόν Πνευματικό του, πού ἄν καί ἦταν Ἡγούμενος ἔσπευσε νά τόν ἐξομολογήσῃ στό Κελλί, Εὐχέλαιο καί τακτική Θ. Κοινωνία ἦταν τά ἀπαραίτητα ἐφόδια. Εἶχε καρῆ καί μεγαλόσχημος πρὶν μερικά χρόνια. Τακτοποίησε τυχόν ἐκκρεμότητες πρὸς τοῦς ἀδελφούς του ἀπό τό παρελθόν καί μετά κατέβηκε στήν Ἀθήνα.

Ἐκεῖ διεπιστώθη ἡ ραγδαία ἐξάπλωσις τοῦ καρκίνου σ' ὅλον του τόν ὄργανισμό. Κατάλαβε καί ὁ ἴδιος τήν κατάστασι

του καί ζήτησε ἐπιμόνως νά ἐπιστρέψῃ στόν Ἄθωνα, νά ἀφήσῃ τήν τελευταία του πνοή στό Κελλί του, ὅπου εἶχε κάνει ὑπομονή 70 χρόνια. Παρά τίς ἀντιρρήσεις τῶν ἱατρῶν καί ἄλλων γνωστῶν του, γύρισε πίσω ἀπελπισμένος κατά τό ἀνθρώπινον, μέ μόνη ἐλπίδα τήν πρόνοια καί τό ἔλεος τοῦ Θεοῦ καί τῆς Παναγίας. Λόγω τῆς δεινῆς καταστάσεώς του, ἡ ἀγάπη τῶν φίλων καί γνωστῶν του οἰκονόμησε νά μεταφερθῆ, πρὸς ἀποφυγὴν περαιτέρω ταλαιπωρίας, μέ ἀσθενοφόρο μέχρι τήν πόρτα τοῦ Κελλιῦ του.

Ἐδῶ τώρα ὑπομένει τήν βάσανο τοῦ σώματος πού προκαλεῖ ἡ ἀσθένεια. Δέχεται γνωστούς του ἀδελφούς καί πατέρας πού τόν ἐπισκέπτονται καί τούς ἀποχαιρετᾷ. Τήν προηγούμενη τῆς κοιμήσεώς του δέν δέχεται νά λάβῃ καμμία τροφή, οὔτε τήν συσκευή ὀξυγόνου πρὸς ἀνακούφισι τῆς δύσπνοιάς του, οὔτε δέχεται ἐπισκέψεις. Μένει μόνος, συγκεντρωμένος στόν ἑαυτό του. Ξημερώνοντας ἡ ἐπομένη ἡμέρα, ἦσυχια καί εἰρηνικά παραδίδει τό πνεῦμα του εἰς χεῖρας Θεοῦ.

Ἦταν ἡμέρα παραμονή τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου, προπαραμονή τῆς Κυριακῆς τῶν Βαΐων, καί ὁ π. Διονύσιος μετέβαινε στό ἀναλόγιο τῶν ἄνω, νά ψάλλῃ τό ἐρχόμενον πάθος τοῦ Κυρίου καί τό Πάσχα.

Ἡ ἐξόδιος ἀκολουθία ἐψάλλῃ στόν Ναό τοῦ Πρωτάτου, ὅπου καί κατά τό πλεῖστον εἶχε διακονήσει ὁ μακαριστός. Συμμετεῖχαν πολλοί ἀρχιερεῖς, ἱερεῖς καί μοναχοί, πού ἐσπευσαν νά ἀποδώσουν τόν τελευταῖο ἀσπασμό στόν ἀξιαγάπητο Γέροντα. Ἐτάφη στόν κῆπο τοῦ Κελλιῦ του. Καί ἀσφαλῶς θά ἔχῃ προστεθῆ στους χορούς τῶν ὁσίων ἀγιορειτῶν ἱεροψαλτῶν.

Ἡ ἀπουσία του, ἂν καί εἶναι λίγος ὁ χρόνος ἀφ' ὅτου ἐκοιμήθη, γίνεται ὀλοένα καί πιό αἰσθητή. Λεῖπει ἀπό τό γνωστό του στασιδί στά πανηγύρια, ἔλλειψε καί ἀπό τίς κορυφαῖες στιγμές τῆς παρουσίας στό Πρωτάτο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου.

Μᾶς διδάσκει ὁμως ἔστω καὶ ἄδειο τό στασίδι του· μᾶς διδάσκει πολλά, καὶ ὀφείλουμε ὅλοι οἱ νεώτεροι, ἔγκρατεῖς τῆς μουσικῆς καὶ μὴ, νὰ ἀκολουθήσουμε τὰ ἴχνη του. Γιατί ὁ π. Διονύσιος, ἔστω κι ἂν δέν ἔγινε γνωστός γιὰ ἰδιαίτερα πνευματικά χαρίσματα, γιὰ τὴν ταπεινὴ πολυετῆ διακονία του ὁμως ὡς «ἄπλός ψάλτης», εὐηρέστησε Θεῷ καὶ ἀνθρώποις.

Ἄς εἶναι αἰωνία ἡ μνήμη του καὶ νᾶχουμε τὴν εὐχή του.
Ἄμήν.

κ. μ. γ.

Καλλικέλαδος ἀηδῶν

Διακο-Διονύσιε Φιρφιρή,
μέ πληγώνουν τὰ κελαϊδήματα τῶν ἀηδονιῶν
ποῦ τόν Μάϊο λαλοῦνε στά φαράγγια
τοῦ Ἁγίου Ὄρους τοῦ ἀεικελάδου,
γιατί μοῦ θυμίζουν ἐσένα,
τὴν καλλικέλαδο ἀηδόνα τοῦ Πρωτάτου,
ὅπου τό «Ἄξιον Ἐστίν» σ' ἄκουγε χρόνια τώρα
νά ψάλλης δοξολογικά
τὴν θεία Λατρεία πρὸς τόν Ὑπερούσιο.
Ὁκταετῆ σ' ἐκάλεσε ἡ Παναγία,
τὴν ὀκτᾶηχο νά τῆς ψάλλης διηνεκῶς,
τῆς Ὁγδόης Ἡμέρας ἐραστά.
Χαρμολύπη ὁ βίος σου,
χαρμολύπη ἡ ψαλμωδία σου,
τό περιεῖμ τέρμα σου,
ὡς ἄρρητο ρῆμα πέρα ἀπὸ τό μνήμα.
Ὁ θάνατος οὐκέτι κυριεῖει
τὴν δαφνοστολισμένη σου ψυχῇ.
Πόνος βαθὺς ἐρρίζωνε στά σωθικά μας,
πόνος σταυροαναστάσιμος,
καθὼς σέ ἀποχαιρετούσαμε.
Μὴ μᾶς ξεχνᾶς, πρῦτανη τῶν ἀγιορειτῶν ψαλιτῶν,
στὶς θεοπειθεῖς σου πρεσβεῖες πρὸς τόν Κύριο.

ν. μ. γ.

Σχόλια

* Μέ τήν χάρι τοῦ Θεοῦ καί τήν εὐλογία τοῦ Ἁγίου Νικολάου συμπληρώθηκαν ἐφέτος 15 χρόνια ἀνελλιποῦς ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς μας «Ὁ Ὅσιος Γρηγόριος». Ταπεινή προσφορά ἀγάπης πρός τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ ἀδελφούς μας χριστιανούς, οἱ ὁποῖοι ποθοῦν νά γευθοῦν κάτι ἀπό τήν ζῶσα Παράδοσι τοῦ Ἁγίου Ὁρους.

Λόγῳ τῶν δοκιμασιῶν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς μας κατά τό παρελθόν ἔτος 1990, καθυστέρησε ἡ ἔκδοσις τοῦ 15ου τεύχους, τό ὁποῖον τώρα ἐκδίδεται μαζί μέ τό 16ο τεύχος τοῦ 1991.

* Δοξάζουμε τήν Παναγία Τριάδα καί εὐχαριστοῦμε τήν Κυρία Θεοτόκο γιά τήν κοινοβιοποίησι τριῶν ἀκόμη Ἱερῶν Μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους, κατά τό παρελθόν ἔτος 1990. Καί οἱ τρεῖς εἶναι ἀπό τίς ἀρχαιότερες καί τίς μεγαλύτερες Ἱερές Μονές, ὅπου πλῆθος πατέρων ἀσκήθηκαν κατά τήν μακραίωνα ἱστορία τους.

Ἡ ἀποκατάστασις τῆς κοινοβιακῆς τάξεως ἦταν ἀσίγαστη ἐπιθυμία ὄλων τῶν ἀγιορειτῶν, γιά νά ἐπανέλθουν καί αὐτές οἱ Ἱερές Μονές στόν ὀρθό, ἀγιοπατερικό, παραδοσιακό τρόπο μοναστικῆς ζωῆς.

Σήμερα προΐστανται οἱ Πανοσιολογιώτατοι Ἅγιοι Καθηγούμενοι: ὁ Ἀρχιμ. κ. Ἐφραίμ εἰς τήν Ἱεράν Μονήν τοῦ Βατοπεδίου, ὁ Ἀρχιμ. κ. Βασίλειος εἰς τήν Ἱεράν Μονήν τῶν Ἰβήρων καί ὁ Ἀρχιμ. κ. Παΐσιος εἰς τήν Ἱεράν Μονήν τοῦ Χιλανδαρίου.

Ευχόμεθα ἡ Κυρία Θεοτόκος νά σκέπη, εὐλογῇ καί ἐνισχύη
τούς Ἁγίους Καθηγουμένους καί τίς τίμιες Συνοδίες τους.

* Τόν Μάρτιο τοῦ 1990 μετέβη στό Κολουέζι τοῦ Ζαῖρ ὁ
ἀδελφός τῆς Ἱερᾶς Μονῆς μας π. Δαμασκηνός μέ σκοπό νά
βοηθήσῃ ἐπί τι διάστημα τόν π. Μελέτιο, ὁ ὁποῖος ὡς γνωστόν
ἀπεστάλη τόν Φεβρουάριο τοῦ 1989 πρός ἀναπλήρωσιν τοῦ
κενοῦ πού δημιούργησε ἡ ἐκδημία τοῦ μακαριστοῦ π. Κοσμᾶ.

Ὁ π. Δαμασκηνός ἐργάζεται σέ πολλούς τομεῖς τῆς Ἱερα-
ποστολῆς· στό κατηχητικό, κηρυκτικό καί φιλανθρωπικό ἔργο·
στό Σχολεῖο καί στά ἀγροκτῆματα· στήν διδασκαλία τῆς
βυζαντινῆς μουσικῆς καί στήν μετάφρασι τῶν λειτουργικῶν
κειμένων στήν γλῶσσα σουαχίλι.

* Εἶναι γνωστή πλέον σέ ὅλους ἡ σκληρά δοκιμασία, τήν
ὁποία ἐπεφύλαξε ἡ ἀγαθότης τοῦ Θεοῦ γιά τό Ἅγιον Ὄρος,
κατά τό 1990. Ἡ φοβερή πυρκαϊά πού ἐπί 15 ἡμέρες ἀπε-
τέφρωνε στό διάβα τῆς δάσης, πλαγιές καί οἰκῆματα. Δέν
γνωρίζουμε γιατί ὁ Θεός ἐπέτρεψε μιά τόσο μεγάλη δοκιμασία.
Ἀνεξερευνήτα τά κρίματα τοῦ Θεοῦ.

Ἡ πυρκαϊά ἄρχισε τήν 1η Αὐγούστου, ὁπότε ἀρχίζει καί ἡ
ἰδιαιτέρα περίοδος τῆς ὕμνολογίας πρός τιμὴν τῆς Παναγίας.
Καί δέν ἔσβησε παρά τήν 15η Αὐγούστου, τήν ἡμέρα τῆς κυρίας
καί μεγάλης Πανηγύρεως Τῆς.

Εὐχαριστοῦμε τήν Κυρία Θεοτόκο πού σπλαχνίσθηκε τόν
Κληῖρο Τῆς καί δέν ἐπέτρεψε νά γίνουν ἀνεπανόρθωτες ζημιές.
Τήν εὐχαριστοῦμε πού μᾶς ἔδειξε ὅτι καί τήν ὥρα τῶν
πειρασμῶν Αὐτή ἔχει τήν μητρική Τῆς φροντίδα γιά τήν ἐκβασί
τους.

Εἶθε ὁ Θεός νά πληρώσῃ τούς κόπους ὧσων συνέβαλαν
στήν κατάπαυσι τῆς πυρκαϊᾶς καί ἔσωσαν τόν Τόπο καί τά
ιερά του Σκηνώματα ἀπό μεγαλύτερες καταστροφές.

* Εὐχαριστοῦμε τόν Πανάγαθο Κύριο πού ἐφέτος τά
Χριστούγεννα (1990) ἐπέβλεψε ἐπί τήν ταπείνωσιν τῶν ἀδελ-

φῶν μας Βορειοηπειρωτῶν καί τοὺς ἀξίωσε νά τελέσουν τήν πρώτη θεία Λειτουργία μετά ἀπό δεκάδες χρόνια. Ὁ ἀθεϊσμός δέν μπόρεσε νά σβήση ἀπό τίς καρδιές τῶν ὀρθοδόξων Ἑλλήνων τῆς Βορείου Ἡπείρου τήν πίστι στόν Χριστό. Τό πιό ἀπάνθρωπο καθεστῶς στόν κόσμο δέν ἄντεξε στήν φλόγα τῶν Βορειοηπειρωτῶν γιά θρησκευτική ἐλευθερία καί ἀνθρώπινα δικαιώματα.

Ἡ προσευχή μας ἄς εἶναι θερμή νά ἀποκατασταθῆ ἡ πλήρης ἐλευθερία γιά τοὺς ἀδελφούς μας τῆς Βορείου Ἡπείρου, ἀλλά καί τοὺς ἀπανταχοῦ τῆς γῆς ἀλυτρώτους.

*Σοβαρή ἡ ἀπειλή γιά τήν εἰρήνη στήν ἀνθρωπότητα μετά ἀπό τά πρόσφατα πολεμικά γεγονότα. Ἄνησυχία καί θόρυβος. Ὅλοι ἀπεύχονται τήν γενίκεσι τοῦ πολέμου.

Θά πρέπει ἴσως νά ἀναρωτηθοῦμε «πόθεν πόλεμοι καί μάχαι ἐν ἡμῖν;», γιά νά λάβουμε τήν ἀπάντησι: «οὐκ ἐντεῦθεν ἐκ τῶν ἡδονῶν ἡμῶν τῶν στρατευομένων ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν;»(πρβλ. Καθολ. ἐπιστ. Ἰακώβου, 4, 1). Ἡ φιλαυτία μας, αὐτή εἶναι ἡ ρίζα τοῦ κακοῦ, καί τά γεννήματά της, τά πάθη μας. Ἡ φιλοδοξία, ἡ φιλαργυρία καί ἡ φιληδονία.

Ἄς μετανοήσουμε, λοιπόν, καί ἄς ἀγωνισθοῦμε νά καθαριστοῦμε ἀπό τά πάθη μας, γιά νά γίνη ὁ Κύριος ἰλεως καί ἀποτρέψη τήν δικαία του ὀργή.

*Μέ πολύ πόνο πληροφορούμεθα τοὺς φοβεροὺς διωγμούς τῶν Οὐνιτῶν κατά τῶν Ὀρθοδόξων σέ περιοχές τῆς Ρωσσίας καί σέ ἄλλα κράτη τῆς Κεντρικῆς καί Ἀνατολικῆς Εὐρώπης.

Εἶναι ἀπολύτως δικαιολογημένη ἡ ἀπόφασις τῆς ὑπό τήν προεδρίαν τοῦ Σεβ. Γέροντος Μητροπολίτου Χαλκηδόνος κ.κ. Βαρθολομαίου συνελθοῦσης στό Φανάρι (11-12 Δεκεμβρίου 1990) διορθοδόξου ἐπιτροπῆς ἐπί τοῦ θεολογικοῦ διαλόγου Ὀρθοδόξων καί Ρωμαιοκαθολικῶν, κατά τήν ὁποῖαν «τό θέμα τῆς Οὐνίας πρέπει νά εἶναι τό μοναδικόν θέμα τοῦ διαλόγου σήμερα».

Λυπούμεθα, γιατί έπαληθεύονται οι άνησυχίες πού κατά καιρούς έξέφρασε τό Άγιον Όρος, 'ότι οι Ρωμαιοκαθολικοί χρησιμοποιούν τόν διάλογο ώς μία πρόσφορο γιά τήν έποχή μας διπλωματική τακτική γιά τήν ύποδούλωσι τών Όρθοδόξων στόν Παπισμό.

Έάν οι παπικοί είναι ειλικρινείς, άς τό άποδείξουν. Άς καταδικάση τό Βατικανό τήν Ούνία ώς μέσο προσηλυτισμοϋ, άς διατάξη τήν άπόδοσι τών όρθοδόξων ναών, πού βιαίως κατελήφθησαν άπό τούς Ούνίτες, στους Όρθοδόξους καί άς συμβουλευθή τούς ύπαγομένους στήν Ρώμη Ούνίτες νά παύσουν άμέσως κάθε διωγμό καί έγκληματική πράξι κατά τών Όρθοδόξων.

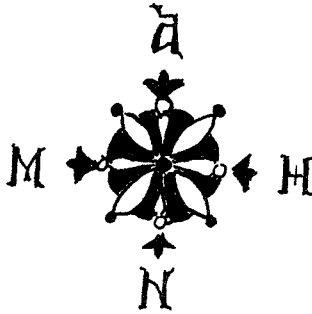
Άλλως ή χρησιμοποίησις δύο γλωσσών άπό τήν Ρώμη, μιās τών ούνιτικων κατά τών Όρθοδόξων διωγμών καί προσηλυτισμών καί μιās τοϋ θεολογικοϋ διαλόγου ή τοϋ διαλόγου τής αγάπης, δέν πείθει τούς Όρθοδόξους καί επιβάλλει τήν άναθεώρησι τής μέχρι τοϋδε στάσεως έναντι τοϋ Παπισμοϋ.

Περιεχόμενα

ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ ΤΗΣ Α. Θ. Π. ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΕΙΣ ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ	
•Όμιλία τῆς Α. Θ. Π. κατά τὴν ἱερὰν Παράκλησιν ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῶ τοῦ Πρωτάτου.	7
•Τοῦ Καθηγουμένου τῆς Ἱ. Μ. Ἱβήρων Ἀρχμ. Βασιλείου: Προσφώνησις πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχη.	9
ΕΤΗΣΙΟΝ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ π. ΚΟΣΜΑ ΓΡΗΓΟΡΙΑΤΟΥ	
•Τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Ροδοστόλου κ. κ. Χρυσοστόμου: Μνήμη π. Κοσμᾶ Γρηγοριάτου.	13
ΕΟΡΤΙΑ ΜΗΝΥΜΑΤΑ:	
•Διὰ τῆς μετανοίας ὁ Σταυρὸς καὶ ἡ Ἀνάστασις.	24
•Ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ ἀτομικισμὸς τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου.	28
•Χριστούγεννα 1990 – Θεοφάνεια 1991	32
ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΥΡΙΑΚΗΝ ΠΡΟΣΕΥΧΗΝ:	
•Τοῦ Καθηγουμένου τῆς Ἱ. ἡμῶν Μονῆς Ἀρχμ. Γεωργίου.	34
ΑΠ' ΟΣΑ ΕΙΔΑ ΚΑΙ ΑΚΟΥΣΑ ΣΤΗ ΡΩΣΣΙΑ: ὑπὸ Δ. Κ.	60
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΣΤΑΥΡΟΥΠΟΛΕΩΣ ΜΑΞΙΜΟΣ	70
ΜΟΝΑΧΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ	
•Ἀρχιμανδρίτης Σπυρίδων Νεοσκηπιώτης.	72
•Διακο-Διονύσιος Φιρφρῆς.	84
Καλλικέλαδος ἀηδῶν.	96
ΣΧΟΛΙΑ	97

Κεντρική διάθεσις καί διακίνησις:
Ἐκδόσεις «Ὁρθόδοξος Κυψέλη»
Ἑρμοῦ 34 τηλ. 266755
546 23 Θεσσαλονίκη

